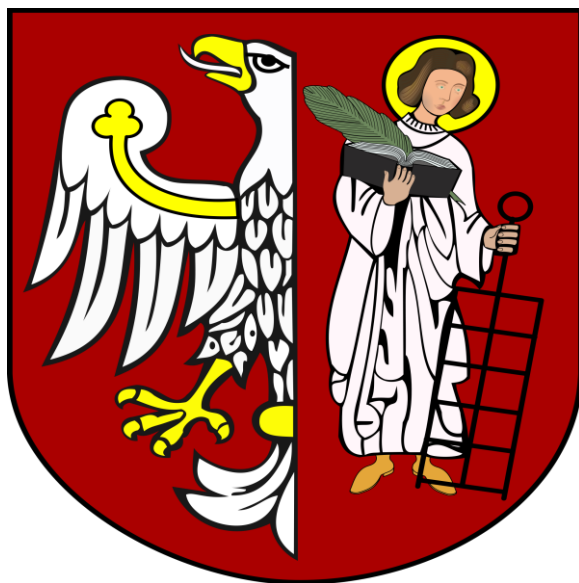

Załącznik do Uchwały Nr 34/111/2016
Zarządu Powiatu Łomżyńskiego
z dnia 18 stycznia 2016

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

PROGRAMU ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

Białystok, grudzień 2015 r.

Opracowanie wykonane na zlecenie:

Powiatu Łomżyńskiego

Wykonawca:

Instytut Zrównoważonego Rozwoju Sp. z o.o.

ul. Elewatorska 17 lok. 1

15-620 Białystok

Autorzy:

mgr inż. Agnieszka Kasperowicz

mgr inż. Barbara Wacław

Spis treści

1	WPROWADZENIE	5
1.1	Podstawa formalno-prawna opracowania prognozy	5
1.2	Cel i zakres prognozy	5
2	INFORMACJE O METODACH ZASTOSOWANYCH PRZY SPORZĄDZANIU PROGNOZY	7
3	INFORMACJA O ZAWARTOŚCI I GŁÓWNYCH CELACH PROJEKTU <i>Programu..</i>	9
4	POWIĄZANIA PROJEKTU <i>PROGRAMY ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU</i> Z INNYMI DOKUMENTAMI ORAZ CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	15
5	ISTNIEJĄCY STAN ŚRODOWISKA ORAZ POTENCJALNE ZMIANY TEGO STANU W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	35
5.1	Położenie i klimat powiatu łomżyńskiego	35
5.2	Krajobraz, rzeźba terenu i budowa geologiczna	36
5.3	Gleby	37
5.4	Zasoby naturalne	38
5.5	Wody powierzchniowe i podziemne	38
5.6	Rośliny, zwierzęta, lasy i różnorodność biologiczna	43
5.7	Obszary chronione, w tym obszary Natura 2000 i powiązania przyrodnicze	43
5.8	Powietrze atmosferyczne	52
5.9	Hałas	52
5.10	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	53
5.11	Wyjściowy stan środowiska	54
6	CHARAKTERYSTYKA POTENCJALNYCH ZMIAN ISTNIEJĄCEGO STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	56
7	STAN ŚRODOWISKA NA OBSZARACH OBJĘTYCH PRZEWIDYWANYM ZNACZĄCYM ODDZIAŁYWANIEM	57

8	ISTNIEJĄCE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU, W SZCZEGÓLNOŚCI DOTYCZĄCE OBSZARÓW PODLEGAJĄCYCH OCHRONIE NA PODSTAWIE USTAWY z dnia 16 kwietnia 2004 r. O OCHRONIE PRZYRODY	58
9	PRZEWIDYWANE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA	60
10	ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO, MOGĄCYCH BYĆ REZULTATEM REALIZACJI PROJEKTU <i>Programu</i> , W SZCZEGÓLNOŚCI NA CELE I PRZEDMIOT OCHRONY OBSZARÓW NATURA 2000 ORAZ INTEGRALNOŚĆ TYCH OBSZARÓW	93
11	ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE DO ROZWIĄZAŃ ZAWARTYCH W PROJEKCIE <i>Programu</i> WRAZ Z UZASADNIENIEM ICH WYBORU ORAZ OPIS METOD DOKONANIA OCENY PROWADZĄCEJ DO TEGO WYBORU ALBO WYJAŚNIENIE BRAKU ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH.....	94
12	PROPOZYCJE DOTYCZĄCE PRZEWIDYWANYCH METOD ANALIZY SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ PROJEKTU <i>Programu</i> ORAZ CZĘSTOTLIWOŚCI JEJ PRZEPROWADZANIA.....	95
13	INFORMACJE O MOŻLIWYM TRANSGRANICZNYM ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO	95
14	NAPOTKANE TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCE Z NIEDOSTATKÓW TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY	95
15	STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM	96
16	KRÓTKIE REKOMENDACJE	97
17	LITERATURA I MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	98
18	SPIS TABEL I MAP	100

1 WPROWADZENIE

1.1 PODSTAWA FORMALNO-PRAWNA OPRACOWANIA PROGNOZY

Obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla *Programu Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2020 roku* wynika z art. 46 pkt 1 oraz art. 50 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.).

Prognoza oddziaływania na środowisko Programu Rozwoju Lokalnego Powiatu Łomżyńskiego do 2020 roku (dalej *Prognoza*) została opracowana zgodnie z ustaleniami umowy zawartej pomiędzy Powiatem a Instytutem Zrównoważonego Rozwoju Sp. z o.o. z siedzibą w Białymstoku.

Podstawą do opracowania *Prognozy* jest art. 46 ust. 1, art. 50 oraz art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.).

1.2 CEL I ZAKRES PROGNOZY

W *Prognozie* analizie poddano potencjalne skutki środowiskowe realizacji *Programu* oraz zawarto informacje, czy założenia określone zostały w sposób optymalny dla środowiska. Niniejszy dokument określa, czy korzyści społeczno-gospodarcze, wynikające z realizacji zamierzeń, rekompensują straty w środowisku, a także jak można zminimalizować ewentualne negatywne oddziaływanie.

Dokument uwzględnia uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Białymstoku¹ oraz Podlaskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym². *Prognoza* wykonana została zgodnie z zakresem określonym w art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.). Opracowanie zawiera:

- informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami;
- informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy;
- propozycję dotyczącą przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania;
- informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko;
- streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym;
- ocenę istniejącego stanu środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu;
- analizę stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem;
- analizę i ocenę istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczących obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2012, poz. 985, ze zm.);

¹ Pismo Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku Wydział Spraw Terenowych II w Łomży z dnia 29 października 2015 r., znak WSTII.411.8.2015.EM

² Uzgodnienie Podlaskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Białymstoku z dnia 25 listopada 2015 r., znak NZ.0523.206.2015.

- analizę i ocenę celów ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowania dokumentu;
- analizę i ocenę przewidywanych znaczących oddziaływań, w tym oddziaływań bezpośrednich, pośrednich, wtórnych, skumulowanych, krótkoterminowych, średnioterminowych i długoterminowych, stałych i chwilowych, oraz pozytywnych i negatywnych, na cele i przedmioty ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów, a także środowisko, a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy;
- rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów;
- rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opisem metod dokonywania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienia braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub we współczesnej wiedzy.

Ponadto *Prognoza* została opracowana także z uwzględnieniem art. 52 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.), tj.:

- zawiera informacje stosownie do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem;
- uwzględnia informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem postępowania.

Program ma charakter dokumentu o dość dużym stopniu ogólności. Wyznacza ona przede wszystkim cele i kierunki działań, jakie będzie podejmować powiat w celu dynamicznego i inteligentnego rozwoju. Dokument nie identyfikuje żadnych konkretnych zamierzeń, nie umiejscawia ich w konkretnych lokalizacjach. Jak stwierdza Kistowski (2002)³, im większa jest ogólnikowość działań zapisanych w dokumencie, tym większy jest subiektywizm ich wpływu na środowisko i tym bardziej rzeczywisty wpływ może różnić się od teoretycznej oceny. Problem ten potęgowany jest przez możliwość wielokierunkowej interpretacji ustaleń dokumentów strategicznych.

³ Kistowski M., Wybrane aspekty metodyczne sporządzania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko przyrodnicze, „Człowiek i środowisko” 26 (3-4) 2002, s. 55-72.

2 INFORMACJE O METODACH ZASTOSOWANYCH PRZY SPORZĄDZANIU PROGNOZY

Informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, o których mowa w art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko zostały opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny. Dostosowane były także do zawartości i stopnia szczegółowości analizowanego dokumentu oraz jego miejsca w hierarchii, jaką zajmuje w stosunku do dokumentów lokalnych, wojewódzkich i krajowych. Dlatego też pierwszym etapem przy sporządzaniu *Prognozy* było określenie stopnia szczegółowości prowadzonych ocen, tak aby odpowiadały zawartości i stopniowi szczegółowości *Programu*.

Program został podzielony na następujące poziomy: wizja, misja, cele strategiczne i priorytety (mocno umocowane w środowisku przyrodniczym, realizacja których będzie ściśle związana z uwarunkowaniami środowiskowymi), cele szczegółowe (zazębiające się) i operacyjne. Najbardziej szczegółowy poziom wskazują główne cele operacyjne, określone w ramach celów szczegółowych. Dlatego też badane oddziaływanie skutków realizacji *Programu* odniesiono właśnie do nich. Proponowane kierunki działań poddano ocenie także pod kątem ujęcia kwestii ochrony środowiska.

Zasadniczej oceny wpływu kierunków działań zaproponowanych w *Programu* dokonano metodą desk research, w ramach której poddano analizie ogólnodostępne źródła wiedzy dotyczące badanych zjawisk: raporty i badania realizowane przez instytucje rządowe, samorządowe lub inne wiarygodne jednostki organizacyjne, dokumenty o charakterze strategicznym i programowym na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym.

Jedną z metodą analitycznych wykorzystywanych w opracowywaniu *Prognozy* była metoda macierzowa. Metoda polega na sporządzeniu macierzy, w których umieszcza się dwie grupy list elementów i określa się powiązanie pomiędzy każdym elementem jednej grupy i wszystkimi elementami drugiej grupy. Rodzaj i intensywność powiązania zależy od przyjętych rozwiązań.

W *Prognozie* zastosowano następujące rodzaje matryc: matrycę wpływu realizacji celów operacyjnych *Programu* na komponenty środowiska oraz matrycę wzajemnych powiązań celów polityk strategicznych szczebla międzynarodowego, krajowego i regionalnego z celami operacyjnymi *Programu*.

Przewidywane oddziaływanie na środowisko poszczególnych kierunków działań oceniono, według odpowiedniej wagi:

(+) – oddziaływanie pozytywne, podejmowane w ramach nich działania ukierunkowane są na poprawę stanu środowiska, jednocześnie realizacja przedsięwzięć nie ma potencjalnie negatywnego oddziaływania na środowisko;

(-) – oddziaływanie negatywne, podejmowane w ramach nich działania nie są ukierunkowane na poprawę stanu środowiska, jednocześnie realizacja przedsięwzięć może istotnie potencjalnie negatywnie oddziaływać na pewne komponenty środowiska;

(0) – oddziaływanie neutralne, w przypadku działań infrastrukturalnych w zależności od podjętych konkretnych inwestycji, mogą potencjalnie zmienić się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić.

Przy sporządzeniu matrycy wzajemnych powiązań celów polityk zastosowano następującą metodykę oceny:

- cele *Programu* uznano za zbieżne z celami innych dokumentów strategicznych jeśli wystąpiły bezpośrednie i istotne powiązania zaplanowanych działań pomiędzy dokumentami (w tabeli zaprezentowano to jako znak „+”),

- cele *Programu* uznano za niezbieżne z celami innych dokumentów strategicznych jeśli wystąpiły bezpośrednie i istotne sprzeczności celów pomiędzy dokumentami (w tabeli zaprezentowano to jako znak „-”),
- cele *Programu* uznano za częściowo zbieżne z celami innych dokumentów strategicznych (w tabeli zaprezentowano to jako znak „+/-”),
- brak istotnych powiązań zaprezentowano w tabeli jako puste pole.

Wykorzystanie metody macierzowej dla oceny wpływu realizacji celów operacyjnych *Programu* na komponenty środowiska wymagało oceny stanu środowiska dzisiaj i w przyszłości. W związku z tym do oceny tego stanu, wykorzystano metodę wnioskowania heurystycznego, polegającą na eksperckiej ocenie przebiegu dotychczasowych procesów w środowisku oraz potencjalnych zmian w wyniku realizacji działań w poszczególnych obszarach interwencji.

Metoda macierzowa wskazana jest w literaturze fachowej, jako jeden z najskuteczniejszych sposobów oceny wpływu ustaleń dokumentu na poszczególne elementy środowiska⁴. Należy jednak pamiętać, że ogólnikowość celów operacyjnych *Programu* zwiększa subiektywizm oceny ich wpływu na środowisko i powoduje, iż rzeczywisty wpływ może różnić się od teoretycznej oceny. Problem, ten potęgowany jest przez możliwość wielokierunkowej interpretacji ustaleń dokumentu strategicznego.

⁴ Kistowski M., *Wybrane aspekty metodyczne...*, op. cit., s. 55-72.

3 INFORMACJA O ZAWARTOŚCI I GŁÓWNYCH CELACH PROJEKTU PROGRAMU

Konieczność aktualizacji dotychczasowego *Programu Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego* wywołana została zmianami uwarunkowań europejskich, ukierunkowanych na wzmocnienie wymiaru strategicznego

w dokumentach programowych oraz zintegrowanego i terytorialnego podejścia do rozwoju. Obecna polityka spójności Unii Europejskiej w tym zakresie, wiąże się z zapisami *Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020* (przyjętej przez Radę Europejską w dniu 17 czerwca 2010 r.) oraz przygotowanym pakietem legislacyjnym dla Polityki Spójności w okresie 2014-2020.

Program, zgodnie z art. 11 ust. 1c. ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz zmiany planistyczno-programowe na szczeblu krajowym, wynikające z zapisów *Założeń systemu zarządzania rozwojem Polski*, przyjętych przez Radę Ministrów w dniu 27 kwietnia 2009 r. oraz decyzji Rady Ministrów z dnia 24 listopada 2009 r. o kierunkach prac nad dokumentem *Plan uporządkowania strategii rozwoju* (przyjętym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego dnia 10 marca 2010 r.), zawiera: diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu, określenie celów strategicznych polityki rozwoju powiatu, określenie celów działań podejmowanych przez samorząd dla osiągnięcia celów strategicznych polityki rozwoju powiatu.

Treść *Programu* ujęto w następujących rozdziałach:

WPROWADZENIE

ZAŁOŻENIA PROGRAMU ROZOWJU

DIAGNOZA STRATEGICZNA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO

WIZJA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

MISJA POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU

UWARUNKOWANIA ROZOWJU

ANALIZA SWOT

CELE STRATEGICZNE I PRIORYTETY ROZOWJU POWIATU

MODEL ZARZĄDZANIA – WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I EWOLUCJI PROGRAMU

Wizja Powiatu Łomżyńskiego do 2020 sformułowana została następująco:

Powiat łomżyński miejscem wysokiej jakości życia i rozwoju konkurencyjnej, przyjaznej środowisku gospodarki opartej na lokalnych potencjałach z wykorzystaniem unikalnych zasobów przyrody i kultury.

W obrębie poszczególnych celów strategicznych wyznaczono priorytety, w ramach których określono cele operacyjne.

Cel strategiczny 1: Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach, w ramach którego wyznaczono 4 priorytety wraz z celami operacyjnymi:

1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw :

- Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych;
- Wsparcie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych;
- Wsparcie przedsiębiorczości społecznej;

- Wsparcie systemem pożyczek, gwarancji kredytowych i poręczeń wzajemnych;
- Promowanie postaw proinwestycyjnych, wsparcie innowacji;

1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich:

- Wsparcie działań mających na celu współpracę rolnych, grup producenckich;
- Wsparcie tworzenia gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych;
- Wsparcie produkcji żywności wysokiej jakości oraz wyrobów lokalnych, wykreowania marki produktów lokalnych powiatu;
- Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa rolno – spożywczego (doradztwo, szkolenia);
- Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających i promujących najnowsze osiągnięcia nauki i praktyki rolniczej;
- Wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej np. w usługach regeneracji sił i zdrowia, usługach opiekuńczych kierowanych do osób starszych, osadnictwem mieszkańców i pielęgnacją wiejskiego krajobrazu, jego ochroną i zachowaniem dorobku wiejskiej kultury i tradycji;
- Wsparcie rozwoju turystyki i agroturystyki;

1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej:

- Modernizacja i rozwój powiatowej infrastruktury drogowej;
- Poprawa bezpieczeństwa drogowego;
- Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (rozwój infrastruktury teleinformatycznej, wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno-komunikacyjnych);

1.4. Promocja gospodarcza powiatu:

- Kreowanie dobrego wizerunku powiatu łomżyńskiego jako atrakcyjnego miejsca dla inwestorów i turystów;
- Promocja powiatu w ramach współpracy ponadlokalnej, krajowej i zagranicznej;
- Promocja i upowszechnienie folkloru i kultury mieszkańców powiatu łomżyńskiego;
- Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji promujących osiągnięcia nauki, innowacji, praktyki rolniczej, turystyki i kultury;
- Współpraca międzynarodowa i korzystanie z doświadczeń zagranicznych;

Cel strategiczny 2: *Poprawa jakości życia i integracja mieszkańców*, w ramach którego wyznaczono 4 priorytety wraz z celami operacyjnymi i operacyjnymi:

2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych:

- Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej poprzez aktywność mieszkańców (kształtowanie postaw obywatelskich, edukacja obywatelska, partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji);
- Wsparcie organizacji pozarządowych, rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów;
- Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Wsparcie inicjatyw mieszkańców, organizacji pozarządowych i grup wolontariatu w budowie partnerstw i tworzeniu polityk rozwoju;

- Rozwój form współpracy wewnątrz powiatu i współpracy ponadlokalnej, w tym z partnerami zagranicznymi;

2.2. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców:

- Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy;
 - ✓ Modernizacja i dostosowanie bazy techniczno – dydaktycznej szkół ponadgimnazjalnych do wyższych standardów kształcenia;
 - ✓ Wspieranie procesów doskonalenia nauczycieli;
 - ✓ Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych narzędzi i metod nauczania w procesach edukacyjnych;
 - ✓ Współpraca partnerska i realizacja wspólnych projektów edukacyjnych szkół powiatu łomżyńskiego z jednostkami oświatowymi z krajów Unii Europejskiej;
 - ✓ Wsparcie uczniów i studentów zdolnych i niezamożnych z terenu powiatu;
- Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu;
 - ✓ Aktywizacja zawodowa osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy;
 - ✓ Poprawa zdolności do zatrudniania i samo zatrudniania oraz podnoszenia aktywności zawodowej osób bezrobotnych;
 - ✓ Wsparcie przedsiębiorczości oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy;
 - ✓ Pozyskiwanie środków na finansowanie aktywnej polityki rynku pracy;
 - ✓ Współpraca z partnerami lokalnego rynku pracy w zakresie dostosowania kwalifikacji pracowników do oczekiwań rynku pracy;

2.3. Wzrost jakości i dostępności usług społecznych:

- Podniesienie jakości i dostępności usług w ochronie zdrowia;
 - ✓ Modernizacja i wyposażenie Zespołów Gabinetów Lekarza Rodzinnego i Gabinetów Lekarza Rodzinnego w ramach ZPOZ;
 - ✓ Ograniczenie skutków niepełnosprawności i rehabilitacja osób niepełnosprawnych;
 - ✓ Profilaktyka zdrowotna (realizacja i współrealizacja programów, kampanii edukacyjnych w zakresie profilaktyki zdrowotnej, nowotworów, chorób układu krążenia, ochrony zdrowia psychicznego);
 - ✓ Kształtowanie postaw prozdrowotnych wśród mieszkańców powiatu oraz upowszechnienie wiedzy o zdrowym stylu życia;
- Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia;
 - ✓ Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych;
 - ✓ Wzbogacenie oferty kształcenia dostępnej na terenie powiatu, promocja postaw uczenia się przez całe życie i kształcenia ustawicznego;
 - ✓ Propagowanie aktywnego stylu życia wśród mieszkańców powiatu;
 - ✓ Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej pozwalającej na upowszechnienie aktywnego i zdrowego stylu życia;
- Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych;
 - ✓ Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez wykazanie korzyści dla pracodawców m.in. dofinansowanie miejsc pracy;

- ✓ Działania zmierzające do likwidacji barier technicznych i architektonicznych dla osób niepełnosprawnych (modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym budowa dla wózków);
- ✓ Likwidacja barier społecznych osób niepełnosprawnych, prowadzenie kampanii społecznych;
- ✓ Pomoc w życiowym usamodzielnieniu i integracji ze środowiskiem ze środowiskiem pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo – wychowawcze;
- Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury;
 - ✓ Program poprawy dostępności i jakości usług społecznych do grup wrażliwych;
 - ✓ Poprawa usług zdrowotnych skierowanych na choroby cywilizacyjne;
 - ✓ Program budownictwa socjalnego/ komunalnego, wspomagane, chronione promującego włączenie społeczne;
- Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego;
 - ✓ Poprawa bezpieczeństwa na drogach powiatowych;
 - ✓ Prewencja i edukacja mająca na celu wzrost świadomości społecznej na temat zagrożenia bezpieczeństwa (m.in. patologie, zagrożenia w miejscach publicznych i zamieszkania, szkołach i placówkach oświatowo - wychowawczych);
 - ✓ Pogłębianie wiedzy mieszkańców z zakresu bezpiecznych zachowań w życiu codziennym;
 - ✓ Współpraca samorządu powiatowego z instytucjami ochrony bezpieczeństwa publicznego;
- Sprawna i przyjazna administracja w powiecie;
 - ✓ Podniesienie jakości obsługi interesantów w urzędach administracji publicznej;
 - ✓ Rozwój cyfrowych zasobów powiatu w zakresie geodezji i kartografii, mienia i nieruchomości, edukacji i ochrony zdrowia;
 - ✓ Wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno – komunikacyjnych (TIK) w rozwoju nowoczesnych usług w sferze publicznej: e-administracja, e- zdrowie, e- kultura, e-uczenie się;
 - ✓ Podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej;

2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych:

- Rozwój przestrzeni publicznej – podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych;
- Przywracanie funkcji społecznych budynków na obszarach zdegradowanych poprzez remonty i adaptacje służące integracji i przedsiębiorczości społecznej oraz poprawie dostępności usług społecznych i aktywizacji społecznej;
- Dostosowanie, remont, rozbudowa, adaptacja pomieszczeń pod potrzeby mieszkalnictwa chronionego, socjalnego i wspomagane dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym sprzyjające aktywizacji społeczno – zawodowej;
- Renowacja, rewitalizacja i konserwacja zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu;

Cel strategiczny 3: Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, w ramach którego wyznaczono 4 priorytety wraz z celami szczegółowymi i operacyjnymi:

3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych:

- Zachowanie lub odtwarzanie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk na terenie powiatu;
- Tworzenie nowych miejsc ochrony różnorodności biologicznej (zieleni osiedlowej, place, skwery, parki, itp.);
- Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich (w tym m.in. odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, szkolenia z zakresu programów rolno - środowiskowych);
- Wdrożenie systemu sprawnego reagowania w sytuacjach klęsk i zagrożeń (w tym doposażenie służb i jednostek ratowniczych PSP i OSP);

3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych:

- Zmiana struktury zaopatrzenia w ciepło;
 - ✓ Zmiana źródeł ciepła z paliwa stałego (węgla, koksu) na paliwa o niskiej emisyjności (paliwa ciekłe- lekkie oleje opałowe, paliwa gazowe);
 - ✓ Wymiana istniejących źródeł spalania na nowoczesne, o wysokiej sprawności z automatyczną regulacją procesu spalania;
 - ✓ Rezygnacja z indywidualnych źródeł ciepła na rzecz ciepła systemowego (podłączenie do istniejących źródeł);
 - ✓ Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych;
- Działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej;
 - ✓ Termomodernizacja budynków (użyteczności publicznej, mieszkalnych i innych);
 - ✓ Wykorzystanie urządzeń o wysokim poziomie efektywności energetycznej;
- Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (inwestycje w źródła rozproszone);
- Inwestycje służące redukcji emisji w rolnictwie i w gospodarce odpadami;
- Działania organizacyjne w zakresie efektywności energetycznej;
 - ✓ Wdrożenie systemów zarządzania energią w samorządach i ich jednostkach organizacyjnych;
 - ✓ Uwzględnienie kryteriów związanych z gospodarką niskoemisyjną w przetargach (zielone zamówienia publiczne);
 - ✓ Działania edukacyjne, doradcze, promocyjne;

3.3. Wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska:

- Wsparcie tworzenia, rozwoju i modernizacji ścieżek turystycznych, dydaktycznych;
- Wsparcie zagospodarowania turystycznego plaż i brzegów rzeki;
- Wsparcie rewitalizacji obiektów na cele turystyczne;
- Wsparcie budowy punktów, tarasów widokowych;
- Wsparcie budowy i podnoszenia standardów przystani, kempingów i pól namiotowych;

3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych:

- Promowanie postaw i działań sprzyjających efektywności wykorzystania zasobów naturalnych;

- Ograniczenie energo- i materiałochłonności;
- Wsparcie produkcji energii ze źródeł odnawialnych;
- Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczności powiatu poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju:
 - Upowszechnienie wiedzy z zakresu ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;
 - Kształtowanie zachowań pro środowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży;
 - Aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;

4 POWIĄZANIA PROJEKTU PROGRAMY ROZWOJU POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO DO 2020 ROKU Z INNYMI DOKUMENTAMI ORAZ CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Analizę spójności i powiązania *Programu* z innymi dokumentami strategicznymi przeprowadzono w kontekście polityk i strategii wyższego lub tego samego rzędu. Tym samym przeanalizowano i oceniono cele ochrony środowiska ustanowione w dokumentach szczebla międzynarodowego, wspólnotowego, krajowego oraz wojewódzkiego, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu. Analiza zgodności *Programu* z innymi dokumentami strategicznymi dotyczy zasad ochrony środowiska, w tym przede wszystkim zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Analizie poddano następujące dokumenty strategiczne opracowane na szczeblu międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim i lokalnym: *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020*, *Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. Ramowa Dyrektywa Wodna*, *Pakiet klimatyczno-energetyczny*, *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego*, *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa*, *Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej*, *Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego*, *Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017*.

Zgodność założeń *Programu* z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania będą harmonizowały z kierunkami rozwoju ustalonymi na poziomie międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. Oznacza to że planowane działania nie będą przypadkowe oraz że przyczynią się do realizacji celów o charakterze globalnym i długoterminowym.

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020

Strategia Europa 2020 jest podstawowym dokumentem strategicznym kształtującym politykę Unii Europejskiej do roku 2020. *Strategia Europa 2020* obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- „*rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji*”,
- „*rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej*”,
- „*rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną*”.

W dokumencie określono 5 celów UE, które powinny być osiągnięte w 2020 roku:

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%”,
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii,
- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki),
- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie,

- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Do problemów ochrony środowiska odnosi się cel 3, który obejmuje zmniejszenie emisji CO₂ o 20%, zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii do 20% oraz poprawa efektywności energetycznej o 20%.

Aktualizacja *Programu* jest spójna we wszystkich trzech celach. Uwzględnia ona bowiem zarówno działania związane z podnoszeniem jakości życia mieszkańców – cel strategiczny II jak i rozwój lokalnej gospodarki bazującej na potencjale jego mieszkańców – cel strategiczny I. Ponadto poruszona jest w nim kwestia zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych – cel strategiczny III, co jest zgodne z założeniami Strategii Europa 2020.

Ramowa Dyrektywa Wodna (RDW)

Najważniejszym przesłaniem RDW jest ochrona zasobów wodnych dla przyszłych pokoleń. Wprowadza ona zintegrowaną politykę wodną mającą na celu zapewnienie ludziom dostępu do czystej wody pitnej po rozsądnej cenie, która umożliwi rozwój gospodarczy i społeczny przy równoczesnym poszanowaniu potrzeb środowiska. Głównym celem RDW jest osiągnięcie stanu wszystkich części wód, poprzez określenie i wdrożenie koniecznych działań w ramach zintegrowanych programów działań w państwach członkowskich. Zgodnie z przepisami RDW planowanie gospodarowaniem wodami odbywa się w podziale na obszary dorzeczy. Na obszarze Polski wyznaczonych jest 10 obszarów dorzeczy: Wisły, Odry, Dniestru, Dunaju, Jałty, Łaby, Pregoly, Świeżej i Ucher.

Ponadto RDW: chroni wszystkie wody – rzeki, jeziora, wody przybrzeżne i wody podziemne; ustanawia system zarządzania zlewniowego, gdyż dla wody nie istnieją granice polityczne; wymaga przygranicznej współpracy sąsiadujących państw - zainteresowanych stron; zapewnia aktywny udział wszystkich zainteresowanych stron w działaniach na rzecz gospodarowania wodą; zapewnia redukcję oraz kontrolę zanieczyszczeń pochodzących ze wszystkich źródeł oraz równoważy wymogi ochrony środowiska z interesami ludzi.

W *Programie* uwzględniono m.in. cele związane ograniczeniem energo- i materiałochłonności (w ramach celu operacyjnego 3.4.), który niewątpliwie przyczyni się do ochrony środowiska wodnego (wód powierzchniowych i podziemnych). Zbieżność poszczególnych celów *Programu* z celami RDW wykazano w tabeli nr 1.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR)

Krajowa Strategia Polityki Regionalnej 2010-2020 wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego. Są one określone z uwzględnieniem obszarów wiejskich i miejskich. Dokument definiuje także ich relacje w odniesieniu do innych polityk o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Celem strategicznym KSRR jest efektywne wykorzystanie specyficznych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. KSRR ustala trzy cele szczegółowe, jakie powinny być realizowane do 2020 r.: wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych; tworzenie warunków dla skutecznej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych i ukierunkowanych terytorialnie. KSRR odwołuje się do zasady spójności terytorialnej, określonej w Traktacie Lizbońskim. Zakłada tym samym skierowanie dodatkowego wsparcia na przeciwdziałanie marginalizacji najsłabiej rozwijających się obszarów.

Osiągnięcie celu strategicznego KSRR odbywać się będzie z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska, przy racjonalnym wykorzystaniu zasobów środowiska oraz utrzymaniu wysokiego poziomu różnorodności biologicznej, zachowując prawo każdego obywatela do życia w przyjaznym i bezpiecznym dla zdrowia i życia otoczeniu o wysokiej jakości środowiska oraz zasadzie równego dostępu do zasobów środowiska. Założenie takie przyświeca także realizacji zadań ujętych w Programie Rozwoju Lokalnego powiatu łomżyńskiego.

Podczas tworzenia *Programu* dla powiatu kierowano się założeniami opisanymi w powyższym dokumencie jako nadrzędnym. Zbieżność poszczególnych celów wykazano w tabeli nr 1.

Pakiet klimatyczno – energetyczny

Pakiet klimatyczno-energetyczny nazywany jest pakietem „3x20%” został przyjęty przez Komisję Europejską 11 grudnia 2008 r. Główne rozwiązania w pakiecie przedstawiają się następująco:

- w przemyśle wytwórczym, w instalacjach objętych EU ETS, pozyskanie uprawnień do emisji CO₂ w drodze zakupu na aukcji będzie wprowadzana stopniowo; udział pozwoleń pozyskiwanych aukcyjnie wyniesie 20% (80% pozwoleń za darmo) w 2013 r., stopniowo będzie wzrastał do 70% w 2020 r., a od 2027 r. wszystkie uprawnienia będą odpłatne;
- od powyższej reguły wprowadzono szerokie odstępstwa dla sektorów przemysłu, w których prawdopodobne jest przenoszenie produkcji poza UE, do krajów, w których nie obowiązują tak daleko idące ograniczenia emisji (tzw. *carbon leakage*); producenci w tych gałęziach przemysłu będą mogli się ubiegać o 100% darmowych udziałów, na warunkach propozycji Komisji zaakceptowanych przez Parlament i Radę Europejską i w drodze międzynarodowych negocjacji;
- w sektorze energii elektrycznej nowa propozycja organizacji EU ETS wprowadza ogólną zasadę, że po 2013 r. wszystkie uprawnienia do emisji musiałyby być kupowane w drodze aukcji; od tej zasady przewidziano wyjątki dla nowych państw członkowskich, w tym Polski, które uzyskają 70% uprawnień bezpłatnie w 2013 r. (30% będą musiały kupować na aukcji); dopiero od roku 2020 wszystkie uprawnienia będą kupowane w drodze aukcji; nieodpłatna dystrybucja uprawnień obwarowana jest wymogiem modernizacji sektora wytwarzania energii elektrycznej w tych krajach,
- kraje, których PKB na mieszkańca jest niższy od unijnej średniej otrzymają dodatkową pulę uprawnień. 10% z łącznej sumy uprawnień do emisji zostanie rozdysponowanych wśród 19 krajów UE, obejmując Polskę; dodatkowe 2% z łącznej sumy uprawnień otrzyma 9 nowych państw członkowskich, a z tych 2% ponad ¼ (27%) przypadnie Polsce;
- zakłada się, że co najmniej 50% przychodów z dystrybucji uprawnień do emisji przeznaczonych będzie na przeciwdziałanie zmianom klimatycznym i łagodzenie ich skutków poprzez dalsze obniżanie emisji gazów cieplarnianych, inwestycje w OZE, poprawę efektywności energetycznej, zapobieganie wylesianiu, inne nisko węglowe technologie w gospodarce, łącznie z budową potencjału i edukacją, transferem technologii oraz badaniami i rozwojem,
- kraje członkowskie mogą wypełniać limity swoich redukcji emisji poprzez realizację projektów w krajach trzecich w ramach Mechanizmu Czystego Rozwoju (CDM); w tej formie nie będzie można zrealizować więcej niż 3% swojej emisji z 2005 r.; pod określonymi warunkami niektóre kraje mogą dodatkowo o 1% zredukować emisje przez CDM.

Ponadto podtrzymują one cele ustalone dla krajów UE w roku 2007, a mianowicie:

- redukcja emisji gazów cieplarnianych o 20% w 2020 r. w stosunku do emisji z roku 1990, a także 30% w przypadku zawarcia porozumienia międzynarodowego (w Kopenhadze, w grudniu 2009 r.);
- zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych do 20% w 2020 r. w bilansie energetycznym UE; odpowiednia Dyrektywa obejmie swym zakresem trzy sektory gospodarki: produkcję energii elektrycznej, ciepłownictwo oraz transport; sugeruje się, aby państwa członkowskie zapewniły 10% udział energii odnawialnej (biopaliwa) w sektorze transportu;
- podniesienie o 20% efektywność energetyczną do 2020 r.

Program uwzględnia m.in. działania związane z rozwojem sieci ciepłowniczej i gazowej (w ramach celu operacyjnego 3.2.). Wpłyne to niewątpliwie na ograniczenie emisji z konwencjonalnych źródeł emisji. Można więc uznać, że realizacja jej celów jest zbieżna z celami pakietu klimatyczno-energetycznego; poszczególne powiązania celów przedstawiono w tabeli nr 1.

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju jest podstawowym dokumentem określającym rozwój kraju w perspektywie 2020 roku. Celem głównym jest: „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych,

społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności”. W Strategii wyróżniono 3 obszary strategiczne: „sprawne i efektywne państwo”, „konkurencyjna gospodarka”, „spójność społeczna i terytorialna”. W ramach obszarów strategicznych zaprezentowano cele i kierunki interwencji. Należy zwrócić uwagę, że obszary strategiczne pokrywają się z celami strategicznymi zawartymi w aktualizacji Programu w szczególności dotyczy to aspektów konkurencyjności gospodarki, rozwoju kapitału społecznego i jakości życia.

Z punktu widzenia ochrony środowiska, powiązanie aktualizacji Programu ze Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju przejawia się poprzez ujęcie problematyki bezpieczeństwa energetycznego i środowiska ŚSRK (racjonalne gospodarowanie zasobami, poprawa efektywności energetycznej, zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii, poprawa stanu środowiska, adaptacja do zmian klimatu) w następujących celach Programu: „zmian struktury zaopatrzenia w ciepło”, „wzrost wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych” i „działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej” (cel strategiczny 3).

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 (SZRWRiR) jest jedną z sektorowych strategii rozwoju. Głównym celem Strategii jest „poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju”. Cel strategiczny będzie realizowany poprzez realizację pięciu celów szczegółowych:

- „wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich”,
- „poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej”,
- „bezpieczeństwo żywnościowe”,
- „wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego”,
- „ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich”.

Ujęte w aktualizacji Programu cele będą przede wszystkim realizowane na obszarach wiejskich w powiecie. W tym m.in. związane będą z promocją wykorzystania odnawialnych źródeł energii, likwidacją lokalnych kotłowni o dużej emisji, poprawą jakości dróg. Przyczyni się to w sposób znaczący do realizacji celów strategicznych analizowanego dokumentu.

Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej (projekt)

Podstawą przygotowania NPRGN była konieczność stworzenia ram dla budowy w dłuższej perspektywie optymalnego modelu nowoczesnej materiało- i energooszczędnej gospodarki zorientowanej na innowacyjność i zdolnej do konkurencji na europejskim i globalnym rynku. Istotą Programu jest pobudzenie zmian skutkujących transformacją polskiej gospodarki w kierunku niskoemisyjnym przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju. Do Programu włączone zostały tylko te rozwiązania, które prowadząc do obniżenia emisyjności, będą jednocześnie wspierać rozwój gospodarczy i wzrost jakości życia społeczeństwa.

Celem głównym NPRGN jest rozwój gospodarki niskoemisyjnej przy zapewnieniu zrównoważonego rozwoju kraju. Celami szczegółowymi NPRGN są:

- niskoemisyjne wytwarzanie energii;
- poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, w tym odpadami;
- rozwój zrównoważonej produkcji - obejmujący przemysł, budownictwo i rolnictwo;
- transformacja niskoemisyjna w dystrybucji i mobilności;
- promocja wzorców zrównoważonej konsumpcji.

W *Programie* ustalono obszar wpisujące się w założenia wyżej opisanej strategii a mianowicie: poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (3.2.). Realizowane w ramach niego cele operacyjne mają m.in. służyć rozwojowi energii ze źródeł odnawialnych co jest zgodne z założeniami w opisanego dokumentu.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (SRWP 2020)

Przyjęte w dokumencie SRWP 2020 cele horyzontalne, z jednej strony warunkują, z drugiej zaś, wspierają możliwość skutecznego osiągnięcia celów strategicznych. Przyjęte cele strategiczne zakładają równoległe prowadzenie działań na trzech kierunkach, tak aby zapewnić odpowiednio:

1. Konkurencyjną gospodarkę.
2. Powiązania krajowe i międzynarodowe.
3. Jakość życia.

Powyższe cele strategiczne dotyczą obszarów życia społeczno-gospodarczego regionu, w którym świadoma interwencja może zapewnić bieżącą poprawę sytuacji mieszkańców. Konieczna dbałość o utrzymanie wysokiej jakości środowiska jest w układzie celów traktowana jako ważny czynnik zwiększający możliwość wzrostu konkurencyjnej gospodarki – szczególnie jej zielonych sektorów.

Działania i postępy w ramach jednego celu strategicznego wzmacniają możliwość osiągnięcia lepszych wyników w ramach pozostałych celów. Podstawą rozwoju regionu jest konkurencyjna gospodarka. To ona tworzy miejsca pracy i prowadzi do wzrostu zatrudnienia, wzrostu dochodów i dobrobytu.

Ponadto utrzymanie dobrej jakości środowiska uznano za kluczową determinantę wysokiej jakości życia mieszkańców regionu.

Podczas tworzenia *Programu* dla powiatu kierowano się założeniami opisanymi w powyższym dokumencie jako nadrzędnym. Zbieżność poszczególnych celów wykazano w tabeli nr 1.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Cele zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego nawiązują do celów określonych w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”, innych dokumentów rządowych oraz strategii i odnoszą się przede wszystkim do efektywnego wykorzystania stanu zagospodarowania, tworzenia warunków do poprawy jakości życia i zrównoważonego rozwoju oraz zwiększenia konkurencyjności województwa.

Zasady zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego uwzględniają prymat rozwoju jakościowego nad ilościowym, symbiozę środowiska zurbanizowanego i przyrodniczego oraz wielofunkcyjność struktur przestrzennych w zakresie: ochrony środowiska i korzystania z jego zasobów, ochrony i kształtowania środowiska kulturowego, rozwoju funkcji gospodarczych województwa, wykorzystania szans i możliwości w istniejącym zagospodarowaniu, kształtowania systemu osadniczego i rozmieszczenia infrastruktury społecznej, rozwoju infrastruktury transportowej, energetycznej, wodociągowej i gospodarki odpadami.

Ustalone w dokumencie kierunki zagospodarowania przestrzennego o charakterze prawnym, planistycznym, organizacyjnym i inwestycyjnym obejmują w szczególności: ochronę obszarów i obiektów środowiska przyrodniczego i kulturowego, rozmieszczenie i rozwój ponadlokalnej infrastruktury technicznej, zagadnienia obronne i ochronne oraz zagospodarowanie obszarów funkcjonalnych i problemowych.

Cele określone w *Programie* są zbieżne z celami wyżej omawianego dokumentu. W dokumencie zapisano bowiem działania, które mają zapewnić powszechny dostęp do infrastruktury sieciowej (cel operacyjny 2.3. i 3.2.) czy rewitalizację obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych (cel operacyjny 2.4.). Wszystkie podjęte działania mają zapewnić ochronę środowiska naturalnego (cel strategiczny 3.).

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017 (PGO)

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego, zgodnie z przepisami ustawy *o odpadach* obejmuje wszystkie rodzaje odpadów powstających na obszarze województwa oraz przywożonych na jego obszar, a w szczególności odpady komunalne z uwzględnieniem odpadów ulegających biodegradacji, odpady opakowaniowe, odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej, zużyte opony oraz odpady niebezpieczne, w tym pojazdy wycofane z eksploatacji, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, PCB, azbest, odpady medyczne i weterynaryjne, oleje odpadowe, baterie i akumulatory. W gospodarce odpadami komunalnymi wskazano do osiągnięcia następujące cele do 2017 r.:

1. Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska.
2. Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych.
3. Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.

Wszystkie ujęte w PGO cele mają zapewnić właściwy stan środowiska naturalnego. Jest to zbieżne z założeniami *Programu* dla powiatu łomżyńskiego.

Tabela 1. Powiązania Programu dla powiatu z innymi dokumentami

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
Cele	Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020												
1	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 powinien wynosić 75%	+/-	+/-			+	+	+					
2	Na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczyć 3% PKB Unii	+	+			+/-	+	+/-					
3	Należy osiągnąć cele 20/20/20 w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki)										+		+/-
4	Liczbę osób kończących przedwcześnie naukę szkolną należy ograniczyć do 10% a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia						+	+/-					

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	powinno zdobywać wyższe wykształcenie												
5	Liczba osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.	+/-	+/-			+	+	+/-					
Cel	Ramowa Dyrektywa Wodna												
1	Zapobieganie dalszemu pogorszeniu oraz ochrona i poprawa stanu ekosystemów wodnych oraz w odniesieniu do ich potrzeb wodnych, ekosystemów lądowych i terenów podmokłych bezpośrednio uzależnionych od ekosystemów wodnych.									+/-		+/-	+/-
2	Promocja zrównoważonego korzystania z wód oparta na długoterminowej ochronie dostępnych zasobów wodnych.									+/-		+/-	+/-

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
3	Dążenie do zwiększenia ochrony i poprawy stanu środowiska wodnego między innymi poprzez szczególne środki dla stopniowej redukcji zrzutów, emisji i strat substancji priorytetowych oraz zaprzestania lub stopniowego wyeliminowania zrzutów, emisji i strat priorytetowych substancji niebezpiecznych.									+/-		+/-	+/-
4	Zapewnienie stopniowej redukcji zanieczyszczenia wód podziemnych i zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu.									+/-		+/-	+/-
5	Zmniejszenie skutków powodzi i susz.									+/-		+/-	+/-

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
6	Zapewnienie odpowiedniego zaopatrzenia w dobrej jakości wodę powierzchniową i podziemną, która jest niezbędna dla zrównoważonego i sprawiedliwego korzystania z wód.									+/-		+/-	+/-
7	Znaczna redukcja zanieczyszczeń wód podziemnych.									+/-		+/-	+/-
8	Ochrona wód terytorialnych i morskich.									+/-		+/-	+/-
9	Ochrona i zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska morskiego.									+/-		+/-	+/-
Cele		Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego											
1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionu													
1.1.	Wzmocnienie funkcji	+/-	+/-		+/-								

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcyjnych												
1.2.	Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększenia ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi	+/-	+/-		+/-								
1.3.	Budowa podstaw konkurencyjności województwa	+/-	+/-		+/-								
2. Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych													
2.1.	Wzmocnienie spójności układzie krajowym		+/-						+/-				
2.2.	Wspieranie obszarów wiejskich o najniższych poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe		+										

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
2.3.	Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno -gospodarcze								+				
2.4.	Przezwyciężenie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE			+/-									
2.5.	Zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach najniższej dostępności			+									
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie													
3.1.	Wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej	+/-			+/-								
3.2.	Poprawa jakości zarządzania							+					

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	politykami publicznymi, w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne												
3.3.	Przebudowa i wzmocnienie koordynacji w systemie wieloszczeblowego zarządzania							+					
3.4.	Wspomaganie budowy kapitału społecznego dla rozwoju regionalnego w oparciu o sieci współpracy między różnymi aktorami polityki regionalnej		+/-					+/-					
Cel	Pakiet klimatyczno – energetyczny												
1	Redukcja gazów cieplarnianych o 20%										+		
2	Zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych o 20%										+		
3	Podniesienie o 20%										+		

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	efektywności energetycznej												
Cel	Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020												
	Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	+/-	+/-	+/-									
	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	+/-	+/-	+/-									
	Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie	+/-	+/-	+/-									
Cel	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa												
1	Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na		+										

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	obszarach wiejskich												
2	Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej		+										
3	Bezpieczeństwo żywnościowe		+										
4	Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego		+										
5	Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich										+		
Cel	Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej												
1	Niskoemisyjne wytwarzanie energii										+		
2	Poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, w tym odpadami										+		

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
3	Rozwój zrównoważonej produkcji – obejmującej przemysł, budownictwo i rolnictwo		+/-										
4	Transport niskoemisyjny w dystrybucji i mobilności			+/-									
5	Promocja wzorców zrównoważonej konsumpcji												+/-
Cel	Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020												
1. Konkurencyjna gospodarka													
1.1.	Rozwój przedsiębiorczości	+											
1.2.	Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw	+	+										
1.3.	Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu					+	+						
1.4.	Kapitał społeczny jako katalizator procesów					+	+						

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wieloфункcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	rozwoju												
1.5.	Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych										+/-		+
1.6.	Nowoczesna infrastruktura sieciowa										+/-		+/-
2.	Powiązania krajowe i międzynarodowe												
2.1.	Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym	+/-	+/-										
2.2.	Poprawa aktywności inwestycyjnej województwa		+/-	+/-	+/-								
2.3.	Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej	+/-	+/-										
2.4.	Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej		+/-										
2.5.	Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności			+									

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	komunikacyjnej regionu												
3.	Jakość życia												
3.1.	Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych					+/-	+/-	+/-	+/-				
3.2.	Poprawa spójności społecznej					+/-	+/-	+/-	+/-				
3.3.	Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego					+/-	+/-	+	+/-				
3.4.	Ochrona środowiska o racjonalne gospodarowanie jego zasobami									+	+	+/-	+
Kier.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego												
1	Ochrona zasobów środowiska województwa									+	+	+/-	+
2	Ochrona dziedzictwa								+				

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wieloфункcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
	kulturowego												
3	Rozwój funkcji gospodarczych województwa	+	+										
4	Rozwój infrastruktury transportowej			+									
5	Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej										+/-		
6	Rozwój systemu infrastruktury gazowej										+		
7	Rozwój infrastruktury systemów ciepłowniczych										+		
8	Rozwój systemów infrastruktury telekomunikacyjnej										+/-		
9	Zasady zagospodarowania w zakresie obronności i ochrony												+/-
Cel		Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017											

CELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH		I cel strategiczny Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach				II cel strategiczny Poprawa jakości życia i integracja społeczna				III cel strategiczny Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych			
		1.1. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw	1.2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.3. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	1.4. Promocja gospodarcza powiatu	2.1. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	2.2 . Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców	2.3. .Wzrost jakości i dostępności usług społecznych	2.4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	3.1. Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych	3.2. Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	3.3. Rozwój infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	3.4. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych
1	Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska.												+/-
2	Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych.												+/-
3	Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.												+/-

Źródło: opracowanie własne.

5 ISTNIEJĄCY STAN ŚRODOWISKA ORAZ POTENCJALNE ZMIANY TEGO STANU W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

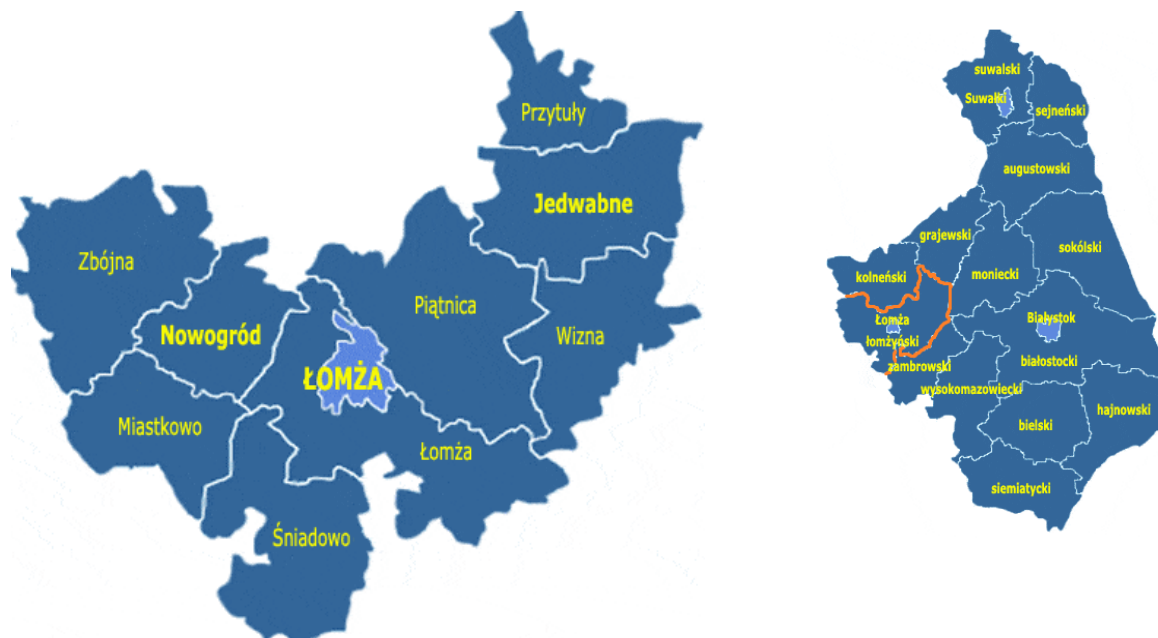
5.1 POŁOŻENIE I KLIMAT POWIATU ŁOMŻYŃSKIEGO

Powiat łomżyński położony jest w zachodniej części województwa podlaskiego. Powiat położony jest na Nizinie Północnomazowieckiej i graniczy z następującymi powiatami: białostockim, kolneńskim, grajewskim, monieckim, zambrowskim, ostrołęckim, ostrowskim.

Obszar powiatu o powierzchni 1355 km² administracyjnie obejmuje swoim terytorium obszar dziewięciu jednostek samorządowych: gminy miejsko-wiejskie: Jedwabne, Nowogród; gminy wiejskie: Łomża, Miastkowo, Piątnica, Przytuły, Śniadowo, Wizna, Zbójna.

Teren powiatu zamieszkuje 51860 mieszkańców (dane z grudnia 2013).

Mapa 1. Położenie powiatu łomżyńskiego

Źródło: www.gminy.pl

Powiat łomżyński położony jest wzdłuż drogi krajowej nr 61 Warszawa – Augustów stanowiąca główny ciąg drogowy w zachodniej części województwa podlaskiego oraz drogi krajowej nr 63 prowadzącej do przejść granicznych z Ukrainą i Obwodem Kaliningradzkim, z Lubelszczyzny na Mazury. Droga nr 64 Piątnica – Jeżewo łączy powiat ze stolicą województwa.

Drogi wojewódzkie na terenie powiatu: droga Łomża-Śniadowo-Ostrów Mazowiecka, droga Łomża – Nowogród – Zbójna – Myszyniec, droga Piątnica – Jedwabne – Przytuły – Radziłów, droga Łomża – Gać – Mężenin, droga łącząca Nowogród z drogą nr 61, fragmenty drogi Morgowniki – Stawiski – Przytuły.

Na drogach wojewódzkich znajdują się dwa mosty w Morgownikach na Narwi oraz na Pisie. Dla komunikacji między północną i południową częścią powiatu ważne znaczenie mają drogi przebiegające przez Łomżę oraz dwa mosty przez Narew.

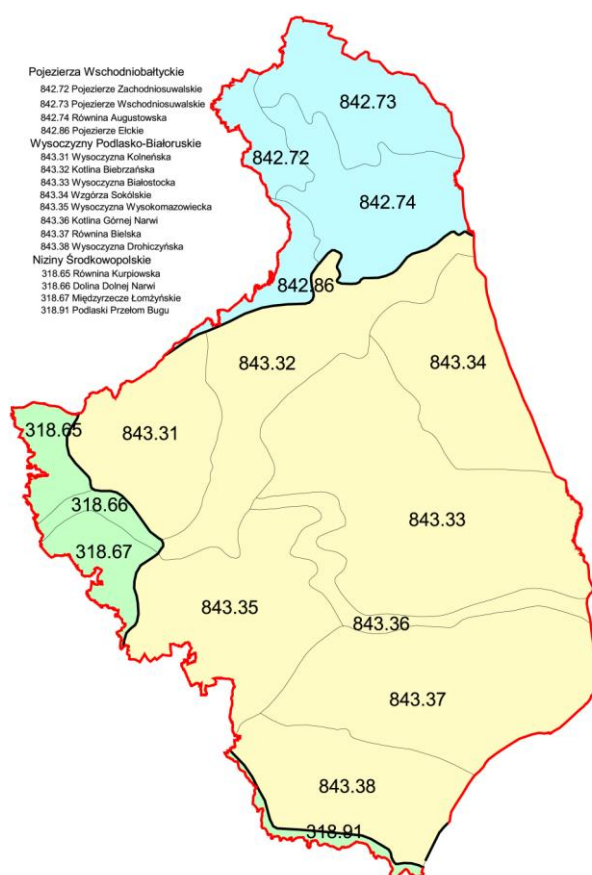
Obecnie sieć dróg w powiecie łomżyńskim liczy 529,411 km, którymi zarządza Zarząd Dróg Powiatowych w Łomży. Powiat ma stosunkowo dogodny drogowy układ komunikacyjny, co ma istotne znaczenie przy braku pasażerskiego transportu kolejowego.

Klimat powiatu jest zbliżony do klimatu województwa podlaskiego. Na terenie powiatu występuje klimat o cechach przejściowych między kontynentalnym klimatem obszarów Niziny Północnopodlaskiej, a przejawiającym zimą pewne cechy klimatu morskiego, a obszarem Nizin Północnomazowieckich. Średnia roczna temperatura wynosi ok. 7,02⁰ C. Czas trwania zimy wynosi od 105 do 112 dni a lata od 80 do 90 dni. Liczba dni ze śniegiem wynosi od 85 do 100. Średni roczny opad wynosi 580 mm, z tego 60% opadów przypada na okres od kwietnia do września. Dominują wiatry zachodnie i południowo – zachodnie.

5.2 KRAJOBRAZ, RZEŻBA TERENU I BUDOWA GEOLOGICZNA

Pod względem geograficznym (J. Kondrackiego⁵) powiat znajduje się na terytorium makroregionu Niziny Północnomazowieckiej, w skład którego wchodzi 3 mezoregiony: Międzyrzecze Łomżyńskie, Równina Kurpiowska, Dolina Dolnej Narwi.

Mapa 2. Mezoregiony na terenie województwa podlaskiego wg Kondrackiego-2000 r.

Źródło: Prognoza do SRWP 2020.

Obszar powiatu położony jest w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej, w której podłoże krystaliczne zalega na głębokości 700 – 1500 m. Budują je głównie skały metamorficzne: migmatyty, gnejsy, amfibolity i granitognejsy. Na całym obszarze występują utwory ery mezozoicznej – zaliczane do triasu, jury i kredy – wykształcone w postaci mułów, wapieni, dolomitów, piaskowców, margli i kredy piaszczystej o miąższości od 300 do 800 m. Na osadach mezozoicznych zalegają utwory trzeciorzędowe pochodzenia morskiego oraz śródlądowego.

⁵ Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa, 2011, s. 300-360.

Na głębokości 130 – 150 m od powierzchni terenu występują utwory czwartorzędowe głównie pochodzenia glacialnego i interglacialnego zbudowane z utworów zlodowacenia (mułki, ropy, gliny zwałowe, wolnolodowcowe piaski i żwiry, głązy morenowe).

Powiat znajduje się w prowincji Nizy Środkowoeuropejskiej - Nizinie Północnomazowieckiej, w której wyróżnia się 3 mezoregiony: Równina Kurpiowska, Międzyrzecze Łomżyńskie i Dolina Dolnej Narwi.

Równina Kurpiowska obejmuje południową część rozległego sandru na przedpolu Pojezierza Mazurskiego. Monotonie równinnego krajobrazu urozmaicają wzgórza wydymowe osiągające często znaczne wysokości względne przekraczające 10 m. Skupiają się one głównie na międzyrzeczach Pisy, Szkwy i Rozogi, gdzie teren wznosi się od 100 do 150 m n.p.m. opadając łagodnie w kierunku południowym.

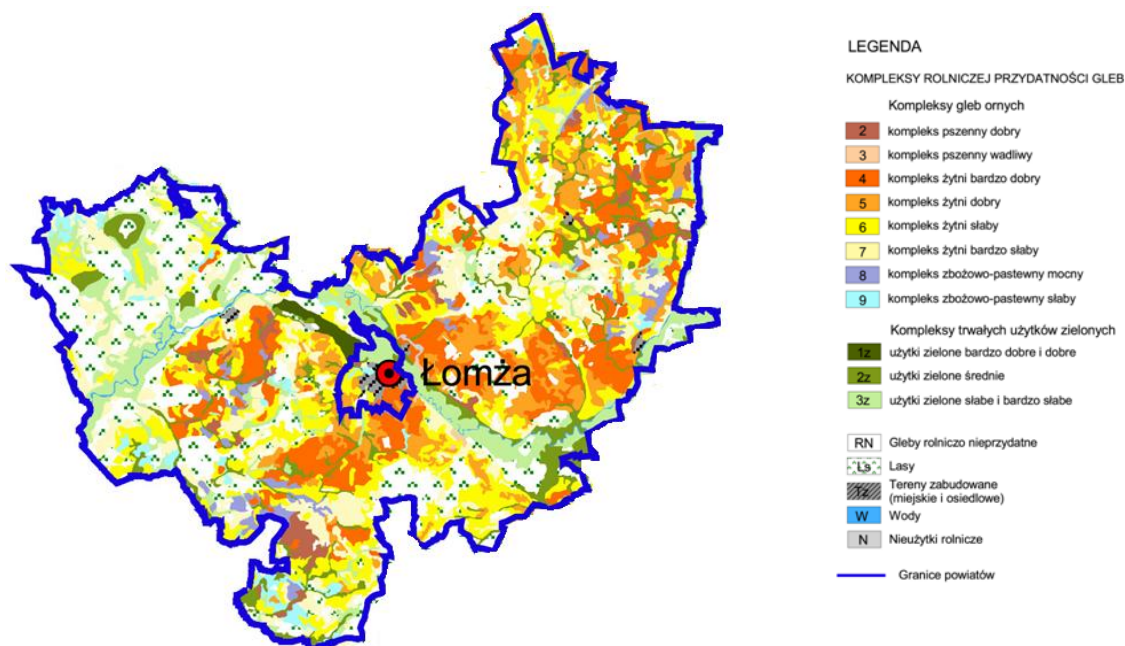
W granice powiatu wchodzi tylko niewielka, północno-wschodnia część mezoregionu Międzyrzecze Łomżyńskie. Od północy mezoregion ten ogranicza dolina Narwi, od południa dolina Bugu, a od wschodu sąsiaduje z Wysoczyzną Wysokomazowiecką w prowincji Nizy Zachodniorosyjskiego. Na wschodnim jego krańcu znajduje się kemowo - morenowy wał tzw. Czerwonego Boru osiągający w najwyższym miejscu 227 m n.p.m.

Mezoregion Doliny Dolnej Narwi jest wyraźnie zaakcentowany w krajobrazie Niziny Północnomazowieckiej. Na odcinku przełomowym, na wschód od Łomży ograniczony jest stromymi stokami wysoczyzn wznoszących się ok. 40 m nad poziom doliny. Dolina odznacza się szerokim tarasem zalewowym i zupełnym wylesieniem.

5.3 GLEBY

Na terenie powiatu występują następujące typy gleb: brunatne (41,5%), bielcowe (21,8%), czarnoziemy (15,7%), bagienne (11,7%), glejowe (0,2%), murszowe (6,0%), mady (3,1%).

Mapa 3. Mapa glebowo-rolnicza powiatu łomżyńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Prognozy SRWP 2020.

Na terenie powiatu nie stwierdzono występowania gleb zdegradowanych. Biorąc pod uwagę dotychczasowe tendencje i kierunki rozwoju powiatu łomżyńskiego można stwierdzić, że degradacja

chemiczna i fizyczna gleb może wystąpić na terenach leśnych, na których dopuszczona zostanie zabudowa oraz wzdłuż tras komunikacyjnych poza terenami silnie zurbanizowanymi w centrum miasta i wsi.

Niebezpieczeństwo skażenia gleb substancjami ropopochodnymi występować może na terenach magazynowania i dystrybucji paliw, olejów i innych substancji stosowanych w transporcie, a także na terenach parkingów, baz transportowych i zakładów mechanicznych.

Teren powiatu nie jest też narażony na osuwiska.

5.4 ZASOBY NATURALNE

Na terenie powiatu istnieją 74 udokumentowane złoża kopalin (piasków i żwirów). Najwięcej z nich położonych jest w gminach: Łomża (20), Jedwabne (13), Miastkowo (13) oraz Piątnica (12).

Na koniec 2014 roku z istniejących złóż wydobyto 210 tys. ton piasków i żwirów.

Na obszarze powiatu brak jest osuwisk jak i terenów zagrożonych osuwiskami.

5.5 WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

▪ wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym powiat łomżyński położony jest w zlewisku Morza Bałtyckiego. Wody powierzchniowe w obrębie powiatu należą do dorzecza Wisły. Pod względem hydrologicznym teren powiatu położony jest w zlewniach trzech rzek: Narwi, Biebrzy i Pisy⁶.

Rzeka Narew jest prawostronnym dopływem Wisły I rzędu, o powierzchni zlewni zajmującej 75175,2 km². Całkowita długość rzeki sięga 484 km. Źródło rzeki Narew położone jest na terenie Białorusi, na obszarze bagiennym we wschodniej części Puszczy Białowiejskiej. Zlewnię górnej Narwi stanowią przede wszystkim obszary typowo rolnicze oraz duże kompleksy leśne. Rzeka na znacznej długości przebiega przez obszary objęte prawną ochroną przyrody. Biebrza i Pisa są największymi dopływami Narwi. Wśród mniejszych wymienić należy rzeki: Łojewek, Jedwabianka, Gać (z Jabłonką), Łomżyczka, Krzywa noga i Ruż.

W obrębie powiatu nie zlokalizowano jezior, ani sztucznych zbiorników wodnych. Pod względem zasobów wód powierzchniowych obszar powiatu łomżyńskiego uchodzi za jeden z uboższych w kraju.

Według danych WIOŚ w Białymstoku, delegatura w Łomży, w 2014 r. na terenie powiatu łomżyńskiego, w ramach monitoringu wód powierzchniowych badaniami objęto następujące jednolite części wód powierzchniowych (JCW):

- ✓ JCW Narew od Lizy do Biebrzy (punkt pomiarowo-kontrolny Strękowa Góra):
 - ocena stanu ekologicznego – w 2014 r. badaniu poddano dwa wskaźniki biologiczne, tj. fitoplankton – III klasa oraz makrofity – II klasa; na podstawie wyników badań dziedziczonych z 2012 r. stan ekologiczny omawianej JCW oceniono, jako słaby (IV klasa) ze względu na wartości indeksu makrobezkręgowców bentosowych i indeksu ichtiologicznego; wartości średniorocznych stężeń pozostałych badanych w tym okresie wskaźników wskazywały na dobry stan ekologiczny;
 - ocena stanu chemicznego – większość wskaźników stanu chemicznego wody dziedziczona była z 2012 r.; w 2014 r. badaniom poddano tylko dwa wskaźniki, tj. benzo(g,h,i)perylen oraz indeno(1,2,3-cd)piren; stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych norm, w związku z czym stan chemiczny oceniono na poniżej dobrego;
 - stan wód – zły;

⁶ Rastrowa Mapa Podziału Hydrograficznego Polski, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, mapa.kzgw.gov.pl (stan na dzień 11.12.2015 r.).

- ✓ JCWP Narew od Biebrzy do Pisy (punkt pomiarowo-kontrolny Nowogród, powyżej ujścia Pisy):
 - ocena stanu ekologicznego – w 2014 r. badaniu poddano dwa wskaźniki biologiczne, tj. fitoplankton – II klasa oraz makrofity – II klasa; z grupy wskaźników fizykochemicznych badanych w 2014 r. w zakresie podstawowym, wszystkie wskaźniki wskazywały na stan dobry; stan ekologiczny omawianej JCW oceniono, jako słaby;
 - ocena stanu chemicznego – w 2014 r. badaniom poddano tylko dwa wskaźniki, tj. benzo(g,h,i)perylen oraz indeno(1,2,3-cd)piren; stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych norm, w związku z czym stan chemiczny oceniono na poniżej dobrego;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Dopływ z Rzadkowa (ppk w m. Piątnica):
 - ocena stanu ekologicznego – w 2014 r. wykonano badanie indeksu olejowego, w wyniku czego stwierdzono przekroczenia stężeń średniorocznych; na tej podstawie oraz w na podstawie wyników badań z roku 2013, stan ekologiczny oceniono jako umiarkowany;
 - ocena stanu chemicznego – poniżej stanu dobrego, z uwagi na stężenia benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Lepacka Struga (ppk w m. Szablak):
 - ocena stanu ekologicznego – oceny dokonano na podstawie elementów biologicznych, tj.: wskaźnika okrzemkowego – III klasa, makrofitowego indeksu rzeczno – III klasa, indeksu makrobezkręgowców bentosowych – III klasa; stan ekologiczny wód zakwalifikowano do III klasy czystości; badania wskaźników fizykochemicznych wykazały wartości wskazujące na stan poniżej dobrego (ze względu na stężenia średnioroczne fosforanów); stan ekologiczny JCW oceniono jako umiarkowany;
 - ocena stanu chemicznego – poniżej stanu dobrego, z uwagi na stężenia benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu; stan chemiczny jednolitej części wód uległ pogorszeniu w stosunku do poprzedniego okresu badań, tj. lat 2010-2012;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Pisa od Turośli do ujścia ze Skrodą od Dzierzbi (ppk w m. Morgowniki):
 - ocena stanu ekologicznego – ocena stanu ekologicznego jest w całości dziedziczona z roku 2012; ze względu na wskaźnik ichtiologiczny elementy biologiczne zakwalifikowano do IV klasy; w przypadku wskaźników fizykochemicznych wszystkie wskaźniki wskazywały na dobry stan; stan ekologiczny JCW oceniono jako słaby;
 - ocena stanu chemicznego – poniżej stanu dobrego, z uwagi na stężenia benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Biebrza od Elku do ujścia (ppk Burzyn – Rutkowskie – odcinek ujściowy do Narwi):
 - ocena stanu ekologicznego – w 2014 r. zbadano dwa wskaźniki biologiczne, tj. fitoplankton – I klasa oraz makrofity – II klasa; na tej podstawie, uwzględniając wynik badań z 2012 r. (indeks makrobezkręgowców bentosowych – III klasa) – stan ekologiczny omawianej JCW oceniono, jako umiarkowany;
 - ocena stanu chemicznego – poniżej stanu dobrego, z uwagi na stężenia benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Łojewek od źródeł do dopływu w Olszynach (ppk w m. Kownaty):
 - ocena stanu ekologicznego – oceny dokonano na podstawie wskaźników badanych w 2014 r. w skróconym zakresie oznaczeń, przewidzianych dla monitoringu operacyjnego; badaniom poddano dwa wskaźniki biologiczne: fitobentos – III klasa i makrofity – II klasa; wartości średnioroczne wszystkich badanych w 2014 r. wskaźników fizykochemicznych skazywały na dobry stan ekologiczny; większość wskaźników odpowiadała wymaganiom i klasy ; w klasie II mieściły się jedynie

- wartości średnioroczne azotu Kioldahla i azotu azotanowego; stan ekologiczny rozpatrywanej JCW oceniono, jako umiarkowany; o klasyfikacji zdecydowały wartości indeksu okrzemkowego;
- ocena stanu chemicznego – nie podlegał ocenie z uwagi na brak punktowych źródeł zanieczyszczeń;
- stan wód – zły;
- ✓ JCW Łojewek od dopływu w Olszynie do ujścia (ppk w m. Bronowo);
 - ocena stanu ekologicznego – w 2014 r. badaniom poddano 3 wskaźniki biologiczne, tj.: fitobentos – II klasa, makrofity – II klasa oraz makrobezkręgowce bentosowe – III klasa; wartości średnioroczne wszystkich badanych wskaźników fizykochemicznych wskazywały na stan dobry; ostatecznie stan ekologiczny JCW oceniono, jako umiarkowany;
 - ocena stanu chemicznego – poniżej stanu dobrego, z uwagi na stężenia benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Ruż od dopływu spod Dąbek do ujścia (ppk ujście):
 - ocena stanu ekologicznego – w 2014 r. badaniom poddano 3 wskaźniki biologiczne, tj.: fitobentos – II klasa, makrofity – II klasa oraz makrobezkręgowce bentosowe – IV klasa; wartości średnioroczne wszystkich badanych wskaźników fizykochemicznych wskazywały na stan dobry; ostatecznie stan ekologiczny JCW oceniono, jako słaby;
 - ocena stanu chemicznego – poniżej stanu dobrego, z uwagi na stężenia benzo(g,h,i)peryleny oraz indeno(1,2,3-cd)pirenu;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Jedwabianka odcinek ujściowy):
 - ocena stanu ekologicznego – oceny dokonano na podstawie elementów biologicznych, tj.: wskaźnika okrzemkowego – III klasa, makrofitowego indeksu rzeczno – II klasa oraz indeksu makrobezkręgowców bentosowych – II klasa; stan ekologiczny wód zakwalifikowano do III klasy czystości; w 2014 r. Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie dokonał oceny ichtiologicznej – indeks rybny odpowiadał III klasie; nie stwierdzono przekroczeń wartości wskaźników fizykochemicznych określonych dla stanu dobrego; natomiast w przypadku wskaźników fizykochemicznych wspomagających ocenę stanu ekologicznego, określonych jako substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego, badany indeks oleju mineralnego przekroczył wartość graniczną dla stanu dobrego, co zdecydowało o ocenie poniżej stanu dobrego; ostatecznie stan ekologiczny JCW oceniono, jako umiarkowany;
 - ocena stanu chemicznego – stan dobry;
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Gać od Jabłonki do ujścia:
 - ocena stanu ekologicznego – oceny dokonano na podstawie elementów biologicznych, tj.: wskaźnika okrzemkowego – II klasa, makrofitowego indeksu rzeczno – II klasa oraz indeksu makrobezkręgowców bentosowych – III klasa, kwalifikując stan ekologiczny do III klasy; w trakcie oceny wskaźników fizykochemicznych stwierdzono przekroczenia wartości określonych dla stanu dobrego w zakresie stężenia średnioroczno azotu azotanowego i fosforanów, co zdecydowało o kwalifikacji poniżej stanu dobrego; badaniom poddano również substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego – przekroczenia decydujące o stanie poniżej dobrego stwierdzono w przypadku indeksu olejowego; stan ekologiczny JCW oceniono jako umiarkowany;
 - ocena stanu chemicznego – stan poniżej dobrego, z uwagi na ponadnormatywne stężenia rtęci (średnioroczne i maksymalne);
 - stan wód – zły;
- ✓ JCW Łomżyca:
 - ocena potencjału ekologicznego – oceny dokonano na podstawie elementów biologicznych, tj.: wskaźnika okrzemkowego, makrofitowego indeksu rzeczno oraz indeksu makrobezkręgowców bentosowych, kwalifikując stan ekologiczny do IV

klasy; wskaźniki fizykochemiczne kwalifikowały wody do I lub II klasy; badania substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego wykazały przekroczenia wartości granicznej w przypadku węglowodorów ropopochodnych; potencjał ekologiczny oceniono, jako słaby;

- stan chemiczny – dobry;
- stan wód – zły;

Na podstawie powyższych danych WIOŚ należy zauważyć, że ogólny stan jednolitych części wód w obrębie powiatu łomżyńskiego jest zły. W przypadku wskaźników biologicznych dominuje stan umiarkowany, rzadziej słaby, a w przypadku wskaźników fizykochemicznych niewiele ponad połowa badanych JCW charakteryzuje się stanem dobrym, a pozostałe stanem poniżej dobrego. Jedynie dwie jednolite części wód wykazały dobry stan chemiczny. W przypadku pozostałych stwierdzono stan chemiczny poniżej dobrego.

▪ wody podziemne

Zgodnie z regionalizacją hydrogeologiczną powiat łomżyński należy do I regionu mazowieckiego.

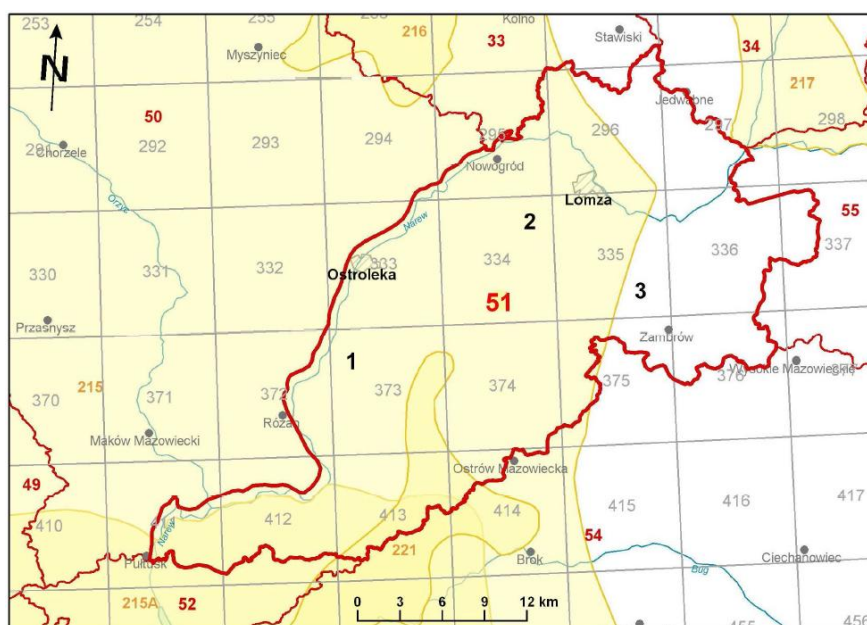
Według podziału Polski na jednolite części wód podziemnych (JCWPd), powiat łomżyński należy do JCWPd-51, położonej w regionie Środkowej Wisły. Większość obszaru JCWPd-51 leży na terenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 215 – Subniecka warszawska. W obrębie jednostki niewielkie obszary zajmują również GZWP nr 215A- Subniecka warszawska (część centralna) oraz GZWP nr 221 – Dolina kopalna Wyszków.

Tabela 2. Charakterystyka JCWPd-51

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
1.	Powierzchnia	3236,35 km ²
2.	Stratygrafia	Q, Pg-Ne, Cr
3.	Litologia	piaski/wapienie
4.	Typ geochemiczny utworów skalnych	s/c
5.	Rodzaj utworów budujących warstwę wodonośną	porowe, szczelinowe
6.	Średni współczynnik filtracji [m/s]	5×10^{-5}
7.	Średnia miąższość utworów wodonośnych	>40, lokalnie 10-20
8.	Liczba poziomów wodonośnych	2-3
9.	Charakterystyka nakładu utworów warstwy wodonośnej	głównie utwory przepuszczalne

Źródło: http://www.psh.gov.pl/plik/id,4804,v,artykul_5576.pdf

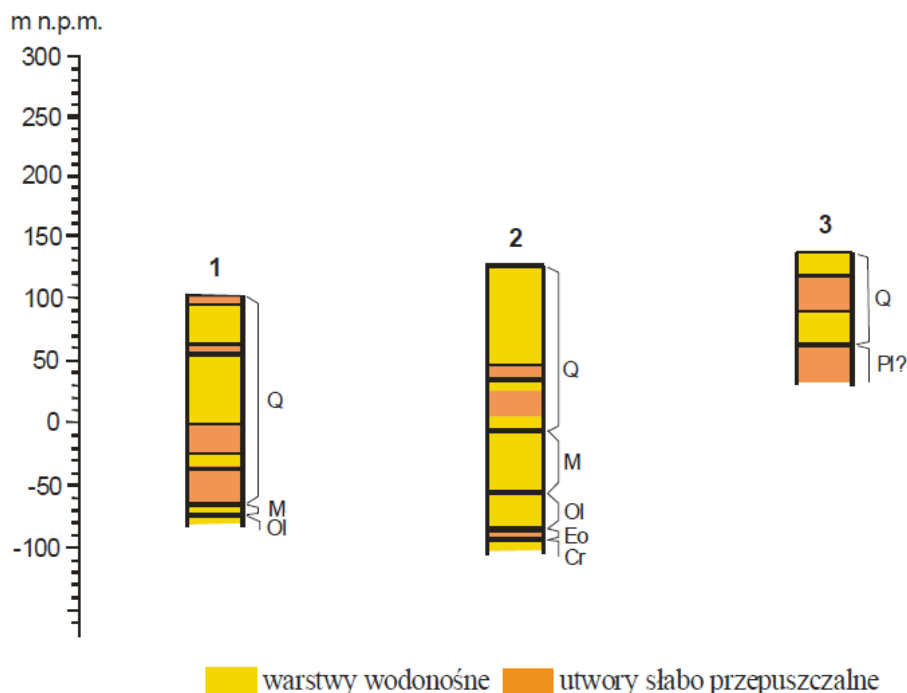
Mapa 4. Lokalizacja JCWPd-51

Źródło: http://www.psh.gov.pl/plik/id,4804,v,artykul_5576.pdf

Mapa 5. Profile JCWPd-51

Profile

Źródło: http://www.psh.gov.pl/plik/id,4804,v,artykul_5576.pdf

Piętro czwartorzędowe charakteryzuje się wielowarstwową i urozmaiconą strukturą. Piętro charakteryzuje się występowaniem 2-3 poziomów wodonośnych: przypowierzchniowego, międzymorenowego (I), związanego z utworami zlodowaceń środkowopolskich oraz międzymorenowego (II), związanego z utworami zlodowaceń południowopolskich. Poziomy wodonośne rozdzielają pakiety utworów trudno przepuszczalnych (głównie glin zwałowych), charakteryzujących się zmienną przepuszczalnością, co umożliwia kontakt hydrauliczny poszczególnych warstw.

Poziom paleogeński-neogeński zbudowany jest głównie z utworów klastycznych, strefowo rozdzielonych trudno przepuszczalnymi mułkami i łąkami eocenu, oligocenu i miocenu. Warstwa wodonośna występuje na głębokości od 115 do 170 m i osiąga miąższość od kilkunastu do 90 m. Poziom zasilany jest z piętra czwartorzędowego oraz infiltrację wód opadowych. Bazą drenażową tego poziomu jest rzeka Narew⁷.

Wody podziemne w obrębie powiatu łomżyńskiego cechuje dobry stan ilościowy i jakościowy.

Wody podziemne są głównym źródłem zaopatrzenia powiatu łomżyńskiego w wodę do celów komunalnych i przemysłowych. W 2014 r. w powiecie łomżyńskim pobrano na potrzeby gospodarki narodowej i ludności 3327,6 dam³ wody. Zużycie wody na jednego mieszkańca powiatu wynosiło w 2014 r. 31,9 m³.

Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie powiatu wynosi 898,4 km, przy 11 792 przyłączach do budynków. Z sieci wodociągowej korzysta 80,8% ludności powiatu.

Sieci kanalizacyjna na terenie powiatu ma długość 82,1 km (2 328 przyłączy do budynków). W 2014 r. za pośrednictwem sieci odprowadzono 295 dam³ ścieków. Z sieci kanalizacyjnej korzysta blisko 20% mieszkańców powiatu.

Według danych GUS (stan na koniec 2014 r.) na terenie powiatu łomżyńskiego funkcjonowało 5 komunalnych oczyszczalni ścieków, z czego 4 biologiczne i 1 z podwyższonym usuwaniem

⁷ http://mjwp.gios.gov.pl/g2/oryginal/2012_11/dbea35245b6601aef759db333588d92c.pdf

biogenów. Łączna przepustowość projektowa biologicznych oczyszczalni ścieków, to 1056 m³/d, a oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów – 200 m³/d. Biologicznym procesom oczyszczania poddano w 2014 r. 100 dam³ ścieków, a procesom z podwyższonym usuwaniem biogenów – 195 dam³ ścieków.

Na terenie powiatu funkcjonują 4 stacje zlewne przeznaczone na nieczystości ciekłe dowożone ścieki z terenów nieskanalizowanych. Na tego rodzaju terenach funkcjonują 7933 zbiorniki bezodpływowe i 753 przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Ogółem z oczyszczalni ścieków korzysta 20,8% mieszkańców powiatu.

5.6 ROŚLINY, ZWIERZĘTA, LASY I RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA

Powiat łomżyński jest obszarem typowo rolniczym. Posiada jednak w swoich granicach obszary o unikalnych walorach przyrodniczych oraz krajobrazowych. Urozmaicone i często zachowane w stanie naturalnym środowisko zadecydowało o włączeniu tych terenów do regionu Zielonych Płuc Polski.

Szatę roślinną powiatu, poza terenami rolniczymi, w dużej mierze buduje roślinność leśna i dolinowa.

Szata roślinna powiatu obfituje w chronione i rzadkie gatunki roślin, a w tym, m.in.: bagno zwyczajne, chrobotek leśny, chrobotek reniferowy, kocanki piaskowe, lilia złotogłów, mącznica lekarska, pomocnik baldaszkowy, śnieżyczka przebiśnieg, wawrzynek wilcze łyko, widlicz (widłak) spleśzczony, widłak goździsty, widłak jałowcowaty, włókouszek ukośny.

Dominującymi siedliskami leśnymi są siedliska borowe, których udział stanowi 58% powierzchni lasów. Głównym gatunkiem na tych siedliskach jest sosna zwyczajna, której często towarzyszy brzoza brodawkowata, świerk pospolity. Większym udziałem drzew liściastych odznaczają się siedliska lasowe (większa żyzność gleby). Cennymi siedliskami pod względem przyrodniczym są: bory bagienne, olsy i olsy jesionowe.

W granicach administracyjnych powiatu znajduje się 31 tys. ha gruntów leśnych, z czego 30,8 tys. ha stanowią lasy. Lesistość obszaru sięga 22,7%. Zdecydowaną większość stanowią lasy prywatne – 59% powierzchni lasów w granicach administracyjnych powiatu.

Lasy analizowanego obszaru cechuje dość dobry stan. Wśród antropogenicznych zagrożeń najczęściej notowane jest zaśmiecanie lasów, nielegalna wycinka i kradzież drewna, kłusownictwo, niszczenie drzew, czy też pożary.

Fauna na terenie powiatu, a szczególnie fauna leśna charakteryzuje się dość dużą różnorodnością. Zwierzyna gruba reprezentowana jest przez łosie, jelenie, sarny i dziki. Zwierzyna drobna, to lisy, zające, bażanty, kuropatwy, borsuki, kuny i inne. Spotykane są również gatunki chronione, tj. bóbr europejski, wilk, czy też wydra. Wśród cennych gatunków ptaków na terenie powiatu zlokalizowane są miejsca gniazdowania orlika krzykliwego, bielika, czy też żurawia. W obrębie powiatu stwierdzono również występowanie chronionego gatunku motyla - szlaczkoń szafrańiec.

5.7 OBSZARY CHRONIONE, W TYM OBSZARY NATURA 2000 I POWIĄZANIA PRZYRODNICZE

▪ system obszarów i obiektów chronionych, w tym obszarów Natura 2000

Na terenie powiatu występują następujące obszary i obiekty chronione, które zajmują ok. 26 % powierzchni:

- Biebrzański Park Narodowy o powierzchni 499 ha (gmina Jedwabne - 457 ha i gmina Wizna - 42 ha). Ten rozległy obszar uznawany jest za osobliwość przyrodniczą nie tylko w skali kraju, lecz również Europy. Jego szczególną cechą są zachowane niemal w pierwotnym stanie torfowiska niskie oraz leśne torfowiska wysokie. Dowodem tej naturalności jest wyraźnie zachowana strefowość ekologiczna doliny Biebrzy. Szatę

roślinną Parku stanowi około 45 zespołów roślinnych odznaczających się różnorodnością, wysokim stopniem naturalności i obecnością wielu rzadkich gatunków roślin.

- 6 leśnych rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni ok. 540 ha:

Tabela 3. Rezerваты przyrody powiatu łomżyńskiego

Nazwa rezerwatu	Powierzchnia [ha]	Krótką charakterystyka rezerwatu
„Kalinowo” gm. Piątnica (Nadleśnictwo Łomża)	69,76	Stanowi fragment wielogatunkowego lasu liściastego o naturalnym charakterze. Jest jedynym skrawkiem lasu naturalnego na całej Wysoczyźnie Kolneńskiej.
„Kaniston” gm. Zbójna (Nadleśnictwo Nowogród)	136,59	Obejmuje zwarty naturalny kompleks lasów Puszczy Kurpiowskiej. Szata roślinna bardzo bogata i zróżnicowana, z udziałem gatunków podlegających ochronie prawnej jak: widłak jałowcowaty, widłak wronec, widłak goździsty, storczyk krwisty.
„Czarny Kąt” gm. Zbójna (Nadleśnictwo Nowogród)	32,97	Obejmuje fragment uroczyska „Wyk” z dorodnym drzewostanem sosnowym, naturalnego pochodzenia w wieku 90 - 100 lat.
„Rycerski Kierz” gm. Łomża (Nadleśnictwo Łomża)	43,52	Jest gatunkowym lasem liściastym o charakterze naturalnym, rosnącym w aluwium doliny Narwi. Drzewostan złożony głównie z dębu szypułkowego w wieku 120 - 140 lat z pojedynczą sosną w wieku ok. 100 lat.
„Łokieć” gm. Zbójna (Nadleśnictwo Nowogród)	139,5	Obejmuje stosunkowo dobrze zachowany fragment Puszczy Kurpiowskiej o dużym zróżnicowaniu szaty roślinnej z udziałem gatunków chronionych. Najcenniejszą częścią rezerwatu są naturalne torfowiska wysokie, największe w całej Puszczy Kurpiowskiej.
„Wielki Dział” gm. Łomża (Nadleśnictwo Łomża)	120,07	Utworzony w 1990 r. jako rezerwat ścisły. Stanowi fragment największego w dolinie Narwi kompleksu lasów łęgowych o naturalnym charakterze.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Łomży.

- Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi o powierzchni 7 353 ha obejmujący dolinę Narwi od Bronowa do Piątnicy (gmina Łomża - 4 109 ha, gmina Piątnica - 2 947 ha, gmina Wizna - 297 ha). Wokół Parku znajduje się otulina o powierzchni 12 310 ha (gminy: Łomża - 4 228 ha, Piątnica - 3 934 ha, Wizna - 1 989 ha, Rutki - 1 794 ha, Zambrów - 365 ha). Dolina Narwi na terenie Parku zwęża się do 1,5 - 2,0 km i otoczona jest stromymi stokami wyniesień morenowych wznoszących się do 40 - 50 m nad poziom rzeki. Najwyższe wzgórza w bezpośrednim sąsiedztwie doliny, na północ od Kalinowa osiągają wysokość 153 m n.p.m.
- obszar chronionego krajobrazu „Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi” o powierzchni 27 440 ha rozciągający się na terenie pięciu gmin (Zbójna - 18 577 ha, Miastkowo - 2 170 ha, Nowogród - 4 142 ha, Łomża - 1 309 ha i Piątnica - 1 242 ha). Wyznaczony obszar i ustanowione dla niego zasady gospodarowania są bardzo przydatne do kreowania polityki przestrzennej.
- 23 użytki ekologiczne o ogólnej powierzchni ok. 71,1 ha znajdujących się na terenie gmin: Łomża (3szt.-19,2ha), Nowogród (9szt.- 8ha), Zbójna (10szt.- 29,1ha) i Piątnica (1- 12,8ha). Są to śródleśne bagna znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych administrowanych przez Nadleśnictwa: Łomża i Nowogród oraz starorzecza rz. Narwica (gm. Piątnica) i Łopian (gm. Łomża). Obszary te są miejscami łęgowymi ptaków a ponadto stanowią naturalny rezerwuuar wody.
- 57 pomników przyrody, w tym:
 - 6 grup drzew,

- 4 głązy narzutowe,
- 1 źródło wodne,
- 36 pojedynczych drzew,
- 10 alei drzew pomnikowych, w skład których wchodzi od 32 do 360 drzew (do najokazalszych należą: aleja 103 lip przy Szkole Podstawowej w Konarzycach, gm. Łomża, aleja 360 sosen w m. Podgórze przy drodze Łomża – Zambrów, gm. Łomża, aleja 103 lip w m. Bożejewo przy drodze Piątnica – Wizna - Jeżewo - gm. Wizna).

Do pozostałych atrakcji przyrodniczych należy zaliczyć Lasy Pniewskie i Lasy Czerwonego Boru oraz rzeki: Biebrza, Narew i Pisa stanowiące z dopływami szlaki turystyki wodnej i miejsca rekreacji.

Ponadto na terenie powiatu łomżyńskiego zlokalizowanych jest dziewięć obszarów należące do sieci Natura 2000, w tym 4 obszary specjalnej ochrony ptaków PLB200005 Bagno Wizna, PLB 140014 Dolina Dolnej Narwi, PLB 200006 Ostoja Biebrzańska, PLB 200008 Przełomowa Dolna Narwi oraz 5 obszarów specjalnej ochrony siedlisk PLH 200018 Czerwony Bór, PLH 200008 Dolina Biebrzy, PLH 200023 Dolina Pisy, PLH 20020 Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie, PLH 200024 Ostoja Narwiańska.

PLB 200005 Bagno Wizna Obszar ostoi obejmuje duże, zmeliorowane torfowisko niskie (70% obszaru) rozwinięte pomiędzy różnej wielkości wyniesieniami o gruntach mineralnych. Północną część ostoi zajmuje dolina Narwi - jedna z niewielu naturalnych dolin dużych rzek nizinnych. Zachodnia część torfowiska jest rokrocznie zalewana i wykształciły się tu turzycowiska, wschodnią część, bez zalewów, porastają trawy z domieszką turzyc i ziołorośli. Ostoja obejmuje duże torfowisko niskie o nazwie Bagno Wizna. Stanowi ono czwartą, najbardziej na południe wysuniętą część Kotliny Biebrzańskiej. Od Bagien Biebrzańskich oddziela je stożek napływowy rzeki Narwi. Od północnego zachodu ostoja sąsiaduje z Wysoczyzną Kolneńską, a od południa i wschodu z Wysoczyzną Wysokomazowiecką. Bagno Wizna stanowi rozległe, szerokie na 10 km, płaskie i w większości silnie zatorfione obniżenie terenu, którego północnymi obrzeżami płynie Narew. Hydrologicznie Bagno Wizna dzieli się na dwie części: madową dolinę Narwi, kształtowaną przez rzeczne wody zalewowe i drugą część torfowiskową, która została ukształtowana w warunkach silnego podsiąkania wód podziemnych napływających do kotliny z otaczających ją wysoczyzn. Torfowiska niskie zajmują ok.70% powierzchni ostoi. Zostały w całości zmeliorowane w latach 60-tych ubiegłego wieku na potrzeby rolnictwa. Zachodnia jej część jest regularnie zalewana wodami rzecznyymi. Dominują tu zbiorowiska turzycowe, a na obrzeżach występują zbiorowiska wysokich ziołorośli. Torfowiska niezalewane są porośnięte głównie trawami, lokalnie z większą domieszką turzyc i ziołorośli. Większość otwartych środowisk Bagna Wizna jest użytkowana rolniczo. W dolinie madowej i na torfowisku są to łąki kośne i pastwiska, a na mineralnych wyniesieniach - pola uprawne. Dominują w nich drzewostany olszowe i brzożowe w średnich klasach wieku. Osadnictwo wewnątrz Bagna Wizna jest słabo rozwinięte. Większa część obszaru jest użytkowana rolniczo (łąki i pastwiska zajmują 90% powierzchni, a pola uprawne - 1% ostoi). 1% zajmują lasy (olszyny, brzeziny, sosniny, dębiny). Występuje tu 37 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej.

PLH 200018 Czerwony Bór. Obszar znajduje się w północno-wschodniej części Polski, w zachodniej części woj. podlaskiego w granicach Nadleśnictwa Łomża, obrębu Zambrów II, leśnictw Czerwony Bór i Tabędz. Cały kompleks leśny Czerwonego Boru rozciąga się południkowo, pasem o szerokości 1-10 km i długości około 60 km, zajmując powierzchnię ponad 10 tys. ha. Pierwotnie obszar ten stanowiła Puszcza Czerwona, której nazwa znaleziona została w dokumentach z początków XVI w. Nazwa pochodzi od zabarwienia kory modrzewia, który dawniej był na tym obszarze gatunkiem panującym. Za czasów zaboru pruskiego tereny te zostały wykarczowane a następnie ponownie zalesione w połowie XIX w. Ponowne dewastacje drzewostanu miały miejsce w czasie I wojny światowej i tuż po niej. Po wyrębie teren został przejęty przez wojsko w charakterze poligonu, który został zlikwidowany dopiero w 2002 roku, kiedy to teren przekazano Nadleśnictwu Łomża. Ponad połowę obszaru proponowanego do ochrony w ramach programu Natura 2000 zajmuje ostoja cietrzewia (50-60 par). Opracowany plan zarządzania ostoją zakłada koszenie fragmentów wrzosowisk i wycinanie zakrzewień ze względu na ich znaczenie dla bytowania cietrzewia. Obszar

jest miejscem występowania cennych siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej: wydmy śródlądowych z murawami szczotlichowymi, suchych wrzosowisk oraz suchych, śródlądowych muraw napiaskowych. Z ogólnej powierzchni Obrębu Zambrów II - 6848,1805 ha - obejmującego obszar Czerwonego Boru - 64,42% stanowią grunty leśne, a 37,58% to grunty nieleśne. Dominującym typem siedlisk jest bór mieszany świeży z dominującą sosną *Pinus sylvestris* i z domieszką brzozy *Betula pendula*. Dominują gleby rdzawe właściwe (80,4%), bielcowo-rdzawe (8,5%) i brunatno-rdzawe (6,7%). Wśród utworów powierzchniowych dominują piaski zwykłe (86,5%) oraz piaski żwirowate i żwiry (9,2%).

PLH 200008 Dolina Biebrzy. Dolina Biebrzy stanowi szerokie, płaskie obniżenie terenu wypełnione torfem: położone od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów poniżej wysoczyzn: Grodzieńskiej, Sokólskiej, Goniądzkiej, Wysokomazowieckiej i Kolneńskiej. Od północy i północno-wschodu wchodzi do niej sandry: Augustowski, Rajgrodzki i Elcki. Wyróżnia się trzy jednostki geomorfologiczne zwane basenami: północny obejmujący dolinę na wschód od Sztabina, środkowy od Sztabina do Osowca i południowy od Osowca do Ujścia Biebrzy do Narwi. Baseny rozdzielone są przewężeniami doliny o szerokości ok. 1 km. Obszar obejmuje także Basen Wizny. Dolina Biebrzy charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem siedlisk. Dominującymi są siedliska mokradłowe: zalewane wodami rzeczными lub podtapiane wodami podziemnymi torfowiska niskie ze zbiorowiskami turzycowymi i turzycowo-mszystymi, corocznie zalewane wodami rzeczными mułowiska i torfowiska porośnięte szuwarami właściwymi, bagienne olsy, okresowo zalewane przyrzeczne równiny madowe oraz odwodnione i zagospodarowane torfowiska ze zbiorowiskami łąkowymi. Naturalnymi zbiorowiskami roślinnymi doliny Biebrzy są zbiorowiska leśne: bory bagienne, bór bagienny mechowiskowy, olsy a także mszary i niektóre zbiorowiska szuwarowe. Torfowiska doliny Biebrzy są największym, prawie nie zmienionym kompleksem torfowisk dolinowych w Europie Środkowej i Zachodniej. Koryto rzeki Biebrzy z licznymi meandrami i starorzeczami w różnym stadium zarastania ma naturalny charakter. Rezultatem są rozległe, coroczne zalewy. Długo utrzymujące się zalewy, jak też zasilanie wodami podziemnymi sprawia, że duże obszary torfowisk objęte są czynnym procesem torfotwórczym, a zbiorowiska torfotwórcze są bardzo rozległe. Z powodu silnego uwilgotnienia, a tym samym trudnego dostępu, były one przez stulecia użytkowane w sposób ekstensywny jako łąki i pastwiska. Jednak od kilkudziesięciu lat postępuje tu proces wycofywania się rolnictwa z obszarów podmokłych i niedostępnych, które wskutek sukcesji roślinnej w coraz większym stopniu zarastają krzewami i młodym lasem.

PLB 140014 Dolina Dolnej Narwi. Ostoja obejmuje odcinek rzeki długości 140km, od Łomży do Pułtusa w regionie geograficznym Dolina Dolnej Narwi. Od wschodu graniczy z ostoją Przełomowa Dolina Narwi. Ostoja Dolina Dolnej Narwi składa się z kilku szerokich łuków. Od Łomży rzeka skręca w kierunku północno-zachodniego stopniowo na południowy-zachód i płynie rozszerzającą się doliną. Brzegi doliny stają się asymetryczne. Lewy to stroma krawędź wysoczyzny Międzyrzecza Łomżyńskiego, po prawej stronie zbocze przychodzi łagodnie w długie stoki sandru. W okolicy Różana zmienia się krajobraz. Brzeg prawy staje się wyższy. Dolina wciną się w łagodne wyniesienie Wysoczyzny Ciechanowskiej, staje się szeroka na 3km, a rzeka się kieruje wyraźnie na zachód. Następnie, zataczając gwałtownie łuk, ponownie skręca na południe. Dno doliny Narwi zajmują zbiorowiska roślinności wodnej związane ze starorzeczami, roślinności szuwarowej, torfowiskowej i łąkowej. Strome, nasłonecznione zbocza doliny zajmują murawy ciepłolubne, a żyzniejsze stanowiska lasy grądowe z dominacją sosny i udziałem dębu, grabu i lipy. W ostoi Dolina Dolnej Narwi stwierdzono występowanie co najmniej 35 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność 4 gatunków spełniają kryteria wyznaczania ostoi ptaków kwalifikujące do międzynarodowych ostoi. 19 z wymienionych gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Dolina jest jedną z najważniejszych w Polsce ostoi rybitwy rzecznej, białoczelnej i czarnej. W Dolinie przystępują do lęgów dubelt i kraska. Na obszarze ostoi znajdowało się również do niedawna jedno z ostatnich krajowych lęgów kulona.

PLH 200023 Dolina Pisy. Obszar położony na wysokości 96-117 m n.p.m. obejmuje dobrze zachowaną dolinę rzeki Pisy z licznie występującymi starorzeczami. Rzeka płynie wśród ekstensywnie użytkowanych łąk, pastwisk i mokradeł. Na południe od wsi Ptaki występują największe w regionie

(około 60 hektarów) i najcenniejsze florystycznie łąki trzęślicowe (z cennymi populacjami goździka okazałego, mieczyka dachówkowatego i kosaćca syberyjskiego liczącymi setki osobników) oraz psiary z cenną florą (m. in. goryczką wąskolistną). Wody rzeki są ważną ostoją kilku gatunków ryb (piskorz, koza, głowacz białopletwy, boleń). W Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej wymieniono występujące tu cenne siedliska: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne, nizinne i podgórskie rzeki, górskie i niżowe murawy bliźniczkowe, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, ziołorośla górskie i nadrzeczne, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe. W Załączniku I Dyrektywy Ptasiej wymienione zostały gatunki występujących tu ptaków: bąk, orlik krzykliwy, bocian czarny, bocian biały, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, bielik, trzmielojad, rybołów, zielonka, żuraw, siewka złota, batalion, dubelt, brodziec leśny, rybitwa rzeczna, rybitwa białoczelna, rybitwa czarna, kraska, dzięcioł czarny, dzięcioł czarny, świergotek polny, trznadel ortolan, skowronek borowy, dzierzba gąsiorek, cietrzew. Z gatunków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej stwierdzono tu występowanie wielu gatunków ssaków, takich jak: bóbr, wydra, wilk europejski, płazów i gadów: traszka grzebieniasta, kumak nizinny, żółw błotny, ryb: minog, kielb białopletwy, boleń, różanka, piskorz, koza, bezkręgowców: zatoczek łamliwy, czerwoczyk nieparek, skójką gruboskorupowa, roślin: sasanka otwarta. Wartość siedlisk przyrodniczych podnosi występowanie rzadkich ptaków migrujących, niewymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej: gęś zbożowa, gęś białoczelna, świstun, kaczka krakwa (krakwa), cyranka, kaczka krzyżówka, płaskonos, głowienka, kaczka czernica, łabędź niemy, gągoł, kokoszka (kurka wodna), łyska, bekas kszyc, nurogęś, słonka, czajka, krwawodziób, kos, kwiczoł, śpiewak, kulik wielki, rycyk (szlamik rycyk), mewa śmieszka, skowronek i rzadkich roślin: goździk okazały, mieczyk dachówkowaty, kosaciec syberyjski.

PLH 200020 Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie. Ponad połowa obszaru pokryta jest lasami iglastymi, a jedna piątą siedliska łąkowe i zaroślowe, pozostałą część zajmują lasy liściaste, lasy mieszane, siedliska rolnicze, oraz torfowiska, bagna, roślinność na brzegach wód, młaki. "Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie" to obszar Natura 2000 o charakterze dyspersyjnym, obejmujący 15 rozrzuconych po Wysoczyźnie Kolneńskiej i Równinie Kurpiowskiej obiektów o charakterze mokradłowym, wśród których znajdują się: fragment doliny rzeki Rybnicy, trzy niewielkie jeziora dystroficzne oraz kilkanaście zagłębień wypełnionych torfami przejściowymi i wysokimi. Najcenniejszym obiektem na terenie całego obszaru jest pełniąca funkcję ważnego korytarza ekologicznego dolina rzeki Rybnicy. Jej szczególną cechą jest meandrujące, nieregulowane koryto, miejscami rozgałęziające się na kilka odnóg, powiązanych ze sobą siecią drobnych, anastomozujących połączeń i kanałów. Występują tu także zakola i starorzecza z otwartą tonią wodną lub porośnięte helofitami. Wysoki, utrzymujący się cały sezon poziom wody w dolinie warunkuje bardzo dobre uwilgotnienie zalegających tu złóż organicznych. Na szczególną uwagę zasługują zachowane w doskonałym stanie siedliska reprezentujące torfowiska przepływowe, występujące w formie kikudzieścioarowych bądź nawet kilkuhektarowych "platform", rozlokowanych wzdłuż osi doliny Rybnicy i otoczonych ze wszystkich stron korytami lub starorzeczami, co czyni je niedostępnymi bezpośrednio z lądu. Porastają je zbiorowiska wąskolistnych turzyc z dużym udziałem mszaków. Fizjonomicznie zbiorowiska te wyróżnia obecność licznych, rachitycznych sosen i brzoź. Regulacja koryta Rybnicy i melioracje doliny poniżej miejscowości Szablaki przyspieszają odpływ wody z torfowisk położonych w dolinie rzeki, co odwiercie dla się wkraczaniem gatunków drzewiastych do otwartych zbiorowisk i formowaniem się we wschodniej części doliny lasów bagiennych z dominacją brzozy. W rzece Rybnicy, słynącej niegdyś z dużej ilości ryb i tarlisk, z cenniejszych gatunków ostatnio zaobserwowano niestety jedynie ciernika oraz kozę. Za równie cenne należy uznać zanikające na tych terenach ekosystemy jeziorne: Jeziora Łacha - silnie wypłycone jezioro dystroficzne w okolicach wsi Józefowo (gm. Mały Płock) jezioro dystroficzne niedaleko miejscowości Poniat (gm. Piątnica) z piaszczystymi brzegami, pokrytymi cienką warstwą utworów organicznych, bez pła w otoczeniu w jego miejscu szuwały *Caricetum rostratae* i *Equisetetum fluviatilis*. Pozostałe obiekty, wchodzące w skład obszaru, obejmują swymi granicami bardzo rzadkie w krajobrazie Kurpiowszczyzny i Kolneńszczyzny siedliska torfowisk przejściowych oraz borów bagiennych Faliński, w tym największy na terenie Puszczy Kurpiowskiej kompleks torfowisk wysokich w rezerwacie Łokieć. Na wysokie walory przyrodnicze obszaru wpływa znaczne,

wewnętrzne zróżnicowanie siedliskowe na stosunkowo niewielkiej powierzchni, jak i rzadkość tego typu elementów w krajobrazie Wysoczyzny Kolneńskiej i Równiny Kurpiowskiej. Stwierdzono tu 10 typów (wraz ze zróżnicowaniem na podtypy) siedlisk przyrodniczych. Niektóre z nich należą do siedlisk rzadkich na terenie obu mezoregionów (zwłaszcza bory bagiennie, sosnowo-brzozowy las bagienny), a niektóre są rzadko spotykane w całej północno-wschodniej Polski (jak doskonale tu zachowane torfowiska przepływowe). Znajduje się tu także, największy w Puszczy Kurpiowskiej kompleks torfowisk wysokich.

PLB 200006 Ostoja Biebrzańska. Obszar leży na wysokości 99-209 m n.p.m. i obejmuje rozległy fragment Kotliny Biebrzańskiej, od ujścia Sidry po Narew, z dużym udziałem elementów naturalnych: w jednej piątej zabagnienia, w jednej piątej uprawy, w jednej trzeciej łąki i w ponad jednej trzeciej zalesienia (olsy porzeczkowe i torfowcowe, łęg olszowo-jesionowy, bór bagienny, bory i grądy). Obszar otaczają wysoczyzny morenowe i równiny sandrowe. Jest to największy w Europie Środkowej kompleks dobrze zachowanych torfowisk niskich. Główną rzeką ostoi jest Biebrza, która regularnie wylewając w okresie wiosennym zasila wodą ekosystemy obszaru. Na całym terenie ostoi występują zarośla wierzbowe, w tym wierzby japońskiej i brzozy niskiej. W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 43 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej: bąk, bączek, bocian czarny, łabędź krzykliwy, trzmieljad, kania czarna, kania ruda, bielik, gadożer, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy, orlik grubodzioby, orzeł przedni, orzełek włochaty, kropiatka, zielonka, derkacz, żuraw, batalion, dubelt, mewa mała, rybitwa rzeczna, rybitwa białoczarna, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, puchacz, sowa błotna, zimorodek, kraska, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł białogrzbisty, dzięcioł trójpalczasty, lerka, świergotek polny, wodniczka, muchołówka mała, ortolan, biegus zmienny. W ostoi występuje również cietrzew, nie wymieniony w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Ostoja Biebrzańska jest najważniejszą w Polsce i Unii Europejskiej ostoją wodniczki i orlika grubodziobego. Największą liczebność w Polsce i jedną z największych w Unii Europejskiej osiągają także: błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, uszatka błotna, kropiatka, rybitwa czarna i rybitwa białoskrzydła (przy wysokim poziomie wody). Jest to również bardzo ważna ostoja ptaków drapieżnych (kania ruda, kania czarna, bielik, błotniak zbożowy, gadożer, orzeł przedni i orzełek). Ponadto 25 gatunków zostało zamieszczonych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt.

PLH 20024 Ostoja Narwiańska. Teren w znaczącym stopniu (ok. 60%) jest zajmują siedliska łąkowe i zaroślowe, ok. 20% stanowią siedliska rolnicze, pozostałą część obszaru zajmują lasy liściaste, iglaste, torfowiska, bagna, roślinność na brzegach wód, młaki, wody śródlądowe inne tereny. Narew jest największą rzeką północno-wschodniej Polski. Jej źródła znajdują się na terenie Białorusi w kompleksie torfowisk Dzikie Błoto. Odcinek doliny od źródeł do ujścia Biebrzy określa się terminem Dolina Górnej Narwi, natomiast odcinek poniżej Kotliny Biebrzańskiej wyróżnia się jako Dolinę Dolnej Narwi. Dolina Górnej Narwi jest szerokim obniżeniem terenowym leżącym pomiędzy Wysoczyzną Białostocką, Równiną Bielską i Wysoczyzną Wysokomazowiecką. Od źródeł do Suraza rzeka płynie równoleżnikowo, pod Surazem skręca na północ, zatacza wraz z doliną trzy szerokie łuki, po czym ponownie zmienia swój bieg na równoleżnikowy i wkracza do Kotliny Biebrzańskiej. Poniżej Wizny dolina zatacza szeroki łuk i zmienia kierunek na północny, by poniżej Nowogrodu zmienić ostatecznie bieg na południowo-zachodni. Ostoja Narwiańska obejmuje przeważającą część dna i zboczy doliny Narwi na odcinku pomiędzy ujściem Supraśli na wschodzie i ujściem Szkwy na zachodzie. Pomiędzy Żółtkami (ujściem Supraśli) i Tykocinem dolina jest częściowo wypełniona torfami, a na znacznej jej powierzchni występują "wyspy" mineralne, w większości wydmy i miejscami kemy, zbudowane z piasków drobnoziarnistych. Dolina jest przekształcona i w przeważającej części zmeliorowana i zagospodarowana. Dominują gleby torfowo-murszowe słabo i średnio zmurzałe. Taras zalewowy Narwi leży około 1-2 m nad poziomem rzeki. Cechuje się on obecnością licznych doskonale widocznych form fluwialnych: odsypów korytowych, wałów meandrowych i koryt przelewowych. Dominującymi utworami powierzchniowymi są piaski drobno- i sporadycznie średnioziarniste zawierające często wkładki mułków, szczątki roślinne i skorupki mięczaków. Poniżej Nowogrodu w aluwialach zawierających dużą ilość szczątków organicznych spotykany jest bursztyn. Seria piaszczysta zwieńczona jest glebą madową. W odsłonięciach przykorytowych można napotkać rudę darniową zalegającą kilkadziesiąt centymetrów pod powierzchnią terenu. Niektóre fragmenty łąchy meandrowej budują ciemno

zabarwione silnie organiczne muły rzeczne. Utwory organiczne, głównie płytkie torfy i muły występują stosunkowo rzadko w podmokłych obniżeniach terenowych i zarastających, nieaktywnych starorzeczach.

Antropogeniczne przekształcenia rzeki i związanych z nią mokradeł są stosunkowo duże, ale natężenie przekształceń jest różne w różnych odcinkach doliny. Narew została uregulowana pomiędzy Nowogrodem i Jankowem, oraz na odcinku od ujścia Biebrzy do okolic wsi Rzędziany. Znaczne fragmenty doliny zostały zmeliorowane. Duże zwarte obszary dawnych terenów podmokłych, obecnie osuszonych i wykorzystanych jako łąki, pastwiska i tereny uprawne znajdują się w lewobrzeżnej części doliny poniżej Łomży, pomiędzy poziomem jednaczewskim i krawędzią wysoczyzny. Intensywnie zagospodarowane łąki i pastwiska występują także po zewnętrznej stronie wału przeciwpowodziowego usypanego między Łomżą i Jednaczewem, całkowicie osuszono 8 tys. ha torfowisk w Kotlinie Wizneńskiej; obszary te jednak znajdują się poza granicami Ostoi Narwiańskiej. Pomiędzy Tykocinem i Rzędzianami zmeliorowane zostało ponad 2,4 tys. ha mokradeł, a w korycie rzeki wybudowano szereg jazów regulujących stany wód. Pomimo przekształceń stosunków hydrologicznych wezbrania są nadal istotnym elementem reżimu hydrologicznego doliny Narwi. Dolina w każdym roku podlega zalewom rzeczny, przy czym zawsze są to zalewy wiosenne, po roztopach, a w niektórych latach zalewy związane z obfitymi opadami deszczu latem i jesienią. Znaczenie doliny Narwi jako ostoi Natura 2000 wynika z dużego zróżnicowania przyrodniczego, w tym obecności wielu typów siedlisk, reprezentowanych w niektórych przypadkach przez kilka podtypów. Wiele z nich występuje w postaci reprezentatywnych, doskonale zachowanych i wielkopowierzchniowych płatów, które są już rzadko spotykane i często niedostatecznie chronione w obrębie innych obszarów sieci Natura 2000 w Polsce północno-wschodniej. Należy do nich zaliczyć w pierwszej kolejności starorzeczca, jałowczyska oraz murawy napiaskowe i kserotermiczne, a także różne typy łąk oraz dąbrowy świetliste. Dolina Narwi pełni również istotną funkcję korytarza ekologicznego i refugium gatunków związanych z ekosystemami nieleśnymi w rolniczym krajobrazie Niziny Północnopodlaskiej i Północnomazowieckiej. Na agradowanych płaskich odcinkach koryta występują muliste zalewane brzegi rzek z ciborą brunatną, uczepem trójlistkowym oraz rzepichą błotną. Niewielkie powierzchnie doliny zajmują zbiorowiska leśne: łęgi i grądy; część z nich jest silnie zdegradowana na skutek wypasu i pozyskiwania drewna. Na wyżej położonych fragmentach tarasu nadzalewowego i na stokach doliny miejscami występują świetliste dąbrowy oraz płaty grądów. Zbiorowiska leśne, zwłaszcza dąbrowy są niejednokrotnie w znacznym stopniu przekształcone, co przejawia się w rozdrobnieniu płatów i ich zubożeniu florystycznym. Tym niemniej należą one do najlepiej zachowanych zbiorowisk tego typu północno-wschodniej części kraju. Na okrajkach dąbrów, m.in. na południowych obrzeżach kompleksu leśnego chronionego w rezerwacie Rycerski Kierz (na zachód od Łomży) występuje leniec bezpodkwiatkowy - gatunek z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG.

PLH 200008 Przełomowa Dolna Narwi. Ostoja znajduje się na Nizinie Środkowopolskiej, na Kurpiach. Ostoja obejmuje 16 km odcinek rzeki Narwi między miejscowościami Bronowo i Piątница oraz jej bogato urzeźbioną strefę krawędziową. Dolina rzeki zwęża się na tym odcinku do około 1,5 do 2,0 km szerokości. Narew płynie na tym odcinku nieuregulowanym korytem, tworząc liczne meandry, starorzeczca i rozgałęzienia. Największe skupisko starorzeczy znajduje się pomiędzy Łomżą a Kalinowem. O charakterze terenu i bogatej roślinności decydują coroczne wylewy Narwi. Szata roślinna ostoi jest bardzo urozmaicona. Występuje tu zarówno roślinność związana z terenami podmokłymi, jak również skrajnie suche murawy napiaskowe i kserotermiczne. Wyrażna jest specyficzna strefowość roślinności w poprzek doliny charakterystyczna dla dużych naturalnych rzek nizinnych. We wschodniej części obszaru spotyka się płaty olsów i łęgów. Na stokach doliny występują miejscami świetliste dąbrowy oraz płaty grądów. Ogółem na terenie obszaru stwierdzono występowanie 8 rodzajów siedlisk cennych dla ochrony europejskiej przyrody. Największą powierzchnię z nich zajmują priorytetowe lasy łęgowe (4%), które występują m.in. w rezerwacie przyrody Wielki Dział. Obszar ten stanowi ostoję ptasią o randze europejskiej. Występuje tu 40 gatunków ptaków cennych dla ochrony przyrody w Europie oraz 20 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Do szczególnie cennych ptaków odbywających tu lęgi należą: batalion, wodniczka oraz dubelt. Obszar jest również ważnym miejscem odpoczynku dla migrujących ptaków w okresie wiosennym. W czasie wędrówek przebywa tu powyżej 5000 osobników batalionów. W okresie łęgowym obszar

zasiedlają również: rybitwa białoskrzydła, rybitwa czarna, krwawodziób i sowa błotna. W 1993 r. na obszarze ostoi gnieździł się jeszcze kulon, którego gniazdowanie nie zostało później potwierdzone. Wody Narwi są ważną ostoją ichtiofauny, w tym 4 gatunków cennych dla ochrony przyrody w Europie: minoga ukraińskiego, różanki, bolenia i piskorza. Na terenie ostoi znajduje się również stanowisko żółwia błotnego.

Mapa 6. Obszary Natura 2000 na terenie powiatu łomżyńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

▪ korytarze ekologiczne

Sieć powiązań przyrodniczych stanowi system obszarów chronionych w myśl przepisów krajowych, uzupełniony i w pewnym zakresie pokrywający się z obszarami objętymi ochroną w ramach sieci międzynarodowych. Obszary chronione uzupełniają tereny „zielone”, w tym kompleksy leśne, sieć hydrograficzna i korytarze migracji zwierząt. Utrzymanie i rozwój powiązań przyrodniczych, ich spójność i ciągłość jest istotnym warunkiem zachowania różnorodności biologicznej.

Mapa 7. Przebieg korytarzy ekologicznych na terenie powiatu łomżyńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

▪ Zielone Płuca Polski

Obszar powiatu łomżyńskiego obejmuje unikatowe przyrodniczo tereny (około 26% powierzchni powiatu stanowią obszary unikalnej przyrody objęte różnymi formami ochrony prawnej) oraz charakteryzuje się niskim stopniem zanieczyszczenia środowiska, dzięki czemu cały obszar powiatu należy do „Zielonych Płuc Polski” (ZPP). Obszar ZPP obejmuje północno-wschodnią część kraju o powierzchni 63 234 km², na tym terenie mieszka około 4 mln ludzi. Administracyjnie obszar ZPP położony jest na terenie pięciu województw: warmińsko-mazurskiego (115 gmin), podlaskiego (118 gmin), północno-wschodniej części mazowieckiego (114 gmin) oraz części pomorskiego (6 gmin) i kujawsko-pomorskiego (33 gmin). Ogółem teren Zielonych Płuc Polski obejmuje 379 gmin oraz 57 powiatów

W 2014 roku Delegatura WIOŚ w Łomży, w ramach działań monitoringowych prowadziła pomiary hałasu komunikacyjnego na terenie powiatu łomżyńskiego w Śniadowie przy ulicy Szosowej 16 (droga wojewódzka nr 677). Przeprowadzone pomiary wykazały przekroczenia w porze dnia o 4,7 dB oraz 9,8 dB w porze nocy. Rozwiązaniem sytuacji jest jak najszybsza budowa planowanej drogi Via Baltica, z odpowiednimi zabezpieczeniami terenów mieszkaniowych.

5.10 NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Wśród potencjalnych nadzwyczajnych zagrożeń dla środowiska na terenie powiatu, wymienia się przede wszystkim: pożary lasów, susze, powodzie, gradobicia, silne wiatry, a także awarie urządzeń infrastruktury technicznej, katastrofy komunikacyjne drogowe, głównie związane z transportem materiałów niebezpiecznych.

Szczególnym rodzajem zagrożeń występujących w środowisku są tzw. „nadzwyczajne zagrożenia” charakteryzujące się nagłym przebiegiem. Wśród tego typu zagrożeń wymienić można zarówno klęski o charakterze naturalnym: powodzie, huragany, trzęsienia ziemi, jak również katastrofy i wypadki związane z technologiami i wytworami ludzkimi, zwane poważnymi awariami (np. uwalnianie się niebezpiecznych substancji chemicznych, wybuchy, pożary). Zdarzenia związane z poważnymi awariami cechuje niepowtarzalność, losowość, wieloprzyczynowość i różnorodność bezpośrednich skutków. Ich skutkiem jest zagrożenie zdrowia i życia ludzi, degradacja środowiska i poważne straty gospodarcze. W związku z tym, że katastrofom nie można całkowicie zapobiec, istotne znaczenie ma przewidywanie ich skutków, opracowanie wcześniej właściwych planów ratowniczych, procedur postępowania, zapewnienie sił i środków, przygotowanie systemów powiadamiania.

Duże, zwarte kompleksy leśne wzmagają zagrożenie pożarami. W przypadku powstania pożaru tereny leśne potęgują zagrożenie rozprzestrzeniania się ognia. Zagrożenie pożarami wywołują także szlaki komunikacyjne i siedliska ludzkie. Poważne zagrożenie stwarzają także sami mieszkańcy, np. poprzez nielegalne wypalanie traw.

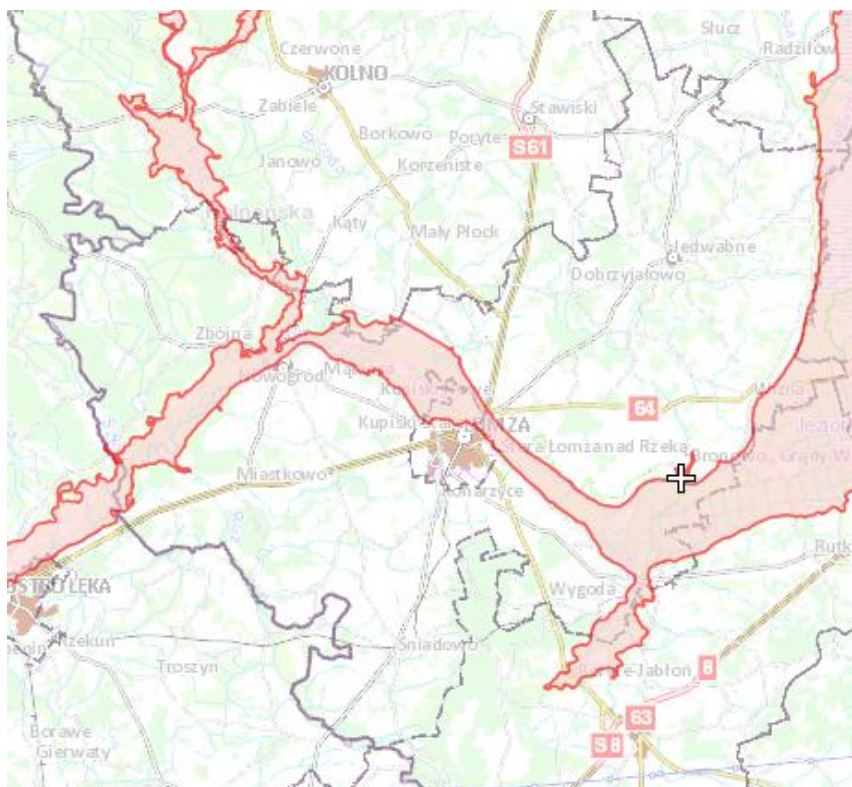
Rodzaj czynnika wywołującego zagrożenie ze strony gwałtownych zjawisk atmosferycznych, w dużej mierze zależy od pory roku. Gwałtowne i obfite opady deszczu oraz gradu stanowią zagrożenie szczególnie w porze letniej. Opady deszczu mogą wówczas powodować wezbrania cieków wodnych, a w wyniku tego podtopienia i powodzie. Natomiast gwałtowne opady gradu niosą za sobą przede wszystkim zniszczenia upraw polowych. W okresie zimowym zagrożenie stwarzają gwałtowne opady śniegu, co może spowodować głównie utrudnienia komunikacyjne, a także zniszczenia roślin uprawnych i lasów.

W powiecie obszary zagrożone podtopieniami występują wzdłuż rzeki Narew.

Poza opadami atmosferycznymi zagrożenie stwarzają również towarzyszące im wiatry i burze. Silne wiatry mogą stać się przyczyną znacznych zniszczeń drzewostanów na terenach leśnych. Ponadto na skutek wystąpienia gwałtownych burz i wiatrów może dojść do uszkodzenia linii energetycznych, napowietrzanych linii telekomunikacyjnych, uszkodzeń budynków oraz utrudnień w ruchu komunikacyjnym wywołanych m.in. możliwością zalegania na drogach połamanych konarów drzew, a w skrajnych wypadkach także całych drzew wyrwanych przez wiatr.

Zagrożenia skażeniem promieniotwórczym należy się doszukiwać w obszarze znacznie wybiegającym poza teren powiatu. Skażenie promieniotwórcze może być wywołane w wyniku awarii reaktorów jądrowych siłowni elektrowni atomowych, zlokalizowanych poza granicami kraju lub reaktorów jądrowych jednostek pływających po morzach północnych. W promieniu 250 km od granic Polski funkcjonują elektrownie jądrowe o łącznej mocy około 14,6 tys. MW, a w tym 20 bloków w 9 elektrowniach. Szczególne zagrożenie będzie miało miejsce w sytuacjach kiedy kierunki wiatrów w górnych warstwach atmosfery będą przebiegały od rejonu awarii urządzenia jądrowego na teren powiatu.

Mapa 9. Tereny w powiecie zagrożone podtopieniami

Źródło: www.pig.gov.pl

Zgodnie z danymi Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej zagrożenie materiałami radioaktywnymi o największym zasięgu może nastąpić na skutek awarii reaktora w miejscowości Świerk (gmina Otwock, powiat otwocki). Reaktor znajduje się w Instytucie Energii Atomowej i jest jedynym eksploatowanym obiektem jądrowym w Polsce. Reaktor „Maria”, o mocy projektowej 30 MW, jest aktualnie eksploatowany na mocy nominalnej 21 MW. Reaktor „Ewa”, o projektowej mocy 10 MW, został wyłączony i jest obecnie używany do przechowywania wypalonego paliwa jądrowego. Zagrożenie skażeniem promieniotwórczym na terenie powiatu łomżyńskiego wywołują także legalne i nielegalne przewozy materiałów rozszczepialnych głównymi szlakami komunikacyjnymi przebiegającymi przez jej obszar.

Instalacje gazowe, energetyczne, ciepłownicze, wodociągowe i kanalizacyjne mogą ulec uszkodzeniu w wyniku różnych czynników. Awarie tych urządzeń mogą utrudnić funkcjonowanie gospodarstw domowych, zakłócić, a nawet przerwać działalność zakładów pracy oraz utrudniać komunikację i prowadzenie działań ratowniczych.

Awarii mogą także ulec instalacje przemysłowe w najbliższych zakładach przemysłowych. W celu zapobieżenia tego typu zdarzeniom w zakładach produkcyjnych realizowane są inwestycje ograniczające możliwość wystąpienia poważnej awarii. Rozmiar zagrożenia uzależniony jest od rozmiaru awarii i aktualnych warunków atmosferycznych. Stały monitoring skażenia radiologicznego prowadzi Państwowa Agencja Atomistyki będąca członkiem Międzynarodowego Systemu Informacji Nukleonicznej w tym także wczesnego ostrzegania.

5.11 WYJŚCIOWY STAN ŚRODOWISKA

W ramach podsumowania analizy istniejącego stanu środowiska oraz ułatwienia określenia konkretnych parametrów stanu wyjściowego, w niniejszym opracowaniu posłużono się metodyką przyjętą przez M. Kistowskiego (2002 r.), polegającą na określeniu wartości wskaźników stanu

środowiska w trzech grupach: zasobów, presji antropogenicznej i jakości⁸, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 4. Wskaźniki stanu środowiska – stan wyjściowy

Wskaźniki		Jednostki	Powiat łomżyński wartość 2014 r.
zasobów/walorów	Powierzchnia lasów gminnych	ha	53,99
	Udział terenów zieleni w powierzchni ogólnej	%	0,07
	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych	ha	35163,59
antropopresji	Ścieki odprowadzane ogółem	dam ³	295,0
	Odpady komunalne zmieszane zebrane ogółem	t	8833,33
	Zużycie wody na potrzeby przemysłu	dam ³	768
	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej ogółem	dam ³	3327,6
	Wielkości oczyszczalni komunalnych ogółem	RLM	7495
	Korzystający z instalacji wodociągowej	%	80,8
	Korzystający z instalacji kanalizacyjnej	%	19,9
	Korzystający z instalacji gazowej	%	1,5
jakości środowiska	Stan wód rzecznych	-	zły
	Stan wód podziemnych	-	dobry
	Stan jakości powietrza atmosferycznego	klasa	Przekroczenia poziomów dopuszczalnych i docelowych PM 2,5 Poziom pozostałych badań wskaźników cel ochrona zdrowia oraz ochrona roślin – klasa A
	Powierzchnia tzw. „dzikich wysypisk”	m ²	893

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2014 (stan na dzień 92.12.2015 r.), Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2014 r., Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku, Delegatura w Łomży, Łomża 2015 r.

⁸ Kistowski M., 2002, Wybrane aspekty metodyczne..., op. cit., s. 55-72.

6 CHARAKTERYSTYKA POTENCJALNYCH ZMIAN ISTNIEJĄCEGO STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Program Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2020 roku w swoim założeniu ma sprzyjać realizacji polityki regionu w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju, polegającą na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej i społecznej, w taki sposób, aby nie naruszyć równowagi przyrodniczej oraz jednocześnie sprzyjać przetwarzaniu jej zasobów. Wymaga to traktowania zasobów środowiska jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej. Ta podstawowa zasada gwarantuje, że przyjęte w *Programie*, cele oraz kierunki działań sprzyjają zachowaniu środowiska regionu w odpowiednim stanie, a brak realizacji założeń dokumentu utrwałać będzie jego niekorzystne zmiany.

Największy potencjalny wpływ na środowisko miałyby zaniechanie realizacji interwencji w kierunkach ściśle związanych z jakością środowiska, określonych w ramach celu strategicznego 3 *Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych*. Z uwagi na fakt, że w projekcie *Programu* silny nacisk położono na wzrost jakości życia na terenie powiatu, należy zaznaczyć że odstępienie od realizacji dokumentu, może spowodować stopniowe obniżanie się jakości życia ludzi, stanowiących jeden z elementów środowiska. Należy również zaznaczyć, że ważnym czynnikiem warunkującym wysoką jakość życia jest środowisko przyrodnicze zachowane w dobrym stanie.

W odniesieniu do jakości powietrza atmosferycznego brak realizacji *Programu*, szczególnie w zakresie rozwoju sieci ciepłowniczych, gazowych, energetyki, oze oraz transportu, może doprowadzić do stopniowego wzrastania emisji zanieczyszczeń powietrza ze wspomnianych sektorów, w tym gazów cieplarnianych i pyłów. Zaniechanie rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki oraz utrzymanie przestarzałych technologii, niewątpliwie spowoduje wzrost energochłonności oraz wzmożoną emisję zanieczyszczeń. Pozostawienie infrastruktury drogowej w obecnym stanie także wpłynie na pogorszenie stanu powietrza. Emisja transportowa zwiększy się w wyniku wzrostu liczby pojazdów samochodowych, przy jednoczesnym złym stanie technicznym dróg. Środowisko przyrodnicze pozostaje, co prawda w konflikcie z realizacją dużych inwestycji infrastrukturalnych, jednak biorąc pod uwagę możliwość działań minimalizujących, czy nawet kompensacyjnych, inwestycje związane z rozwojem infrastruktury mogą przynieść w końcowym efekcie pozytywne oddziaływanie na środowisko, w stosunku do aktualnego stanu (np. odciążenie lokalnych szlaków komunikacyjnych przebiegających przez tereny zabudowane, upłynnienie ruchu – ograniczenie emisji zanieczyszczeń).

Odstąpienie od realizacji zamierzeń *Programu* byłoby prawdopodobnie niekorzystne także dla zachowania bioróżnorodności i stanu środowiska na obszarach chronionych. W wyniku braku realizacji działań w dziedzinach, o których wspomniano powyżej, mogłoby dojść do degradacji ekosystemów przyrodniczo cennych, a jednocześnie do zaburzenia równowagi ekologicznej i zakłócenia przepływu energii i materii w ekosystemie.

Ponadto brak realizacji dokumentu, jakim jest *Program*, określonych celów i priorytetów powiatu, mógłby doprowadzić do realizacji działań w sposób nieuporządkowany. Zakładając, że wszelkie działania przebiegałyby zgodnie z wymogami i przepisami prawa w zakresie ochrony środowiska, można przypuszczać, że odstępienie od kompleksowej realizacji pozostałoby bez znaczącego wpływu na środowisko.

Natomiast przy założeniu, że w związku z brakiem realizacji *Programu*, na terenie powiatu nie miałyby miejsca żadne inwestycje, należałoby spodziewać się pogorszenia stanu środowiska.

7 STAN ŚRODOWISKA NA OBSZARACH OBJĘTYCH PRZEWIDYWANYM ZNACZĄCYM ODDZIAŁYWANIEM⁹

W zapisach *Programu* środowisko, potraktowane jest jako potencjał rozwojowy powiatu łomżyńskiego, co stanowi gwarancję dbałości o utrzymanie jego w dobrym stanie, a tam gdzie to możliwe dążenie do poprawy tego stanu. W związku z tym można zakładać, że ewentualne znaczące oddziaływanie na środowisko będzie ograniczane, bądź eliminowane, poczynając od wyboru najkorzystniejszego wariantu lokalizacyjnego, czy technologicznego poszczególnych inwestycji, po działania minimalizujące negatywne oddziaływane, jeśli zajdzie taka konieczność.

Obecność obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, objętych ochroną, na terenie powiatu jest z jednej strony, barierą dla rozwoju dużych inwestycji. Skomplikowana procedura oceny oddziaływania i problemy z wyborem odpowiedniej, ze względów przyrodniczych, lokalizacji, osłabia konkurencyjność powiatu. Z drugiej zaś strony unikatowa przyroda stanowi wielki potencjał do rozwoju wybranych form gospodarki (obiektów turystyki), ale jak dotychczas nie przynosi adekwatnych korzyści. Środowisko przyrodnicze na obszarze powiatu ma stać się „motorem” do dalszego rozwoju - zielonych gałęzi gospodarki. Szczególny nacisk położono na ukierunkowanie interwencji na poprawę jakości środowiska, trwałą ochronę zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych oraz odtwarzanie i renaturalizację ekosystemów zdegradowanych, a także poprawę wewnętrznej spójności komunikacyjnej oraz infrastruktury turystycznej.

Na terenie powiatu planowana jest budowa i rozbudowa infrastruktury liniowej, co zgodnie z przepisami prawa kwalifikowane jest do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko¹⁰. Z punktu widzenia oceny oddziaływania na środowisko, najistotniejsza jest analiza wpływu konkretnych inwestycji. W związku z tym na potrzeby niniejszej *Prognozy* przeanalizowano zapisy dokumentów sektorowych na szczeblu krajowym oraz prognozy oddziaływania na środowisko skutków realizacji tych dokumentów. Biorąc pod uwagę, że sektor transportu jest jednym z najbardziej konfliktowych w stosunku do wymogów ochrony środowiska, analizie poddano zapisy *Strategii Rozwoju Transportu* oraz *Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*. Na podstawie powyższych dokumentów, jako obszary, które mogą być objęte znaczącym oddziaływaniem, wskazać należy planowane lokalizacje inwestycji drogowych.

W oparciu o wyniki *Prognozy oddziaływania na środowisko skutków realizacji Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*, należy zaznaczyć, że na terenie województwa podlaskiego, w tym także powiatu łomżyńskiego nie stwierdzono żadnego korytarza drogowego, który jako całość byłby nieakceptowany pod względem oddziaływania na środowisko, a szczególności na obszary Natura 2000. W przypadku zadań, których lokalizacja koliduje z obszarami cennymi przyrodniczo, przy zastosowaniu określonych działań minimalizujących, nie przewiduje się wystąpienia oddziaływania znaczącego¹¹.

W przypadku rozbudowy sieci gazowej, czy ciepłowniczej, na terenie powiatu, istotne oddziaływanie na środowisko może wystąpić na etapie realizacji inwestycji. Przy założeniu, że ostateczny przebieg inwestycji, zastosowana technologia, sposób, czy termin prowadzenia robót, poprzedzone będą wnikliwą analizą oddziaływania na środowisko, można przypuszczać, że nie wystąpi znaczące negatywne oddziaływanie na środowisko. Należy zaznaczyć, że nie przewiduje się wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko w żadnym z wyznaczonych celów operacyjnych. Biorąc pod uwagę zasoby środowiska naturalnego na terenie powiatu łomżyńskiego oraz ich ogólnie dobry stan, przy prośrodowiskowych aspiracjach władz samorządowych, można założyć, że skutki realizacji *Programu* nie przyniosą znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko.

⁹ Prognoza do SRWP 2020.

¹⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397).

¹¹ Prognoza oddziaływania na środowisko skutków realizacji Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, GDDKiA, Warszawa 2011, s. 479.

8 ISTNIEJĄCE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU, W SZCZEGÓLNOŚCI DOTYCZĄCE OBSZARÓW PODLEGAJĄCYCH OCHRONIE NA PODSTAWIE USTAWY Z DNIA 16 KWIETNIA 2004 R. O OCHRONIE PRZYRODY

Z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, wśród najistotniejszych problemów należy wymienić, możliwość: pogorszenia się jakości wód powierzchniowych, obciążenie terenów cennych przyrodniczo i lasów nadmiernym ruchem turystycznym oraz występowanie uciążliwości związanych z przebiegiem dróg krajowych i wojewódzkich przez teren powiatu.

W związku z projektowanym dokumentem należy również wziąć pod uwagę położenie powiatu na obszarach cennych przyrodniczo w tym szczególnie Natura 2000 tj.: obszary specjalnej ochrony ptaków PLB200005 Bagno Wizna, PLB 140014 Dolina Dolnej Narwi, PLB 200006 Ostoja Biebrzańska, PLB 200008 Przełomowa Dolna Narwi oraz obszary specjalnej ochrony siedlisk PLH 200018 Czerwony Bór, PLH 200008 Dolina Biebrzy, PLH 200023 Dolina Pisy, PLH 20020 Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie, PLH 200024 Ostoja Narwiańska

W przypadku obszarów Natura 2000 do najważniejszych zagrożeń należy: eutrofizacja wód, możliwość fragmentacji ostoi przez powstawanie nowych dróg, osuszanie terenu, wycinanie starodrzewów, zanieczyszczenie wód, intensywna gospodarka leśna, regulowanie koryta rzecznej, przekształcanie gruntów pod zabudowę lotniskową, dzikie wysypiska odpadów, oraz turystykę. W przypadku OChK najważniejsze zagrożenia, związane są z: likwidowaniem i niszczeniem zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nawodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych; wydobywaniem na cele gospodarcze skał, wykonywaniem prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem, przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych; lokalizowaniem obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegowej rzek, jezior i innych zbiorników wodnych (z wyjątkiem obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybnej). W przypadku rezerwatów przyrody do najważniejszych zagrożeń należy: nadmierny ruch turystyczny oraz obniżenie poziomu wód gruntowych.

Poza problemami bezpośrednio wynikającymi ze specyfiki powiatu, przy sporządzaniu prognozy do *Programu*, uwzględniono również problemy globalne, odnoszące się do jakości powietrza, czy też zmian klimatu.

Negatywny wpływ przemysłu turystycznego na środowisko przyrodnicze powiatu może być związany z budową infrastruktury takiej jak drogi, ośrodki wypoczynkowe, hotele, kempingi, restauracje itp. Infrastrukturę turystyczną tworzy się zwykle w pobliżu najbardziej atrakcyjnych krajobrazowo terenów, na śródleśnych polanach, czy brzegach rzek i jezior. Rejony o najwyższych walorach przyrodniczych są często jednocześnie najbardziej wrażliwe na negatywne wpływy turystyki. Degradacja środowiska wynikająca z nie zrównoważonego rozwoju przemysłu turystycznego obserwuje się na różnych poziomach. Lokalnie zauważane jest zanieczyszczenie wód i powietrza, degradacja gleb, zwiększenie ilości odpadów, hałas, zmiany w krajobrazie. Obiekty infrastruktury turystycznej (hotele, pensjonaty itp.) potrzebują dużej ilości wody, zarówno na cele spełniania indywidualnych potrzeb samych turystów jak i ich obsługi (sprzątanie, przygotowywanie posiłków, zapewnianie rozrywek). Skutkiem tego może być pogorszenie się jej jakości oraz powstawanie większej ilości ścieków, które nie zawsze podlegają właściwemu oczyszczeniu. Wodę zanieczyszczają też wycieki benzyny i ropy z łodzi motorowych i innych pojazdów. Śmieci produkowane przez

turystów i firmy obsługujące ruch turystyczny bywają składowane na dzikich wysypiskach albo wrzucane wprost do zbiorników wodnych. Przemysł turystyczny nierzadko rozwija się lekceważąc walory krajobrazowe i miejscowe wzorce architektoniczne. Powstają obiekty turystyczne nie pasujące do lokalnych warunków, których obecność pozbawia dane miejsce jego pierwotnych uroków. Ponadto nadmierny ruch turystyczny prowadzi do utraty bioróżnorodności na skutek nadmiernego obciążenia ruchu turystycznego (szlaki piesze, rowerowe, wodne itp.) – tzw. zadeptywanie, terenów cennych przyrodniczo.

Należy zaznaczyć, że w *Programie* rozwój turystyki oparto o dobry stan jakości środowiska naturalnego. Uwzględniono więc takie planowanie inwestycji, które nie będą mu zagrażać. Konieczne będzie ograniczenie emisji niskiej, z opalanych węglem kamiennym kotłowni i palenisk domowych. Narzędziem pomocnym w osiągnięciu tych celów będzie plan gospodarki niskoemisyjnej. Bardzo ważne w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego będą też plany zagospodarowania przestrzennego, które będą chroniły walory naturalne m.in. poprzez ograniczenie powstawania wokół brzegów jezior chaotycznej infrastruktury turystycznej. Dodatkowo będą one zapobiegać powstawaniu takich obiektów, które swą architekturą, mogłyby doprowadzić do degradacji walorów krajobrazowych. Rolą planów miejscowych jest również ochrona powierzchni biologicznie czynnej na terenie powiatu.

Najważniejszym zagrożeniem dla funkcjonowania obszarów cennych przyrodniczo oraz korytarzy ekologicznych jest przerywanie ich ciągłości przez infrastrukturę liniową (drogi) oraz wylesienie powierzchni i rozwój obszarów zurbanizowanych. Korytarze ekologiczne dla prawidłowego funkcjonowania muszą być pozbawione barier ekologicznych. Najczęściej bariery ekologiczne związane są z oddziaływaniem infrastruktury drogowej mają postać: barier fizycznych (fizyczne utrudnienie przemieszczania się zwierząt w wyniku sztucznych modyfikacji terenu) oraz barier psychologicznych (polegające na płoszeniu zwierząt i unikaniu przebywania osobników w pobliżu dróg).

Najważniejszą zasadą, jaką należy zastosować przy planowaniu nowych inwestycji drogowych (i ich modernizacji) czy szlaków wodnych jest unikanie konfliktów z przebiegiem korytarzy ekologicznych, co wiąże się przede wszystkim z najmniej ekologicznie szkodliwym ustaleniem przebiegu dróg. Podejmowanie decyzji o lokalizacji powinno opierać się na uwzględnieniu wiedzy przyrodniczej i wykonaniu odpowiednich opracowań pozwalających wybrać najmniej szkodliwy przyrodniczo wariant. Jeśli inwestycja musi przeciąć korytarze migracyjne zwierząt, ryb czy ptaków należy wybrać taki przebieg, by jak najmniej korytarzy zostało przeciętych, a szerokość przecinanych korytarzy była najmniejsza, co znacząco utrudnia ustalenie optymalnej lokalizacji przejść dla zwierząt czy przepławek dla ryb. Przejścia dla zwierząt są podstawową metodą minimalizacji barierowego oddziaływania dróg na dzikie zwierzęta. Spełniają one dwa podstawowe warunki: stwarzają możliwość bytowania tych zwierząt, których areał osobniczy przecina droga oraz umożliwiają migrację, wędrówkę i dyspersję osobnikom przemieszczającym się na duże odległości. Przejścia dla zwierząt powinny być budowane przy wszystkich drogach posiadających ogrodzenia ochronne oraz pozostałych jeśli natężenie ruchu należy przekracza 10 tys. pojazdów na dobę. W przypadku dróg o mniejszym natężeniu ruchu należy umożliwić zwierzętom przechodzenie po powierzchni drogi, co wymaga zaprojektowania niwelety nieznacznie odbiegającej od poziomu otaczającego terenu, należy unikać nasypów i wykopów powyżej 2 metrów. W celu ograniczeni śmiertelności zwierząt na drogach można zastosować ograniczenie prędkości jazdy do 70 km/h, aktywne systemy ostrzegania i systemy ograniczania prędkości jazdy, reflektory olśnieniowe i ogrodzenia ochronne. Minimalizacja oddziaływania bariery psychologicznej w zasięgu korytarzy migracyjnych polega na: budowie osłon antyolśnieniowych, budowie ekranów akustycznych oraz wprowadzeniu osłonowych i izolacyjnych nasadzeń roślinności.

9 PRZEWIDYWANE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA

W przypadku ustaleń *Programu* nie uzasadnione byłoby zalecenie odstąpienia od realizacji zawartych w dokumencie rozwiązań. Rezygnacja z wdrażania tego dokumentu, jako kompleksu celów i działań, byłaby dla jakości środowiska przyrodniczego i życia mieszkańców rozwiązaniem mniej korzystnym niż potencjalne znaczące oddziaływania.

Podstawowym celem sporządzenia niniejszej prognozy jest wskazanie potencjalnych skutków realizacji ustaleń *Programu* na środowisko oraz życie i zdrowie mieszkańców. Ze względu na znaczny stopień ogólności sformułowań w zakresie priorytetów zawartych w dokumencie, możliwe jest dokonanie jedynie ogólnej ich oceny.

Dla wszystkich przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko nakłada obowiązek sporządzenia takiego dokumentu.

W związku z tym szczegółowa analiza wpływu poszczególnych inwestycji zostanie przeprowadzona w ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko. W ramach procedury ooś przeanalizowane zostaną rozwiązania alternatywne dla poszczególnych inwestycji, a także ewentualne działania minimalizujące negatywny wpływ na środowisko.

Oceny oddziaływania ustaleń *Programu* dokonano za pomocą matrycy. Pod uwagę wzięto wpływ celów i zadań zawartych w opracowaniu na poszczególne komponenty środowiska, zgodnie z art. 51 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.), a w tym:

- obszary chronione,
- różnorodność biologiczną,
- ludzi,
- zwierzęta,
- rośliny,
- wodę,
- powietrze,
- powierzchnię ziemi,
- krajobraz,
- klimat,
- zasoby naturalne,
- zabytki,
- dobra materialne.

Za pomocą matrycy przeanalizowano oddziaływania: pozytywne, negatywne, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe, chwilowe, bezpośrednie, pośrednie, wtórne i skumulowane.

Przewidywane oddziaływanie na środowisko poszczególnych kierunków działań oceniono, według odpowiedniej wagi:

(+) – oddziaływanie pozytywne, podejmowane w ramach nich działania ukierunkowane są na poprawę stanu środowiska, jednocześnie realizacja przedsięwzięć nie ma potencjalnie negatywnego oddziaływania na środowisko;

- (-) – oddziaływanie negatywne, podejmowane w ramach nich działania nie są ukierunkowane na poprawę stanu środowiska, jednocześnie realizacja przedsięwzięć może istotnie potencjalnie negatywnie oddziaływać na pewne komponenty środowiska,;
- (0) – oddziaływanie neutralne, w przypadku działań infrastrukturalnych w zależności od podjętych konkretnych inwestycji, mogą potencjalnie zmienić się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasignalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić.

Tabela 5. Matryca wpływów ustaleń *Programu* na poszczególne elementy ochrony środowiska

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Cel strategiczny nr I: Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjalach.														
Priorytet nr I.1: Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw.														
Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie przedsiębiorczości społecznej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie systemem pożyczek, gwarancji kredytowych i poręczeń wzajemnych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Promowanie postaw proinwestycyjnych, wsparcie innowacji;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Priorytet nr I.2: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich														
Wsparcie działań mających na celu współpracę rolnych, grup producenckich;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wsparcie tworzenia gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Wsparcie produkcji żywności wysokiej jakości oraz wyrobów lokalnych, wykreowania marki produktów lokalnych powiatu;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa rolno – spożywczego (doradztwo, szkolenia);	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających i promujących najnowsze osiągnięcia nauki i praktyki rolniczej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej np. w usługach regeneracji sił i zdrowia, usługach opiekuńczych kierowanych do osób starszych, osadnictwem mieszkańców miast na wsi i pielęgnacją wiejskiego krajobrazu, jego ochroną i zachowaniem dorobku wiejskiej kultury i tradycji;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie rozwoju turystyki i agroturystyki;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Priorytet nr I.3: Poprawa infrastruktury komunikacyjnej														
Modernizacja i rozwój powiatowej infrastruktury drogowej;	0	0	+	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0
Poprawa bezpieczeństwa drogowego;	0	0	+	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0
Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (rozwój infrastruktury teleinformatycznej, wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno-komunikacyjnych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Priorytet nr I.4: Promocja gospodarcza powiatu														
Kreowanie dobrego wizerunku powiatu łomżyńskiego jako atrakcyjnego miejsca dla inwestorów i turystów;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Promocja powiatu w ramach współpracy ponadlokalnej, krajowej i zagranicznej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Promocja i upowszechnienie folkloru i kultury mieszkańców powiatu łomżyńskiego;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji promujących osiągnięcia nauki, innowacji, praktyki rolniczej, turystyki i kultury;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Współpraca międzynarodowa i korzystanie z doświadczeń zagranicznych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Cel strategiczny nr II: Poprawa Jakości życia i integracja społeczna.														
Priorytet nr II.1: Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych.														
Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej poprzez aktywność mieszkańców (kształtowanie postaw obywatelskich, edukacja obywatelska, partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji);	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie organizacji pozarządowych, rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Wsparcie inicjatyw mieszkańców, organizacji pozarządowych i grup wolontariatu w budowie partnerstw i tworzeniu polityk rozwoju;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Rozwój form współpracy wewnątrz powiatu i współpracy ponadlokalnej, w tym z partnerami zagranicznymi;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Priorytet nr II.2: Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców.														
Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy														
Modernizacja i dostosowanie bazy techniczno – dydaktycznej szkół ponadgimnazjalnych do wyższych standardów kształcenia;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wspieranie procesów doskonalenia nauczycieli;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych narzędzi i metod nauczania w procesach edukacyjnych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Współpraca partnerska i realizacja wspólnych projektów edukacyjnych szkół powiatu łomżyńskiego z jednostkami oświatowymi z krajów Unii Europejskiej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie uczniów i studentów zdolnych i niezamożnych z terenu powiatu;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu														
Aktywizacja zawodowa osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Poprawa zdolności do zatrudniania i samo zatrudniania oraz podnoszenia aktywności zawodowej osób bezrobotnych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wsparcie przedsiębiorczości oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Pozyskiwanie środków na finansowanie aktywnej polityki rynku pracy;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Współpraca z partnerami lokalnego rynku pracy w zakresie dostosowania kwalifikacji pracowników do oczekiwań rynku pracy;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Priorytet nr II.3: Wzrost jakości i dostępności usług społecznych.														

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Podniesienie jakości i dostępności usług w ochronie zdrowia														
Modernizacja i doposażenie Zespołów Gabinetów Lekarza Rodzinnego i Gabinetów Lekarza Rodzinnego w ramach ZPOZ;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Ograniczenie skutków niepełnosprawności i rehabilitacja osób niepełnosprawnych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Profilaktyka zdrowotna (realizacja i współrealizacja programów, kampanii edukacyjnych w zakresie profilaktyki zdrowotnej, nowotworów, chorób układu krążenia, ochrony zdrowia psychicznego);	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Kształtowanie postaw prozdrowotnych wśród mieszkańców powiatu oraz upowszechnienie wiedzy o zdrowym stylu życia;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia														
Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wzbogacenie oferty kształcenia dostępnej na terenie powiatu, promocja postaw uczenia się przez całe życie i kształcenia ustawicznego;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Propagowanie aktywnego stylu życia wśród mieszkańców powiatu;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej pozwalającej na upowszechnienie aktywnego i zdrowego stylu życia;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych														
Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez wykazanie korzyści dla pracodawców m.in. dofinansowanie miejsc pracy;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Działania zmierzające do likwidacji barier technicznych i architektonicznych dla osób niepełnosprawnych (modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym budowa dla wózków);	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Likwidacja barier społecznych osób niepełnosprawnych, prowadzenie kampanii społecznych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Pomoc w życiowym usamodzielnieniu i integracji ze środowiskiem ze	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
środowiskiem pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo – wychowawcze;														
Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury														
Program poprawy dostępności i jakości usług społecznych do grup wrażliwych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Poprawa usług zdrowotnych skierowanych na choroby cywilizacyjne;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Program budownictwa socjalnego/ komunalnego, wspomagane, chronionego promującego włączenie społeczne;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego														
Poprawa bezpieczeństwa na drogach powiatowych;	0	0	+	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0
Prewencja i edukacja mająca na celu wzrost świadomości społecznej na temat zagrożenia bezpieczeństwa (m.in. patologie, zagrożenia w miejscach publicznych i zamieszkania, szkołach i placówkach oświatowo - wychowawczych);	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Pogłębianie wiedzy mieszkańców z zakresu bezpiecznych zachowań w życiu codziennym;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Współpraca samorządu powiatowego z instytucjami ochrony bezpieczeństwa publicznego;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Sprawna i przyjazna administracja w powiecie														
Podniesienie jakości obsługi interesantów w urzędach administracji publicznej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Rozwój cyfrowych zasobów powiatu w zakresie geodezji i kartografii, mienia i nieruchomości, edukacji i ochrony zdrowia;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno – komunikacyjnych (TIK) w rozwoju nowoczesnych usług w sferze publicznej: e-administracja, e- zdrowie, e-kultura, e-uczenie się;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Priorytet nr II.4: Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych														
Rozwój przestrzeni publicznej – podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Przywracanie funkcji społecznych budynków na obszarach zdegradowanych poprzez remonty i adaptacje służące integracji i przedsiębiorczości społecznej oraz poprawie dostępności usług społecznych i aktywizacji społecznej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Dostosowanie, remont, rozbudowa, adaptacja pomieszczeń pod potrzeby mieszkalnictwa chronionego, socjalnego i wspomagane dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym sprzyjające aktywizacji społeczno – zawodowej;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Renowacja, rewitalizacja i konserwacja zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Cel strategiczny nr III: Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych.														
Priorytet nr III.1: Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych.														
Zachowanie lub odtwarzanie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk na terenie powiatu;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Tworzenie nowych miejsc ochrony różnorodności biologicznej (zieleni osiedlowej, place, skwery, parki, itp.);	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich (w tym m.in. odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, szkolenia z zakresu programów rolno - środowiskowych);	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Wdrożenie systemu sprawnego reagowania w sytuacjach klęsk i zagrożeń (w tym doposażenie służb i jednostek ratowniczych PSP i OSP);	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Priorytet nr III.2: Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych														
Zmiana struktury zaopatrzenia w ciepło														

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Zmiana źródeł ciepła z paliwa stałego (węgla, koksu) na paliwa o niskiej emisyjności (paliwa ciekłe- lekkie oleje opałowe, paliwa gazowe);	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Wymiana istniejących źródeł spalania na nowoczesne, o wysokiej sprawności z automatyczną regulacją procesu spalania;	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Rezygnacja z indywidualnych źródeł ciepła na rzecz ciepła systemowego (podłączenie do istniejących źródeł);	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych;	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej														
Termomodernizacja budynków (użyteczności publicznej, mieszkalnych i innych);	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Wykorzystanie urządzeń o wysokim poziomie efektywności energetycznej;	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (inwestycje w źródła rozproszone);	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Inwestycje służące redukcji emisji w rolnictwie i w gospodarce odpadami;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Działania organizacyjne w zakresie efektywności energetycznej														
Wdrożenie systemów zarządzania energią w samorządach i ich jednostkach organizacyjnych;	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Uwzględnienie kryteriów związanych z gospodarką niskoemisyjną w przetargach (zielone zamówienia publiczne);	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	+
Działania edukacyjne, doradcze, promocyjne;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+
Priorytet nr III.3: Wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska														
Wsparcie tworzenia, rozwoju i modernizacji ścieżek turystycznych, dydaktycznych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+
Wsparcie zagospodarowania turystycznego plaż i brzegów rzeki;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+
Wsparcie rewitalizacji obiektów na cele turystyczne;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+

Wyszczególnienie	Komponenty środowiska przyrodniczego													
	Obszary chronione, w tym Natura 2000	Różnorodność biologiczna	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Wody powierzchniowe	Wody podziemne	Powietrze atmosferyczne	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki	Dobra materialne
Wsparcie budowy punktów, tarasów widokowych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+
Wsparcie budowy i podnoszenia standardów przystani, kempingów i pól namiotowych;	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+
Priorytet nr III.4: Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych														
Promowanie postaw i działań sprzyjających efektywności wykorzystania zasobów naturalnych;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Ograniczenie energo- i materiałochłonności;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Wsparcie produkcji energii ze źródeł odnawialnych;	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	+	+	0	0
Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczności powiatu poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju:														
Upowszechnienie wiedzy z zakresu ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Kształtowanie zachowań pro środowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 6. Ocena charakteru proponowanych zadań Programu

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
Cel strategiczny nr I: Konkurencyjna gospodarka bazująca na lokalnych potencjałach.	
Priorytet nr I.1: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw.	
Kształtowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki kształtowaniu i promowaniu postaw przedsiębiorczych poprawi się lokalny rynek pracy co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wsparcie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wspieraniu postawiania i rozwoju podmiotów gospodarczych na terenie całego powiatu poprawi się lokalny rynek pracy co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wsparcie przedsiębiorczości społecznej;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wsparciu przedsiębiorczości społecznej poprawi się lokalny rynek pracy, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wsparcie systemem pożyczek, gwarancji kredytowych i poręczeń wzajemnych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki nim poprawi się lokalny rynek pracy, stanie się bardziej dynamiczny co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Promowanie postaw proinwestycyjnych, wsparcie innowacji;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wsparciu inwestycji na terenie powiatu poprawi się lokalny rynek pracy co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Priorytet nr I.2: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	
Wsparcie działań mających na celu współpracę rolnych, grup producenckich;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki współpracy rolnych grup producenckich na terenie powiatu poprawi się lokalny rynek pracy co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wsparcie tworzenia gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, bioróżnorodność, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody powierzchniowe i podziemne, powietrze atmosferyczne, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych nie tylko zyskają na tym lokalni mieszkańcy, poprawa ich statusu materialnego ale również środowisko, poprzez utrzymanie jego wysokich walorów.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wsparcie produkcji żywności wysokiej jakości oraz wyrobów lokalnych, wykreowania marki produktów lokalnych powiatu;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Wsparcie produkcji wysokiej jakości żywności niewątpliwie wpłynie na możliwość wykreowania lokalnej marki i promocji powiatu poza województwem podlaskim a nawet poza granicami kraju, co z kolei niewątpliwie przyczynie się do wzrostu jakości i zamożności życia lokalnych mieszkańców – producentów rolnych z regionu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa rolno – spożywczego (doradztwo, szkolenia);	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Upowszechnienie najnowszych rozwiązań w zakresie produkcji rolnej niewątpliwie wpłynie na jej produktywność i efektywność, co w konsekwencji wpłynie na poprawę jakości życia i zamożności mieszkańców w powiecie. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających i promujących najnowsze osiągnięcia nauki i praktyki rolniczej;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Upowszechnienie najnowszych rozwiązań w zakresie produkcji rolnej niewątpliwie wpłynie na jej produktywność i efektywność, co w konsekwencji wpłynie na poprawę jakości życia i zamożności mieszkańców w powiecie. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej np. w usługach regeneracji sił i zdrowia, usługach opiekuńczych kierowanych do osób starszych, osadnictwem mieszkańców miast na wsi i pielęgnacją wiejskiego krajobrazu, jego ochroną i zachowaniem dorobku wiejskiej kultury i tradycji;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wsparciu pozarolniczej działalności gospodarczej na terenie powiatu poprawi się lokalny rynek pracy oraz komfort życia jego mieszkańców co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Wsparcie rozwoju turystyki i agroturystyki;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi turystyki i agroturystyki nie tylko zyskają na tym lokalni mieszkańcy, poprawa ich statusu materialnego ale również środowisko, poprzez utrzymanie jego wysokich walorów. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Priorytet nr I.3: Poprawa infrastruktury komunikacyjnej	
Modernizacja i rozwój powiatowej infrastruktury drogowej;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, wody powierzchniowe i wody podziemne, powietrze atmosferyczne, powierzchnię ziemi, klimat; Modernizacja infrastruktury drogowej ma szczególne znaczenie dla

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>mieszkańców powiatu ale także odwiedzających je turystów. Szczególne znaczenie będzie miała modernizacja dróg lokalnych umożliwiających dojazd do atrakcji turystycznych. Pozwoli to na podniesienie standardów dróg -wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę (kanalizację deszczową, nową nawierzchnię, przejścia dla zwierząt) co wpłynie na ograniczenie spływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych, ograniczona zostanie także emisja pyłów do powietrza.</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmieniają się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.</p>
<p>Poprawa bezpieczeństwa drogowego;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, wody powierzchniowe i wody podziemne, powietrze atmosferyczne, powierzchnię ziemi, klimat; Poprawa bezpieczeństwa na drogach ma szczególne znaczenie dla mieszkańców powiatu ale także odwiedzających je turystów. Pozwoli to na podniesienie standardów dróg.</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmieniają się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.</p>
<p>Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (rozwój infrastruktury teleinformatycznej, wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno-komunikacyjnych;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi infrastruktury teleinformatycznej, przede wszystkim poprawie się dostęp mieszkańców powiatu do informacji, co z kolei zaowocuje szybszym rozwojem gospodarczym regionu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Priorytet nr I.4: Promocja gospodarcza powiatu</p>	
<p>Kreowanie dobrego wizerunku powiatu łomżyńskiego jako atrakcyjnego miejsca dla</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
inwestorów i turystów;	<p>materialne. Budowa wizerunku będzie służyć przede wszystkim rozwojowi lokalnych przedsiębiorców. Dzięki zintegrowanej promocji powiatu w sektor turystyczny i gospodarczy należy spodziewać się podniesienia stopy życia i zamożności mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Promocja powiatu w ramach współpracy ponadlokalnej, krajowej i zagranicznej;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Promocja powiatu w ramach współpracy ponadregionalnej będzie służyć przede wszystkim rozwojowi lokalnych przedsiębiorców i walorów kulturowych. Dzięki zintegrowanej promocji powiatu w sektor turystyczny i gospodarczy należy spodziewać się podniesienia stopy życia i zamożności mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Promocja i upowszechnienie folkloru i kultury mieszkańców powiatu łomżyńskiego;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Promocja kultury powiatu poza jego granicami będzie służyć przede wszystkim rozwojowi lokalnych przedsiębiorców. Dzięki promocji i upowszechnieniu folkloru i lokalnej kultury powiatu w sektor turystyczny i gospodarczy należy spodziewać się podniesienia stopy życia i zamożności mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Inicjowanie i wspieranie wystaw, targów, konferencji promujących osiągnięcia nauki, innowacji, praktyki rolniczej, turystyki i kultury;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Promocja powiatu zarówno jego walorów turystycznych jak i gospodarczych na targach, konferencjach itp. będzie służyć przede wszystkim rozwojowi lokalnych przedsiębiorców. Dzięki temu należy spodziewać się systematycznego podniesienia stopy życia i zamożności mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Współpraca międzynarodowa i korzystanie z doświadczeń zagranicznych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Nawiązanie współpracy na arenie międzynarodowej, w dłuższej</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>perspektywie powinno przynieść możliwość szybszego rozwoju gospodarczego regionu, w tym w zakresie turystyki, co z kolei wpłynie na podniesienie stopy życia i zamożności mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Cel strategiczny nr II: Poprawa Jakości życia i integracja społeczna.	
Priorytet nr II.1: Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych.	
<p>Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej poprzez aktywność mieszkańców (kształtowanie postaw obywatelskich, edukacja obywatelska, partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji);</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Promowanie wartości i postaw aktywności obywatelskiej, lokalnych mieszkańców pozwoli w sposób znaczący poprawić ich sytuację życiową, uświadomić im że dzięki ich zaangażowaniu w rozwój regionu poprawi się ich sytuacja materialna.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Wsparcie organizacji pozarządowych, rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Wspieranie finansowe czy patronackie, lokalnych inicjatyw mieszkańców zrzeszonych w organizacjach pozarządowych pozwoli w sposób znaczący poprawić ich sytuację życiową a co za tym idzie przyczyni się do rozwoju gospodarczego regionu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki kształtowaniu i promowaniu postaw przedsiębiorczych, w tym szczególnie wśród osób zagrożonych wykluczeniem poprawi się lokalny rynek pracy co pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Wsparcie inicjatyw mieszkańców, organizacji pozarządowych i grup wolontariatu w budowie partnerstw i tworzeniu polityk rozwoju;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Wspieranie finansowe czy patronackie, lokalnych inicjatyw mieszkańców</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>zrzeszonych w organizacjach czy grupach wolontariuszy pozwoli w sposób znaczący poprawić ich sytuację życiową a co za tym idzie przyczyni się do rozwoju gospodarczego regionu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Rozwój form współpracy wewnątrz powiatu i współpracy ponadlokalnej, w tym z partnerami zagranicznymi;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Nawiązanie współpracy z partnerami z poza regionu oraz pozyskanie od nich kapitału niewątpliwie przyczyni się do rozwoju lokalnej gospodarki a co za tym idzie stopy życia jego mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Priorytet nr II.2: Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców.	
Rozwój edukacji i dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy	
<p>Modernizacja i dostosowanie bazy techniczno – dydaktycznej szkół ponadgimnazjalnych do wyższych standardów kształcenia;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Modernizacja bazy oświatowej w dalszej perspektywie powinna wpłynąć na podniesienie stopy życia i zamożności lokalnych mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, przyjęto więc, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Wspieranie procesów doskonalenia nauczycieli;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Wsparcie doskonalenia zawodowego nauczycieli w powiecie w dalszej perspektywie powinna wpłynąć na podniesienie stopy życia i zamożności lokalnych mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, przyjęto więc, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Zwiększenie wykorzystania nowoczesnych narzędzi i metod nauczania w procesach edukacyjnych;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Używanie nowych metod nauczania w dalszej perspektywie powinna wpłynąć na podniesienie stopy życia i zamożności lokalnych mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, przyjęto więc, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Współpraca partnerska i realizacja wspólnych projektów edukacyjnych szkół powiatu</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
łomżyńskiego z jednostkami oświatowymi z krajów Unii Europejskiej;	materialne. Nawiązanie współpracy z nowymi partnerami w tym z zagranicy w dalszej perspektywie powinny wpłynąć na podniesienie stopy życia i zamożności lokalnych mieszkańców poprzez edukację najmłodszego pokolenia. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, przyjęto więc, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Wsparcie uczniów i studentów zdolnych i niezamożnych z terenu powiatu;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Wsparcie finansowe najzdolniejszych uczniów z terenu powiatu w dalszej perspektywie powinna wpłynąć na podniesienie stopy życia i zamożności lokalnych mieszkańców. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, przyjęto więc, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Aktywizacja rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu	
Aktywizacja zawodowa osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wsparciu i aktywizacji osób o szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy poprawi się lokalny rynek pracy, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Poprawa zdolności do zatrudniania i samo zatrudniania oraz podnoszenia aktywności zawodowej osób bezrobotnych;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wprowadzeniu zdolności do samozatrudnienia oraz podnoszeniu kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych poprawi się lokalny rynek pracy, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Wsparcie przedsiębiorczości oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki wsparciu przedsiębiorczości oraz tworzeniu nowych miejsc pracy poprawi się lokalny rynek usług, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>pozwoли zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Pozyskiwanie środków na finansowanie aktywnej polityki rynku pracy;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki pozyskaniu środków zewnętrznych przez lokalne samorządy i grupy działania w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych poprawi się lokalny rynek usług, pracy, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Współpraca z partnerami lokalnego rynku pracy w zakresie dostosowania kwalifikacji pracowników do oczekiwań rynku pracy;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki współpracy z lokalnymi partnerami, aktywizacja osób bezrobotnych będzie przebiegała w kierunku oczekiwania jakie stawiają im pracodawcy. Poprzez doskonalenie i podnoszenie własnych kwalifikacji mieszkańcy regionu poprawi się lokalny rynek usług, pracy, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Priorytet nr II.3: Wzrost jakości i dostępności usług społecznych.	
Podniesienie jakości i dostępności usług w ochronie zdrowia	
<p>Modernizacja i doposażenie Zespołów Gabinetów Lekarza Rodzinnego i Gabinetów Lekarza Rodzinnego w ramach ZPOZ;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki modernizacji i doposażeniu jednostek opieki służby zdrowia, poprawi się też komfort i dostępność do świadczeń medycznych mieszkańców powiatu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Ograniczenie skutków niepełnosprawności i rehabilitacja osób niepełnosprawnych;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>materialne. Należy przypuszczać, że dzięki modernizacji i wyposażeniu jednostek opieki służby zdrowia, poprawi się też komfort i dostępność do świadczeń medycznych mieszkańców powiatu, w tym szczególnie osób niepełnosprawnych.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Profilaktyka zdrowotna (realizacja i współrealizacja programów, kampanii edukacyjnych w zakresie profilaktyki zdrowotnej, nowotworów, chorób układu krążenia, ochrony zdrowia psychicznego);</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki profilaktyce w zakresie ochrony zdrowia poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Kształtowanie postaw prozdrowotnych wśród mieszkańców powiatu oraz upowszechnienie wiedzy o zdrowym stylu życia;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki kształtowaniu postaw prozdrowotnych oraz zdrowego trybu życia poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Utworzenie oferty dla osobistego rozwoju mieszkańców na każdym etapie życia	
<p>Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki swobodnemu dostępowi do instytucji kultury wzrośnie samoświadomość mieszkańców powiatu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Wzbogacenie oferty kształcenia dostępnej na terenie powiatu, promocja postaw uczenia się przez całe życie i kształcenia ustawicznego;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Wzbogacenie oferty kształcenia, w tym także nabywania umiejętności przez całe życie w dalszej perspektywie powinna wpłynąć na podniesienie stopy życia i zamożności lokalnych mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można stwierdzić zakresu tego kierunku, przyjęto więc, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Propagowanie aktywnego stylu życia wśród mieszkańców powiatu;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>materialne. Należy przypuszczać, że dzięki promocji aktywnego trybu życia wśród mieszkańców poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej pozwalającej na upowszechnienie aktywnego i zdrowego stylu życia;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki aktywnemu trybowi życia mieszkańców powiatu poprawi się też ich komfort życia.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych	
<p>Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez wykazanie korzyści dla pracodawców m.in. dofinansowanie miejsc pracy;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki promocji zatrudniania osób niepełnosprawnych poprawi się lokalny rynek pracy, zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Działania zmierzające do likwidacji barier technicznych i architektonicznych dla osób niepełnosprawnych (modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym budowa dla wózków);</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki likwidacji barier architektonicznych i technologicznych zmniejszy się ilość mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Likwidacja barier społecznych osób niepełnosprawnych, prowadzenie kampanii społecznych;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki likwidacji barier w mentalności lokalnych mieszkańców zmniejszy się ilość niepełnosprawnych mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców.</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Pomoc w życiowym usamodzielnieniu i integracji ze środowiskiem ze środowiskiem pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo – wychowawcze;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki likwidacji barier w mentalności lokalnych mieszkańców zmniejszy się ilość niepełnosprawnych mieszkańców powiatu podlegająca wykluczeniu społecznemu, co w konsekwencji pozwoli zrealizować główną wizję Programu – wysoka jakość życia mieszkańców. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Rozwój usług na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i poprawa ich infrastruktury	
Program poprawy dostępności i jakości usług społecznych do grup wrażliwych;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki poprawie w jakości usług w zakresie ochrony zdrowia w tym skierowanych na choroby cywilizacyjne poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Poprawa usług zdrowotnych skierowanych na choroby cywilizacyjne;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki poprawie w jakości usług w zakresie ochrony zdrowia w tym skierowanych na choroby cywilizacyjne poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Program budownictwa socjalnego/ komunalnego, wspomaganego, chronionego promującego włączenie społeczne;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki programowi budowy budynków socjalnych/ komunalnych poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu, w tym szczególne tych najbiedniejszych. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. W zależności od lokalizacji i ilości nowych obiektów przeprowadzana będzie indywidualna ocena oddziaływania na środowisko określająca czy związane

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	z obiektami oddziaływanie zmieni się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak założyć że nowe obiekty będą budowane w nowoczesnych technologiach z zastosowaniem BAT oraz będą wyposażone w odpowiednią infrastrukturę techniczną ochrony środowiska (w tym sieć wodno – kanalizacyjną, oze itp.).
Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego	
Poprawa bezpieczeństwa na drogach powiatowych;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, wody powierzchniowe i wody podziemne, powietrze atmosferyczne, powierzchnię ziemi, klimat; Poprawa bezpieczeństwa na drogach powiatowych ma szczególne znaczenie dla mieszkańców powiatu ale także odwiedzających je turystów. Pozwoli to na podniesienie standardów dróg. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmieniają się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.
Prewencja i edukacja mająca na celu wzrost świadomości społecznej na temat zagrożenia bezpieczeństwa (m.in. patologie, zagrożenia w miejscach publicznych i zamieszkania, szkołach i placówkach oświatowo - wychowawczych);	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki poprawie w jakości usług w zakresie ochrony zdrowia w tym skierowanych na choroby cywilizacyjne poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Pogłębianie wiedzy mieszkańców z zakresu bezpiecznych zachowań w życiu codziennym;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki pogłębianiu wiedzy na temat bezpiecznych zachowań w życiu codziennym poprawi się też komfort życia mieszkańców powiatu. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.
Współpraca samorządu powiatowego z instytucjami ochrony bezpieczeństwa publicznego;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne. Należy przypuszczać, że dzięki współpracy samorządu powiatowego

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	i podległych mu jednostek poprawi się też komfort życia i bezpieczeństwa mieszkańców. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Nie przewiduje się oddziaływania tego kierunku na pozostałe komponenty środowiska.
Sprawna i przyjazna administracja w powiecie	
Podniesienie jakości obsługi interesantów w urzędach administracji publicznej;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne; Dzięki realizacji tego kierunku usprawniona zostanie komunikacja pomiędzy Urzędem a mieszkańcami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi w przebiegu informacji, które będą bardziej dostępne za pośrednictwem mediów elektronicznych. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. Nie przewiduje się oddziaływania tego kierunku na pozostałe komponenty środowiska.
Rozwój cyfrowych zasobów powiatu w zakresie geodezji i kartografii, mienia i nieruchomości, edukacji i ochrony zdrowia;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne; Dzięki realizacji tego kierunku usprawniona zostanie baza wiedzy geodezyjnej, kartograficznej i innej. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. Nie przewiduje się oddziaływania tego kierunku na pozostałe komponenty środowiska.
Wzmocnienie zastosowań technologii informatyczno – komunikacyjnych (TIK) w rozwoju nowoczesnych usług w sferze publicznej: e-administracja, e- zdrowie, e-kultura, e-uczenie się;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne; Dzięki realizacji tego kierunku usprawniona zostanie komunikacja pomiędzy Urzędem a mieszkańcami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi w przebiegu informacji, które będą bardziej dostępne za pośrednictwem mediów elektronicznych. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. Nie przewiduje się oddziaływania tego kierunku na pozostałe komponenty środowiska.
Podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi i dobra materialne; Dzięki realizacji tego kierunku usprawniona zostanie komunikacja pomiędzy Urzędem a mieszkańcami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi w przebiegu informacji, które będą bardziej dostępne za pośrednictwem mediów elektronicznych. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. Nie przewiduje się oddziaływania tego kierunku na pozostałe komponenty środowiska.
Priorytet nr II.4: Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i obiektów zabytkowych	
Rozwój przestrzeni publicznej – podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, dobra materialne; Zrównoważony rozwój przestrzeni publicznej niewątpliwie wpłynie na lokalne otoczenie a także na komfort życia i pracy jego mieszkańców. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.
Przywracanie funkcji społecznych budynków na obszarach zdegradowanych poprzez remonty i adaptacje służące integracji i przedsiębiorczości społecznej oraz poprawie dostępności usług społecznych i aktywizacji społecznej;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, dobra materialne; Przywracanie funkcji społecznych podupadłym budynkom niewątpliwie wpłynie na poprawę jakości i stylu życia mieszkańców w powiecie. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.
Dostosowanie, remont, rozbudowa, adaptacja pomieszczeń pod potrzeby mieszkalnictwa chronionego, socjalnego i wspomagane dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym sprzyjające aktywizacji społeczno – zawodowej;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, dobra materialne; Przywracanie funkcji społecznych podupadłym budynkom w tym szczególnie na cele społeczne sprzyjające aktywizacji społeczno - zawodowej niewątpliwie wpłynie na poprawę jakości i stylu życia mieszkańców w powiecie - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.
Renowacja, rewitalizacja i konserwacja zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu;	<ul style="list-style-type: none"> - pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, dobra materialne; Rewitalizacja, remont budynków zabytkowych na terenie całego powiatu spowoduje nie tylko poprawę estetyczną jego walorów kulturowych ale i przyczyni się do poprawy jakości życia jego mieszkańców. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	zmieniają się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasugerować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.
Cel strategiczny nr III: Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych.	
Priorytet nr III.1: Zachowanie i ochrona bogactw przyrodniczych i krajobrazowych.	
Zachowanie lub odtwarzanie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk na terenie powiatu;	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary Natura, bioróżnorodność, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody powierzchniowe, wody podziemne, powietrze atmosferyczne, krajobraz, klimat, powierzchnię ziemi i zasoby naturalne; Zachowanie oraz odtwarzanie obszarów przyrodniczo cennych na terenie powiatu pozwoli zachować ich wysoki walor oraz pozwoli je zachować w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na dobra materialne i zabytki.
Tworzenie nowych miejsc ochrony różnorodności biologicznej (zieleni osiedlowej, place, skwery, parki, itp.);	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary Natura, bioróżnorodność, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody powierzchniowe, wody podziemne, powietrze atmosferyczne, krajobraz, klimat, powierzchnię ziemi i zasoby naturalne; Tworzenie nowych obszarów przyrodniczo cennych na terenie powiatu pozwoli zachować ich wysoki walor oraz pozwoli je zachować w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na dobra materialne i zabytki.
Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich (w tym m.in. odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, szkolenia z zakresu programów rolno - środowiskowych);	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary Natura, bioróżnorodność, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody powierzchniowe, wody podziemne, powietrze atmosferyczne, krajobraz, klimat, powierzchnię ziemi i zasoby naturalne; Ochrona cennych siedlisk na obszarach wiejskich pozwoli zachować ich wysoki walor oraz pozwoli je zachować w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń. - neutralne, długoterminowe, pośrednie na dobra materialne i zabytki.
Wdrożenie systemu sprawnego reagowania w sytuacjach klęsk i zagrożeń (w tym doposażenie służb i jednostek ratowniczych PSP i OSP);	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary Natura, bioróżnorodność, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody powierzchniowe, wody podziemne, powietrze atmosferyczne, krajobraz, klimat, powierzchnię ziemi, zabytki, dobra materialne i zasoby naturalne; Sprawne reagowanie w sytuacjach kryzysowych związanych z katastrofami żywiołowymi i innymi pozwoli nie tylko na ocalenie dóbr materialnych jego mieszkańców ale także ochroni bogatą bioróżnorodność w regionie.
Priorytet nr III.2: Poprawa efektywności energetycznej i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	
Zmiana struktury zaopatrzenia w ciepło	
Zmiana źródeł ciepła z paliwa stałego (węgla, koksu) na paliwa o niskiej emisyjności (paliwa ciekłe- lekkie oleje opałowe, paliwa gazowe);	- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki zamianie paliwa na bardziej ekologiczne poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wymiana istniejących źródeł spalania na nowoczesne, o wysokiej sprawności z automatyczną regulacją procesu spalania;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki zamianie źródeł spalania na bardziej nowoczesne poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Rezygnacja z indywidualnych źródeł ciepła na rzecz ciepła systemowego (podłączenie do istniejących źródeł);	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki zbiorczym systemom grzewczym poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej	

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
Termomodernizacja budynków (użyteczności publicznej, mieszkalnych i innych);	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki termomodernizacji zarówno budynki użyteczności publicznej jak i domy prywatne poprawią swoją efektywność energetyczną a co za tym idzie zmniejszy się zapotrzebowania na używane przez nie paliwa nieodnawialne.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wykorzystanie urządzeń o wysokim poziomie efektywności energetycznej;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (inwestycje w źródła rozproszone);	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska</p>
Inwestycje służące redukcji emisji w rolnictwie i w gospodarce odpadami;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi odnawialnych źródeł energii w sektorze rolnictwa i gospodarce odpadami poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	<p>w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze. Ponadto możliwe będzie zagospodarowanie odpadów pochodzących z sektora komunalnego jak i rolniczego na cele produkcji energii z oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmieniają się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.</p>
Działania organizacyjne w zakresie efektywności energetycznej	
<p>Wdrożenie systemów zarządzania energią w samorządach i ich jednostkach organizacyjnych;</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wody powierzchniowe i podziemne, powierzchnia ziemi, krajobraz, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
<p>Uwzględnienie kryteriów związanych z gospodarką niskoemisyjną w przetargach (zielone zamówienia publiczne);</p>	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki rozwojowi odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze. Zwiększy się też ilość przetargów na instalacje oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska</p>
<p>Działania edukacyjne, doradcze, promocyjne;</p>	
Priorytet nr III.3: Wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej skierowanej na wykorzystanie i poszanowanie walorów i zasobów środowiska	

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
Wsparcie tworzenia, rozwoju i modernizacji ścieżek turystycznych, dydaktycznych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, zabytki i dobra materialne; szczególnie pozytywne na mieszkańców powiatu oraz turystów korzystających z rozbudowanej i zmodernizowanej infrastruktury turystycznej.</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i ostatecznej lokalizacji planowanych tras będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak przypuszczać, że lokalizacja inwestycji (w tym przebiegu tras) w ramach działania będzie przeprowadzona w oparciu o wcześniejsze ekspertyzy i uzgodniona zostanie z odpowiednimi organami w celu uniknięcia „zadeptywania” obszarów cennych przyrodniczo.</p>
Wsparcie zagospodarowania turystycznego plaż i brzegów rzeki;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, zabytki i dobra materialne; szczególnie pozytywne na mieszkańców powiatu oraz turystów korzystających z rozbudowanej i zmodernizowanej infrastruktury turystycznej w tym szczególnie w okolicach rzeki.</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i ostatecznej lokalizacji planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak przypuszczać, że lokalizacja inwestycji w ramach działania będzie przeprowadzona w oparciu o wcześniejsze ekspertyzy i uzgodniona zostanie z odpowiednimi organami .</p>
Wsparcie rewitalizacji obiektów na cele turystyczne;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, zabytki i dobra materialne; szczególnie pozytywne na mieszkańców powiatu oraz turystów korzystających z rozbudowanej i zmodernizowanej infrastruktury turystycznej</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i ostatecznej lokalizacji planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak przypuszczać, że lokalizacja i skala inwestycji w ramach działania będzie przeprowadzona w oparciu o wcześniejsze ekspertyzy i uzgodniona zostanie z odpowiednimi organami.</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
Wsparcie budowy punktów, tarasów widokowych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, zabytki i dobra materialne; szczególnie pozytywne na mieszkańców powiatu oraz turystów korzystających z rozbudowanej i zmodernizowanej infrastruktury turystycznej.</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i ostatecznej lokalizacji planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak przypuszczać, że lokalizacja inwestycji i skala w ramach działania będzie przeprowadzona w oparciu o wcześniejsze ekspertyzy i uzgodniona zostanie z odpowiednimi organami.</p>
Wsparcie budowy i podnoszenia standardów przystani, kempingów i pól namiotowych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na ludzi, zabytki i dobra materialne; szczególnie pozytywne na mieszkańców powiatu oraz turystów korzystających z rozbudowanej i zmodernizowanej infrastruktury turystycznej .</p> <p>- neutralne, długoterminowe, pośrednie na pozostałe komponenty. W zależności od skali i ostatecznej lokalizacji planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne, jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak przypuszczać, że lokalizacja inwestycji w ramach działania będzie przeprowadzona w oparciu o wcześniejsze ekspertyzy i uzgodniona zostanie z odpowiednimi organami.</p>
Priorytet nr III.4: Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych	
Promowanie postaw i działań sprzyjających efektywności wykorzystania zasobów naturalnych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Promowanie postaw sprzyjających racjonalnemu wykorzystania zasobów naturalnych, niewątpliwie wpłynie nie tylko na samo środowisko ale także na byt jego mieszkańców.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. W zależności od skali i zakresu planowanych inwestycji będą one podlegały indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko określając czy związane z pracami oddziaływania zmienia się w pozytywne albo negatywne. Jednocześnie na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić. Należy jednak podkreślić, że każda inwestycja prowadzona będzie w technologii BAT, aby wyeliminować ewentualne negatywne oddziaływania o ile takie wystąpią.</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
Ograniczenie energo- i materiałochłonności;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Wspieranie ograniczenia energo- i materiałochłonności przede wszystkim wpłynie na poprawę zasobów poszczególnych elementów ochrony środowiska.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska.</p>
Wsparcie produkcji energii ze źródeł odnawialnych;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Należy przypuszczać, że dzięki wsparciu rozwoju odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakości powietrza w powiecie co z kolei wpłynie pozytywnie na poszczególne komponenty środowiska naturalnego. Wpłynie to także na poprawę efektywności energetycznej w budynkach w których do produkcji prądu lub ciepła zostaną wykorzystane instalacje oze.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska. Na tym etapie prognozy nie można jednoznacznie stwierdzić zakresu tego kierunku, zakłada się, że nie będzie on oddziaływał na analizowane komponenty środowiska naturalnego.</p>
Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczności powiatu poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju:	
Upowszechnienie wiedzy z zakresu ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Upowszechnienie wiedzy o środowisku i jego ochronie wpłynie na poprawę poszczególnych jego komponentów na terenie powiatu. Dzięki kształtowaniu odpowiednich postaw możliwe będzie zachowanie jego wysokich walorów na przyszłość.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska.</p>
Kształtowanie zachowań pro środowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Upowszechnienie wiedzy o środowisku i jego ochronie wpłynie na poprawę poszczególnych jego komponentów na terenie powiatu. Dzięki kształtowaniu odpowiednich postaw wśród najmłodszych możliwe będzie zachowanie jego wysokich walorów na przyszłość.</p> <p>- neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska.</p>
Aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;	<p>- pozytywne, bezpośrednie, długoterminowe oddziaływanie na obszary chronione, różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, powietrze atmosferyczne, klimat i zasoby naturalne. Upowszechnienie wiedzy o środowisku i jego ochronie wpłynie na poprawę poszczególnych jego komponentów na terenie powiatu. Dzięki kształtowaniu odpowiednich postaw możliwe będzie zachowanie jego wysokich</p>

Wyszczególnienie	Charakterystyka oddziaływania
	walorów na przyszłość. - neutralne, długoterminowe oddziaływanie na pozostałe komponenty środowiska.

Źródło: Opracowanie własne.

10 ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO, MOGĄCYCH BYĆ REZULTATEM REALIZACJI PROJEKTU PROGRAMU, W SZCZEGÓLNOŚCI NA CELE I PRZEDMIOT OCHRONY OBSZARÓW NATURA 2000 ORAZ INTEGRALNOŚĆ TYCH OBSZARÓW

Należy zauważyć, że większość oddziaływań zdefiniowanych w *Programie* będzie wywoływała jednoznaczne skutki pozytywne lub skutki o zmiennym charakterze. Charakter zmienny oddziaływań zależeć będzie od lokalizacji, zakresu prac przeprowadzonych w ramach konkretnego kierunku działania i podlegał będzie indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko, określającej czy związane z nim oddziaływanie zmieni się w pozytywne albo negatywne. Na tym etapie prognozowania nie można tego jednoznacznie stwierdzić, a jedynie zasygnalizować, że w przyszłości problem ten może wystąpić.

Oddziaływania zmienne odnoszą się w dużej części do inwestycji związanych z rozwojem sieci drogowej, ciepłowniczej i gazowej, na którą z uwagi na charakter powiatu oraz obecność obszarów ochrony trzeba zwrócić szczególną uwagę.

Wszystkie zawarte w *Programie*, działania, które oceniono jako jednoznacznie korzystne dla środowiska, w zakresie różnych elementów środowiska, należy rozumieć jako działania związane z zapobieganiem lub zmniejszaniem zagrożeń i negatywnych tendencji środowiskowych. W tym w odniesieniu do łagodzenia wpływu rozwoju infrastruktury, najistotniejsze będzie działanie planowanie tras komunikacyjnych oraz lokalizacja sieci i urządzeń wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych i gazowych w sposób najmniej ingerujący w krajobraz, zwłaszcza w obszary o potencjale turystycznym.

Działaniami łagodzącymi ewentualne oddziaływania w zakresie wyżej opisanych kierunków, może być:

- prowadzenie, jeśli to możliwe, przebiegu nowo projektowanej infrastruktury z dala od obszarów cennych przyrodniczo, w tym Natura 2000;
- prowadzenie nowej infrastruktury w sposób zapobiegający przecinaniu i degradacji cennych struktur przyrodniczych, zwłaszcza obszarów o wysokich walorach przyrodniczych nie objętych ochroną, istotnych dla utrzymania spójności całego systemu przyrodniczego, w tym obszarów objętych ochroną;
- realizacja nowej infrastruktury w sposób ograniczający negatywne oddziaływanie (hałas, zanieczyszczenie powietrza) na tereny zamieszkania;
- prowadzenie działań technicznych i przestrzennych ograniczających potencjalne negatywne skutki infrastruktury, sprzyjających osiągnięciu wymaganych standardów jakości środowiska na terenach zamieszkania (np. ekrany akustyczne, zieleń przydrożna, ciche nawierzchnie, zmiana struktury ruchu), a także na terenach cennych przyrodniczo, przez które inwestycje te będą przebiegać (np. przejścia dla zwierząt, obudowa biologiczna dróg);
- stosowanie zasady wariantowości, zwłaszcza dla przedsięwzięć liniowych, prowadzącej do wyboru optymalnego dla środowiska wariantu inwestycyjnego, w tym zwłaszcza do wytyczania przebiegu inwestycji w taki sposób, aby na jak najkrótszych odcinkach zagrażały terenom o najwyższych walorach przyrodniczych;

- prowadzenie odpowiedniej i zrównoważonej polityki przestrzennej, mającej na uwadze przygotowanie terenów rozwojowych i inwestycyjnych przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań i potencjału przyrodniczego.

Na takim stopniu ogólności *Programu* nie można jednoznacznie wskazać działań kompensacyjnych, zwłaszcza nie znając skali potencjalnych zagrożeń. Działania kompensacyjne mogą być natomiast wynikiem ocen szczegółowych na dalszych etapach planowania i wdrażania działań o charakterze przedsięwzięć, zwłaszcza na etapie oceny oddziaływania na środowisko, w przypadku wykazania potrzeby wdrażania rozwiązań kompensacyjnych.

11 ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE DO ROZWIĄZAŃ ZAWARTYCH W PROJEKCIE PROGRAMU WRAZ Z UZASADNIENIEM ICH WYBORU ORAZ OPIS METOD DOKONANIA OCENY PROWADZĄCEJ DO TEGO WYBORU ALBO WYJAŚNIENIE BRAKU ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko – prognoza powinna przedstawiać „...rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru...”¹².

W ramach strategicznej oceny oddziaływania rozwiązania alternatywne do proponowanych w *Programie* mogą obejmować alternatywne: lokalizacje przedsięwzięcia, przebiegi szlaków w przypadku inwestycji drogowych, rozwiązania technologiczne lub konstrukcyjne przedsięwzięć, różne skale i rozmiary inwestycji, harmonogramy lub organizacje prac budowlanych, metody budowy, sposoby likwidacji przedsięwzięć oraz alternatywne procesy.

Analizowany *Program* sporządzony została w układzie jednowariantowym, nie zawierającym innej, poza podstawową, alternatywy rozwoju. Taki projekt poddany został ocenie wpływu na środowisko w niniejszej Prognozie. Z uwagi na poziom ogólności dokument, w Prognozie nie zostały zamieszczone szczegółowe propozycje rozwiązań alternatywnych, związanych z realizacją poszczególnych kierunków działań wymaganych dla osiągnięcia zakładanych celów. Przede wszystkim *Program* nie wyznacza ram realizacji przedsięwzięć, ich jednoznacznej lokalizacji przestrzennej, przez co wyznaczenie rozwiązań alternatywnych byłoby niewskazane.

¹² Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.).

12 PROPOZYCJE DOTYCZĄCE PRZEWIDYWANYCH METOD ANALIZY SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ PROJEKTU PROGRAMU ORAZ CZĘSTOTLIWOŚCI JEJ PRZEPROWADZANIA

System monitorowania przedstawiony w *Programie* jest spójny z zapisami strategicznych opracowań na szczeblu wojewódzkim i krajowym tj. m.in.: SRWP 2020, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego.

W ocenie autorów opracowania zaproponowane wskaźniki nie wymagają modyfikacji i mogą być wykorzystane do monitorowania oddziaływań na środowisko. Jednakże, warunkiem możliwości ich wykorzystania do monitorowania wpływu projektowanego dokumentu na środowisko, może być pogłębiona analiza jakościowa środowiska lub jej wybranych komponentów.

Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko:

- stan jakości powietrza atmosferycznego w mieście- wielkość emisji ze źródeł grzewczych i komunikacyjnych do atmosfery;
- jakość wód stojących, płynących i podziemnych jakoś wód do picia;
- uciążliwość hałasu , przede wszystkim komunikacyjnego;
- powierzchnia obszarów przyrodniczo cennych;

Wskaźniki społeczno-ekonomiczne:

- poprawa stanu zdrowia obywateli, mierzona za pomocą mierników takich jak długość życia, spadek zachorowalności;
- stan techniczny nawierzchni drogowych.

13 INFORMACJE O MOŻLIWYM TRANSGRANICZNYM ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO

Zgodnie z art. 104 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.) w razie stwierdzenia możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na skutek realizacji projektów polityk, strategii, planów lub programów, przeprowadza się postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Ze względu na zasięg przestrzenny obszaru objętego *Programem* skutki jego realizacji nie będą miały znaczenia transgranicznego.

14 NAPOTKANE TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCE Z NIEDOSTATKÓW TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY

W trakcie opracowywania niniejszej *Prognozy* zetknięto się z pewnymi ograniczeniami, ale nie napotkano na trudności, wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy. Pewnym ograniczeniem podczas opracowania niniejszego dokumentu był dość ogólny stopień *Programu*.

15 STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Podstawą do opracowania *Prognozy oddziaływania na środowisko Programu Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego do 2020 roku* (zwanej dalej *Prognozą*) jest art. 46 ust. 1, art. 50 oraz art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.). Wykonana została zgodnie z zakresem określonym w art. 51 ust. 2 ww. ustawy, oraz art. 52 ust. 1 i 2 ww. ustawy. Zakres dokumentu uwzględnia uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Białymstoku (Wydział Spraw Terenowych II w Łomży) oraz Podlaskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym.

Program jest kluczowym dokumentem strategicznym dla rozwoju powiatu. Prognoza oddziaływania na środowisko tego dokumentu, służy ocenie i sprawdzeniu zgodności planowanych do osiągnięcia celów strategicznych, operacyjnych i realizacji kierunków działań, zgodnie z zasadami trwałego i zrównoważonego rozwoju.

W *Prognozie* analizie poddano potencjalne skutki środowiskowe realizacji *Programu* oraz zawarto informacje, czy założenia określone zostały w sposób optymalny dla środowiska. Niniejszy dokument określa, czy korzyści społeczno-gospodarcze, wynikające z realizacji zamierzeń, rekompensują straty w środowisku, a także jak można zminimalizować ewentualne negatywne oddziaływanie.

Cele ochrony środowiska na poziomie strategicznym i operacyjnym w *Programie* uwzględniono w sposób zbliżony do ujęcia zaprezentowanego w innych dokumentach strategicznych. Zachowanie walorów środowiskowych jest ważnym elementem wizji powiatu, a plany rozwoju gospodarczego z poszanowaniem przyrody i traktowanie środowiska, jako jednego z aktywów regionu, pozwala uznać, że *Program* doskonale wpisuje się w trendy obowiązujących polityk prośrodowiskowych w tym szczególnie województwa podlaskiego.

W *Prognozie* przeanalizowano stan środowiska przyrodniczego i środowiska życia człowieka na obszarze powiatu i określono obszary problemowe. Wyniki analizy stanu środowiska w powiecie wskazują na jego ogólny dobry stan. Zidentyfikowane na terenie powiatu problemy ochrony środowiska w większości są istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu. W wielu przypadkach problemy ochrony środowiska wynikają z problemów rozwojowych i dotyczą braków w nowoczesnej infrastrukturze (transportowej, gazowej i ciepłowniczej), i tej służącej ochronie środowiska. Realizacja *Programu* ma więc szansę wpłynąć na rozwiązanie problemów ochrony środowiska.

Szeroki zakres dziedzin rozwoju sprawia, że przewidywane oddziaływania *Programu* mogą mieć różnorodny charakter, od pozytywnych, przez neutralne, mogące przybierać dwojaki charakter, po negatywne. Potencjalne negatywne oddziaływania często będą miały jedynie lokalny charakter, a przy zastosowaniu działań minimalizujących, pozostaną bez większego znaczenia dla ogólnego stanu środowiska. W zakresie przewidywanych oddziaływań projektu *Programu* na ludzi można uznać, iż wszystkie planowane w ramach celów strategicznych kierunki działań będą miały pozytywne oddziaływanie na mieszkańców powiatu. Oddziaływania będą miały w przeważającej części bezpośredni i długotrwały charakter. Szczególnie istotne zapisy związane z ochroną środowiska w odniesieniu do analizowanego komponentu zostały zapisane w ramach celu operacyjnego dotyczącego dostępu do infrastruktury sieciowej. W *Programie* położono także duży nacisk na podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez mieszkańców powiatu i promowanie prozdrowotnego stylu życia, co może mieć przełożenie na wzrost postaw prośrodowiskowych. Promocja wewnętrznych potencjałów obszaru daje szansę na zmianę dotychczasowego postrzegania obszarów chronionych (w tym Natura 2000), jako bariery rozwojowej. Obszary cenne przyrodniczo mogą być bardziej postrzegane, jako źródło czerpania korzyści, a przez to będą otaczane większą troską.

Do podstawowych działań łagodzących negatywne oddziaływania infrastruktury technicznej na elementy przyrodnicze, należy planowanie lokalizacji i tras ich przebiegu, tak aby w jak najmniejszym stopniu ingerowały w środowisko przyrodnicze. Szczególną uwagę należy zwrócić

na obszary objęte ochroną oraz wzajemne powiązania tych obszarów, które mogłyby wejść w kolizję z planowanymi trasami. Nowe inwestycje winny być każdorazowo poddane indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko i poprzedzone rozważeniem najkorzystniejszych wariantów lokalizacyjnych i technologicznych, co już na etapie planowania często pozwala wyeliminować niekorzystny wpływ na środowisko. Ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko będzie się wiązało także ze stosowaniem najlepszych dostępnych technik BAT, prowadzeniem gospodarki niskoemisyjnej, podnoszeniem efektywności energetycznej, czy też wykorzystaniem energii ze źródeł alternatywnych, itp.

Realizacja każdego z kierunków działań, podjętych w ramach realizacji *Programu Rozwoju Powiatu Łomżyńskiego* może w zróżnicowany sposób oddziaływać na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego. Większość ze zidentyfikowanych działań wywoła prawdopodobnie skutki pozytywne lub o ogólnym zmiennym charakterze.

Analiza celów strategicznych i operacyjnych oraz głównych kierunków działania nie wykazała konieczności przeprowadzenia postępowania w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko.

W związku z realizacją dokumentu nie przewiduje się wystąpienia znaczącego oddziaływania na środowisko. Obszary strategicznego działania będą prawdopodobnie poddawane presji ze strony realizacji konkretnych działań, ale nie będzie to oddziaływanie na tyle znaczące, żeby skutkowało wyraźnym pogorszeniem stanu tych obszarów.

Reasumując należy ocenić, iż realizacja *Programu* w proponowanym kształcie umożliwi rozwój gospodarczy powiatu zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, minimalizując negatywne oddziaływanie na środowisko przy efektywnym wykorzystaniu lokalnego potencjału, w wyniku czego ogólny, dobry stan środowiska nie ulegnie pogorszeniu, a w przypadku niektórych elementów środowiska należy spodziewać się poprawy.

16 KRÓTKIE REKOMENDACJE

- z uwagi na charakter powiatu i jego położenie w regionie możliwy jest rozwój drobnego przemysłu i usług, które swym oddziaływaniem nie będą znacząco wpływać na wysoki walor środowiska przyrodniczego;
- konkretne inwestycje w ramach proponowanych kierunków działań nie powinny zakłócać przebiegu korytarzy ekologicznych ;
- należy położyć szczególny nacisk na utrzymanie, a w miarę możliwości poprawę, jakości wód powierzchniowych na terenie powiatu, tym samym realizując założenia Ramowej Dyrektywy Wodnej.

17 LITERATURA I MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Bank Danych Lokalnych, GUS, 2015
2. *Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych*, PIG
3. Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, GDOŚ, <http://crfop.gdos.gov.pl> Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko
5. *Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu łomżyńskiego w 2014 r.*, WIOŚ del. Łomża, 2015
6. Kistowski M., *Wybrane aspekty metodyczne sporządzania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko przyrodnicze*, „Człowiek i środowisko” 26 (3-4), 2002
7. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa, 2011
8. *Krajowy Raport Mozaikowy. Stan Środowiska w województwach w latach 2000-2007*, Inspekcja Ochrony Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa, 2010
9. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 13 lipca 2010, Monitor Polski z dnia 30 maja 2011 r. poz. 423
10. Miłoś-Cielma M., Ławreszuk D., Jędrzejewski W., *Korytarze ekologiczne w planach zagospodarowania przestrzennego województw – przegląd koncepcji, metod i stanu zagospodarowania prac* - w: *Ochrona łączności ekologicznej w Polsce*, Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża, 2009
11. Ocena ex-ante zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, WARR S.A., Wrocław, 11 marca 2013.
12. Ocena stanu sanitarnego województwa podlaskiego za 2013 r., Państwowa Inspekcja Sanitarna, Białystok, 2014.
13. Paczyński B. (red.), 1995, *Atlas hydrogeologiczny Polski*, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa
14. Pismo Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 03 listopada 2014 r., znak WOOŚ.I.411.2.19.2014.AR
15. *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego*, przyjęty uchwałą nr IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 r.
16. *Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Transportu*. Załącznik nr 2 do *Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)*, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa 2013, s. 4-7
17. *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku*. Uchwała nr 202/2009 Rady Ministrów z dnia 10 listopada 2009 r.
18. Portal Korporacyjny Lasów Państwowych, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku, www.bialystok.lasy.gov.pl,
19. *Prognoza oddziaływania na środowisko skutków realizacji Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*, GDDKiA, Warszawa 2011.

20. *Plan Zagospodarowania Województwa Podlaskiego*,
21. *Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017*,
22. *Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011-2014*, przyjęty uchwałą Nr XII/121/2011 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 24 października 2011 r.
23. *Program wodno-środowiskowy kraju*. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, 2010.
24. Rastrowa Mapa Podziału Hydrograficznego Polski, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, mapa.kzgw.gov.pl
25. Ramowa Dyrektywa Wodna z dnia 23 października 2000 r. 2000/06/WE
26. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku, Prowadzone rejestry <http://bip.bialystok.rdos.gov.pl>,
27. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397)
28. Sokołowski A. W., *Lasy północno-wschodniej Polski*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2006.
29. *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020*, Załącznik do uchwały nr XXXV/438/06 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 30 stycznia 2006 r.
30. Trampler T., *Regionalizacja przyrodniczo-leśna na podstawach ekologiczno-fizjograficznych*, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa, 1990, s. 155.
31. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2012, poz. 985, ze zm.)
32. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013, poz. 1235, ze zm.)
33. Uzgodnienie nr 127/NZ/2012 Podlaskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Białymstoku z dnia 23.10.2014, znak NZ.0523.107.2014.

18 SPIS TABEL I MAP

Tabele

Tabela 1. Powiązania *Programu* dla powiatu z innymi dokumentami

Tabela 2. Charakterystyka JCWPd-51

Tabela 3. Rezerwaty przyrody powiatu łomżyńskiego

Tabela 4. Wskaźniki stanu środowiska – stan wyjściowy

Tabela 5. Matryca wpływów ustaleń *Programu* na poszczególne elementy ochrony środowiska

Tabela 6. Ocena charakteru proponowanych zadań *Programu*

Mapy

Mapa 1. Położenie powiatu łomżyńskiego

Mapa 2. Mezoregiony na terenie województwa podlaskiego wg Kondrackiego-2000 r.

Mapa 3. Mapa glebowo-rolnicza powiatu łomżyńskiego

Mapa 4. Lokalizacja JCWPd-51

Mapa 5. Profile JCWPd-51

Mapa 6. Obszary Natura 2000 na terenie powiatu łomżyńskiego

Mapa 7. Przebieg korytarzy ekologicznych na terenie powiatu łomżyńskiego

Mapa 8. Zasięg terytorialny ZPL

Mapa 9. Tereny w powiecie zagrożone podtopieniami

Przewodniczący Zarządu

Elżbieta Parzych